

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

Review Article / Derleme Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Family Change in Modernizing Societies: A Systematic Review within the Frameworks of Classical Modernization Theory and Family Change Theory

Modernleşen Toplumlarda Aile Değişimi: Klasik Modernleşme Kuramı ve Aile Değişim Kuramı Bağlamında Sistematik Bir Derleme

Nuri Akdoğan*

Abstract: Over the past five decades, a growing body of research has examined how modernization and socioeconomic development shape family change across diverse societies. Classical Modernization Theory predicts that industrialization and rising prosperity weaken traditional family ties and promote convergence toward the individualistic Western nuclear family model, whereas Family Change Theory argues that modernization interacts with cultural context—including historically rooted religious traditions that may contribute to the persistence of family values and intergenerational relationships—allowing increasing autonomy to coexist with enduring emotional interdependence. This systematic review synthesizes empirical evidence on family change in modernizing societies and evaluates the extent to which it supports these two theoretical frameworks. Following PRISMA guidelines, studies were identified through Web of Science using predefined inclusion and exclusion criteria. Of 139 full-text records assessed for eligibility, 47 studies met the selection criteria and were comparatively synthesized according to the family dimensions examined, principal findings, and theoretical implications. The findings provide substantial support for the proposition that socioeconomic development is associated with increasing individual autonomy and self-expression and declining material interdependence, broadly supporting the core predictions of Classical Modernization Theory. However, evidence across diverse socioeconomic and cultural contexts does not support the proposition that development inevitably produces convergence toward an individualistic Western family model. Instead, increasing autonomy and declining material interdependence can coexist with enduring emotional bonds, familism, and intergenerational solidarity, a pattern broadly consistent with Family Change Theory and its emotional interdependence model. Findings from the Value of Children research program further indicate that modernization shifts parent-child relationships from economic dependence toward emotional relatedness rather than simply weakening family ties. Overall, family change appears to follow multiple context-dependent pathways shaped by the interplay between socioeconomic development and cultural continuity, including the enduring influence of historically rooted religious traditions on family values and intergenerational relationships.

* Asst. Prof. Dr. Dicle University, Sezai Karakoç Faculty of Letters, Department of Psychology
Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Sezai Karakoç Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5518-9491>
nuriakdogan6@gmail.com

Cite as/ Atıf: Akdoğan, N. (2026). Family change in modernizing societies: A systematic review within the frameworks of classical modernization theory and family change theory / Modernleşen toplumlarda aile değişimi: Klasik modernleşme kuramı ve aile değişim kuramı bağlamında sistematik bir derleme. *Turkish Studies-Comparative Religious Studies*, 21(Ö1), 2975-3035. [Special Issues Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer]. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.89548>

Received/Geliş: 28 January/Ocak 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

Keywords: modernization, family change, cultural heritage, modernization theory, the theory of family change, religious traditions

Öz: Son elli yılda giderek artan sayıda araştırma, modernleşme ve sosyoekonomik gelişmenin farklı toplumlar da aile değişimini nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Klasik Modernleşme Kuramı, sanayileşme ve artan refahın geleneksel aile bağlarını zayıflatarak toplumları bireyci Batı tipi çekirdek aile modeline yakınlaştıracakını öne sürerken, Aile Değişim Kuramı, modernleşmenin, aile değerlerinin ve kuşaklararası ilişkilerin sürekliliğine katkıda bulunabilecek köklü dinî gelenekler de dâhil olmak üzere kültürel bağlarla etkileşim içinde gerçekleştiğini ve artan özerkliğin kalıcı duygusal karşılıklı bağımlılıkla bir arada var olabileceğini savunmaktadır. Bu sistematik derleme, modernleşme sürecindeki toplumlar da aile değişimine ilişkin ampirik bulguları sentezlemeyi ve bu bulguların söz konusu iki kuramsal çerçeveyi ne ölçüde desteklediğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. PRISMA yönergeleri doğrultusunda, önceden belirlenmiş dâhil etme ve dışlama ölçütleri kullanılarak Web of Science veri tabanında tarama gerçekleştirilmiştir. Uygunluk açısından değerlendirilen 139 tam metin çalışma arasından seçme ölçütlerini karşılayan 47 çalışma; incelenen aile boyutları, temel bulguları ve kuramsal çıkarımları doğrultusunda karşılaştırmalı olarak sentezlenmiştir. Bulgular, sosyoekonomik gelişmenin artan bireysel özerklik ve kendini ifade etme ile azalan maddi karşılıklı bağımlılıkla ilişkili olduğu görüşüne önemli ölçüde destek sağlamakta ve Klasik Modernleşme Kuramının temel öngörülerini genel olarak desteklemektedir. Bununla birlikte, farklı sosyoekonomik ve kültürel bağlamlardan elde edilen kanıtlar, gelişmenin kaçınılmaz olarak bireyci Batı tipi aile modeline yakınsamaya yol açtığı görüşünü desteklememektedir. Bunun yerine, artan özerklik ve azalan maddi karşılıklı bağımlılığın kalıcı duygusal bağlar, ailecilik ve kuşaklararası dayanışmayla bir arada var olabileceği görülmektedir; bu örüntü Aile Değişim Kuramı ve onun duygusal karşılıklı bağımlılık modeliyle genel olarak tutarlıdır. Çocuğun Değeri araştırma programından elde edilen bulgular da modernleşmenin aile bağlarını basitçe zayıflatmak yerine ebeveyn-çocuk ilişkilerini ekonomik bağımlılıktan duygusal bağlılığa doğru dönüştürdüğüne işaret etmektedir. Genel olarak bulgular, aile değişiminin kültürden bağımsız tek bir gelişim çizgisi izlemediğini; bunun yerine sosyoekonomik gelişme ile kültürel sürekliliğin etkileşimiyle şekillenen, bağlama bağlı çoklu gelişim yolları izlediğini göstermektedir. Bu kültürel sürekliliğin bir boyutunu, tarihsel olarak kökleşmiş dinî geleneklerin aile değerleri ve kuşaklararası ilişkiler üzerindeki süregelen etkisi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, aile değişimi, kültürel miras, çocuk değeri, modernleşme kuramı, aile değişim kuramı, dini gelenekler

Structured Abstract:

Introduction: The present study evaluates the direction and underlying determinants of family change in modernizing societies by synthesizing empirical evidence from diverse socioeconomic and cultural contexts. Specifically, it examines the extent to which the evidence supports the linear, Western-centric assumptions of Classical Modernization Theory or the more culturally grounded framework of Family Change Theory. Classical Modernization Theory proposes a unidirectional transition from traditional, collectivist, and extended family structures toward an autonomous and emotionally detached Western nuclear family model as societies industrialize and become more prosperous (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005). Within this perspective, economic development is expected to weaken material interdependence, strengthen individual autonomy, and ultimately produce cultural convergence across societies. However, cross-cultural evidence suggests that collectivist values, strong family orientations, and intergenerational ties often persist despite modernization, indicating that socioeconomic change is shaped by enduring historical and cultural legacies (Inglehart & Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng & Greenfield, 2015). Family Change Theory (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) addresses this limitation by proposing that modernization interacts with cultural context rather than producing a single developmental trajectory. The theory distinguishes three family models—interdependence, independence, and emotional interdependence—and argues that economic dependence may decline while emotional bonds remain strong and individual autonomy increases. Its central theoretical contribution is the distinction between material and emotional interdependence, demonstrating that autonomy and relatedness are complementary rather than opposing dimensions of family life. Grounded in extensive cross-cultural Value of Children research, the theory further suggests that socioeconomic development reduces the economic value of children while preserving or even strengthening their psychological and emotional value, providing an alternative explanation of family change that integrates economic transformation with cultural continuity (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007, Mayer, 2013).

Method: This study employed a Systematic Literature Review (SLR) methodology to systematically examine and synthesize empirical evidence on family structure, family relationships, and family values within the frameworks of Classical Modernization Theory and Family Change Theory.

Search strategy: The literature search was conducted exclusively using the Web of Science database. The search aimed to identify empirical studies examining changes in family structure, family relationships, and family values in the context of modernization. The following keywords were searched individually and in various combinations: Family Change Theory, Modernization Theory, family change, modernization, family structure, family relations, socioeconomic development, Value of Children (VOC), Value of Children and Intergenerational Relations (VOC-IR), family values, cultural heritage, cultural change, autonomous-related family model, independent family model, interdependent family model, autonomous self, relational self, autonomous-related self, individualism, collectivism, parenting, parent–child relations, and socialization. The review was conducted in accordance with the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) guidelines, which provide internationally recognized standards for reporting systematic reviews (Moher et al., 2015). **Inclusion criteria:** Studies were included in the review if they (a) were published in English in peer-reviewed journals indexed in the Web of Science database, (b) were empirical studies reporting quantitative analyses based on data collected from human participants, (c) examined family change, family structure, family relationships, family values, intergenerational relations, parenting, or related constructs within the context of socioeconomic development, modernization, or cultural change, and (d) provided findings that could be interpreted within the frameworks of Classical Modernization Theory or Family Change Theory. Theoretical papers, review articles, qualitative studies, book chapters, conference proceedings, dissertations, and studies that did not report original empirical data were excluded. The initial search using the selected keywords in the Web of Science database yielded a large number of publications. Following title and abstract screening, 139 studies met the inclusion criteria and were selected for full-text assessment. After the full-text review, studies that were review articles without original data analyses and those not directly related to family change were excluded. Consequently, 47 empirical studies were retained for the final review.

Results: The reviewed studies strongly supported the central prediction of Classical Modernization Theory that economic development and participation in modern institutions promote individualism, autonomy, and self-expression while reducing material dependence and traditional collectivist orientations (Hamamura, 2012; Inglehart & Baker, 2000; Santos et al., 2017; Welzel et al., 2003). Nevertheless, modernization did not produce uniform cultural convergence. Societies with comparable economic development frequently

maintained distinct family values and relationship patterns shaped by cultural heritage. In collectivist contexts, particularly China, modernization coexisted with intergenerational co-residence, family solidarity, and traditional relational values (Chen & Liu, 2012; Cong & Silverstein, 2011; Gu, 2011; Peng & Hu, 2018). Cultural and family change therefore appeared to result from the interaction between socioeconomic transformation and historical continuity rather than from economic development alone. The Value of Children studies provided the main empirical foundation for Family Change Theory. In less developed settings, children were valued primarily for economic contribution and old-age security, whereas socioeconomic development reduced their economic utility while preserving or increasing their psychological and emotional value (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). Thus, modernization transformed the nature of parent-child relationships rather than diminishing the importance of children. Although relatively few studies directly tested Family Change Theory, the evidence generally showed that declining economic interdependence does not necessarily weaken emotional closeness, familism, or mutual support (Georgas et al., 2006; Keller et al., 2006; Trommsdorff et al., 2005). Migration, urbanization, and socioeconomic development altered family values and socialization goals without eliminating close relationships (Durgel et al., 2009; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010). Overall, the findings support the emotional interdependence proposition, although evidence concerning the precise structure and cross-cultural generalizability of this family model remains limited and occasionally inconsistent (van den Heuvel & Poortinga, 1999).

Discussion: The findings indicate that Classical Modernization Theory and Family Change Theory explain different but complementary dimensions of family change. Classical Modernization Theory receives strong support for its prediction that modernization -socioeconomic development, urbanization, education, and participation in modern institutions- reduce material interdependence and strengthen individual autonomy. However, its assumption of universal convergence toward the independent Western family model is not consistently supported. Emotional closeness, familism, intergenerational solidarity, and relational orientations often persist despite economic development, demonstrating that modernization does not transform all dimensions of family life in the same direction. Overall, family change appears to reflect a multidimensional interaction between socioeconomic transformation and cultural continuity rather than a linear transition from traditional dependence to Western independence. Family Change Theory therefore offers a more comprehensive account by distinguishing economic independence from emotional relatedness and allowing autonomy and close family ties to coexist. Nevertheless, evidence concerning the precise structure, developmental dynamics, and cross-cultural generalizability of the emotional interdependence model remains limited and inconsistent, requiring further longitudinal and multilevel cross-cultural research.

Keywords: Modernization, family change, culture, modernization theory, family change theory

ملخص منظم:

المقدمة: تقم هذه الدراسة اتجاه التغير الأسري ومحدداته الكامنة في المجتمعات الأخذة في التحديث، وذلك من خلال تجميع الأدلة التجريبية المستقاة من سياقات اجتماعية-اقتصادية وثقافية متنوعة. وتبحث الدراسة تحديداً في مدى دعم هذه الأدلة للافتراضات الخطية ذات المرجعية الغربية التي تطرحها نظرية التحديث الكلاسيكية، أو لإطار نظرية التغير الأسري الأكثر ارتكازاً على السياق الثقافي. وتطرح نظرية التحديث الكلاسيكية انتقالاً أحادي الاتجاه من البنى الأسرية التقليدية والجماعية والممتدة نحو نموذج الأسرة النووية الغربية المستقلة والمنفصلة عاطفياً، مع تصنيف المجتمعات وازدياد رخائها (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005). وضمن هذا المنظور، يتوقع أن يؤدي التطور الاقتصادي إلى إضعاف التكافل المادي، وتعزيز الاستقلالية الفردية، وأن يُفضي في نهاية المطاف إلى تقارب ثقافي بين المجتمعات. غير أن الأدلة عبر الثقافية تشير إلى أن القيم الجماعية، والتوجهات الأسرية القوية، والروابط بين الأجيال، غالباً ما تستمر رغم التحديث، وهو ما يدل على أن التغير الاجتماعي-الاقتصادي يتشكل بفعل الموروثات التاريخية والثقافية الدائمة (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Zeng & Greenfield, 2015; Kashima et al., 2009; Inglehart & Baker, 2000). وتعالج نظرية التغير الأسري (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Zeng & Greenfield, 2015; Kashima et al., 2009; Inglehart & Baker, 2000). وتتميز هذه النظرية بين ثلاثة نماذج أسرية -التكافل، والاستقلال، والتكافل العاطفي- وتذهب إلى أن التبعية الاقتصادية قد تتراجع بينما تبقى الروابط العاطفية قوية وتزداد الاستقلالية الفردية. ويكمن الإسهام النظري المحوري لهذه النظرية في التمييز بين التكافل المادي والتكافل العاطفي، إذ تُظهر أن الاستقلالية والترابط بُعدان متكاملان لا متعارضان في الحياة الأسرية. وارتكازاً على بحوث "قيمة الطفل" الموسعة عبر الثقافات، تذهب النظرية كذلك إلى أن التطور الاجتماعي-الاقتصادي يقلص القيمة الاقتصادية للأطفال بينما يحافظ على قيمتهم النفسية والعاطفية أو حتى يعززها، مقدمة تفسيراً بديلاً للتغير الأسري يدمج التحول الاقتصادي مع الاستمرارية الثقافية (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013).

المنهج: اعتمدت هذه الدراسة منهجية المراجعة المنهجية للأدبيات (SLR) للفحص والتجميع المنهجي للأدلة التجريبية المتعلقة بالبنية الأسرية، والعلاقات الأسرية، والقيم الأسرية، ضمن إطار نظرية التحديث الكلاسيكية ونظرية التغير الأسري. استراتيجيات البحث: أُجري البحث في الأدبيات حصرياً باستخدام قاعدة بيانات Web of Science. وهدف البحث إلى تحديد الدراسات التجريبية التي تبحث في التغيرات الطارئة

على البنية الأسرية والعلاقات والقيم الأسرية في سياق التحديث. وتم البحث عن الكلمات المفتاحية التالية، فرديًا وبتراكيب مختلفة: نظرية التغير الأسري، نظرية التحديث، التغير الأسري، التحديث، البنية الأسرية، العلاقات الأسرية، التطور الاجتماعي-الاقتصادي، قيمة الطفل (VOC)، قيمة الطفل والعلاقات بين الأجيال (VOC-IR)، القيم الأسرية، التراث الثقافي، التغير الثقافي، نموذج الأسرة المستقلة-المتراصة، نموذج الأسرة المستقلة، نموذج الأسرة المتكافئة، الذات المستقلة، الذات العلائقية، الذات المستقلة-العلائقية، الفردانية، الجماعية، التنشئة الوالدية، العلاقات بين الوالدين والأبناء، والتنشئة الاجتماعية. وأُجريت المراجعة وفقًا لمبادئ "العناصر المفضلة لإعداد تقارير المراجعات المنهجية والتحليلات التلوية" (PRISMA)، التي توفر معايير معترفًا بها دوليًا لإعداد تقارير المراجعات المنهجية. (Moher et al., 2015). **معايير الإدراج:** أُدرجت الدراسات في المراجعة إذا كانت: (أ) منشورة باللغة الإنجليزية في دوريات محكمة ماهرة في قاعدة بيانات Web of Science، (ب) دراسات تجريبية تُبلغ عن تحليلات كمية مستندة إلى بيانات جُمعت من مشاركين بشريين، (ج) تبحث في التغير الأسري، أو البنية الأسرية، أو العلاقات الأسرية، أو القيم الأسرية، أو العلاقات بين الأجيال، أو التنشئة الوالدية، أو المفاهيم ذات الصلة ضمن سياق التطور الاجتماعي-الاقتصادي أو التحديث أو التغير الثقافي، و(د) قدمت نتائج يمكن تفسيرها ضمن إطار نظرية التحديث الكلاسيكية أو نظرية التغير الأسري. واستُبعدت الأوراق النظرية، ومقالات المراجعة، والدراسات النوعية، وفصول الكتب، وأعمال المؤتمرات، والأطروحات، والدراسات التي لم تُبلغ عن بيانات تجريبية أصلية. وأسفر البحث الأولي باستخدام الكلمات المفتاحية المختارة في قاعدة بيانات Web of Science عن عدد كبير من المنشورات. وبعد فرز العناوين والملخصات، استوفت 139 دراسة معايير الإدراج واختيرت للتقييم بالنص الكامل. وبعد مراجعة النصوص الكاملة، استُبعدت مقالات المراجعة التي لا تتضمن تحليلات بيانات أصلية، وكذلك الدراسات غير المرتبطة مباشرة بالتغير الأسري. وبناءً على ذلك، أُبقي على 47 دراسة تجريبية للمراجعة النهائية.

النتائج: دعمت الدراسات المراجعة بقوة التوقع المحوري لنظرية التحديث الكلاسيكية القائل بأن التطور الاقتصادي والمشاركة في المؤسسات الحديثة يعززان الفردانية والاستقلالية والتعبير عن الذات، مع تقليص التبعية المادية والتوجهات الجماعية التقليدية (Hamamura, 2012؛ Santos et al., 2017؛ Inglehart & Baker, 2000؛ Welzel et al., 2003). ومع ذلك، لم يُنتج التحديث تقاربًا ثقافيًا موحدًا. فالمجتمعات ذات التطور الاقتصادي المماثل غالبًا ما حافظت على قيم أسرية وأنماط علاقات متميزة شكلها الموروث الثقافي. ففي السياقات الجماعية، ولا سيما الصين، تعيش التحديث مع السكن المشترك بين الأجيال، والتضامن الأسري، والقيم العلائقية التقليدية (Chen & Liu, 2012؛ Cong & Silverstein, 2011؛ Gu, 2011؛ Peng & Hu, 2018). ومن ثم، يبدو أن التغير الثقافي والأسري ينتج عن التفاعل بين التحول الاجتماعي-الاقتصادي والاستمرارية التاريخية، وليس عن التطور الاقتصادي وحده. وقدمت دراسات "قيمة الطفل" الأساس التجريبي الرئيس لنظرية التغير الأسري. ففي السياقات الأقل نموًا، كان يُنظر إلى الأطفال في المقام الأول من زاوية مساهمتهم الاقتصادية وضمائمهم الأمان في الشيخوخة، في حين قلص التطور الاجتماعي-الاقتصادي من نفهم الاقتصادي مع الحفاظ على قيمتهم النفسية والعاطفية أو حتى زيادتها (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). وبذلك، حوّل التحديث طبيعة العلاقة بين الوالدين والأبناء بدلًا من أن يقلل من أهمية الأطفال. وعلى الرغم من أن عددًا قليلًا نسبيًا من الدراسات اختبر نظرية التغير الأسري مباشرة، أظهرت الأدلة بشكل عام أن تراجع التكافل الاقتصادي لا يُضعف بالضرورة القرب العاطفي، أو النزعة الأسرية، أو الدعم المتبادل (Georgas et al., 2006؛ Keller et al., 2006؛ Trommsdorff et al., 2005). وفي ضوء العلاقات الوثيقة (Durgel et al., 2009؛ Kağıtçıbaşı et al., 2001، 2010)، تدعم النتائج فرضية التكافل العاطفي، رغم أن الأدلة المتعلقة بالبنية الدقيقة لهذا النموذج الأسري وقابليته للتعميم عبر الثقافات لا تزال محدودة وغير متسقة أحيانًا (van den Heuvel & Poortinga, 1999).

المناقشة: تشير النتائج إلى أن نظرية التحديث الكلاسيكية ونظرية التغير الأسري تفسران أبعادًا مختلفة لكنها متكاملة من التغير الأسري. وتحظى نظرية التحديث الكلاسيكية بدعم قوي فيما يخص توقعها بأن التحديث -المتماثل في التطور الاجتماعي-الاقتصادي، والتحضّر، والتعليم، والمشاركة في المؤسسات الحديثة- يقلل من التكافل المادي ويعزز الاستقلالية الفردية. غير أن افتراضها بالتقارب الشامل نحو نموذج الأسرة الغربية المستقلة لا يحظى بدعم ثابت. فالقرب العاطفي، والنزعة الأسرية، والتضامن بين الأجيال، والتوجهات العلائقية، غالبًا ما تستمر رغم التطور الاقتصادي، مما يدل على أن التحديث لا يُحوّل جميع أبعاد الحياة الأسرية في الاتجاه ذاته. وعمومًا، يبدو أن التغير الأسري يعكس تفاعلًا متعدد الأبعاد بين التحول الاجتماعي-الاقتصادي والاستمرارية الثقافية، لا انتقالًا خطيًا من التبعية التقليدية إلى الاستقلالية الغربية. ولذا، تقدم نظرية التغير الأسري تفسيرًا أكثر شمولًا من خلال التمييز بين الاستقلال الاقتصادي والترايب العاطفي، والسماح للاستقلالية والروابط الأسرية الوثيقة بالتعايش. ومع ذلك، لا تزال الأدلة المتعلقة بالبنية الدقيقة والديناميكيات التطورية والقابلية للتعميم عبر الثقافات لنموذج التكافل العاطفي محدودة وغير متسقة، الأمر الذي يستدعي مزيدًا من الأبحاث الطولية والمتعددة المستويات عبر الثقافات.

الكلمات المفتاحية: التحديث، التغير الأسري، الثقافة، نظرية التحديث، نظرية التغير الأسري.

Résumé Structuré:

Introduction La présente étude évalue l'orientation et les déterminants sous-jacents du changement familial dans les sociétés en cours de modernisation, en synthétisant les données empiriques issues de contextes socioéconomiques et culturels variés. Elle examine plus précisément dans quelle mesure ces données corroborent les hypothèses linéaires et à référence occidentale de la Théorie classique de la modernisation, ou bien le cadre plus ancré culturellement de la Théorie du changement familial. La Théorie classique de la modernisation postule une transition unidirectionnelle des structures familiales traditionnelles, collectivistes et élargies vers un modèle de famille nucléaire occidentale, autonome et émotionnellement détachée, à mesure que les sociétés s'industrialisent et s'enrichissent (Goode, 1963 ; Inkeles, 1977, 1998 ; Inglehart & Baker, 2000 ; Inglehart & Welzel, 2005). Dans cette perspective, le développement économique est censé affaiblir

l'interdépendance matérielle, renforcer l'autonomie individuelle et, en définitive, produire une convergence culturelle entre les sociétés. Cependant, les données interculturelles suggèrent que les valeurs collectivistes, les fortes orientations familiales et les liens intergénérationnels persistent souvent malgré la modernisation, ce qui indique que le changement socioéconomique est façonné par des héritages historiques et culturels durables (Inglehart & Baker, 2000 ; Kashima et al., 2009 ; Zeng & Greenfield, 2015). La Théorie du changement familial (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) répond à cette limite en proposant que la modernisation interagisse avec le contexte culturel plutôt que de produire une trajectoire de développement unique. Cette théorie distingue trois modèles familiaux — interdépendance, indépendance et interdépendance émotionnelle — et soutient que la dépendance économique peut décliner tandis que les liens affectifs demeurent forts et que l'autonomie individuelle s'accroît. Sa contribution théorique centrale réside dans la distinction entre interdépendance matérielle et interdépendance émotionnelle, démontrant que l'autonomie et le lien relationnel constituent des dimensions complémentaires, et non opposées, de la vie familiale. Fondée sur d'abondantes recherches interculturelles sur la Valeur de l'enfant, la théorie suggère en outre que le développement socioéconomique réduit la valeur économique des enfants tout en préservant, voire en renforçant, leur valeur psychologique et affective, offrant ainsi une explication alternative du changement familial qui intègre transformation économique et continuité culturelle (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007 ; Mayer, 2013).

Méthode Cette étude a mobilisé une méthodologie de Revue systématique de la littérature (RSL) afin d'examiner et de synthétiser de manière systématique les données empiriques relatives à la structure familiale, aux relations familiales et aux valeurs familiales, dans le cadre de la Théorie classique de la modernisation et de la Théorie du changement familial. **Stratégie de recherche** : La recherche documentaire a été menée exclusivement à partir de la base de données Web of Science. Elle visait à recenser les études empiriques examinant les évolutions de la structure familiale, des relations familiales et des valeurs familiales dans le contexte de la modernisation. Les mots-clés suivants ont été recherchés individuellement et selon diverses combinaisons : Théorie du changement familial, Théorie de la modernisation, changement familial, modernisation, structure familiale, relations familiales, développement socioéconomique, Valeur de l'enfant (VOC), Valeur de l'enfant et relations intergénérationnelles (VOC-IR), valeurs familiales, héritage culturel, changement culturel, modèle familial autonome-relié, modèle familial indépendant, modèle familial interdépendant, soi autonome, soi relationnel, soi autonome-relié, individualisme, collectivisme, parentalité, relations parent-enfant, et socialisation. La revue a été conduite conformément aux lignes directrices PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses), qui fournissent des normes reconnues internationalement pour la rédaction des revues systématiques (Moher et al., 2015). **Critères d'inclusion** : Les études ont été incluses dans la revue si elles (a) étaient publiées en anglais dans des revues à comité de lecture indexées dans la base de données Web of Science, (b) constituaient des études empiriques rapportant des analyses quantitatives fondées sur des données recueillies auprès de participants humains, (c) examinaient le changement familial, la structure familiale, les relations familiales, les valeurs familiales, les relations intergénérationnelles, la parentalité ou des construits apparentés dans le contexte du développement socioéconomique, de la modernisation ou du changement culturel, et (d) fournissaient des résultats interprétables dans le cadre de la Théorie classique de la modernisation ou de la Théorie du changement familial. Les articles théoriques, les articles de synthèse, les études qualitatives, les chapitres d'ouvrages, les actes de conférences, les thèses, ainsi que les études ne rapportant pas de données empiriques originales, ont été exclus. La recherche initiale à l'aide des mots-clés retenus dans la base de données Web of Science a produit un grand nombre de publications. Après examen des titres et des résumés, 139 études répondaient aux critères d'inclusion et ont été retenues pour une évaluation en texte intégral. À l'issue de cette évaluation, les articles de synthèse dépourvus d'analyses de données originales, ainsi que les études sans lien direct avec le changement familial, ont été exclus. Au final, 47 études empiriques ont été retenues pour la revue.

Résultats Les études examinées ont fortement corroboré la prédiction centrale de la Théorie classique de la modernisation, selon laquelle le développement économique et la participation aux institutions modernes favorisent l'individualisme, l'autonomie et l'expression de soi, tout en réduisant la dépendance matérielle et les orientations collectivistes traditionnelles (Hamamura, 2012 ; Inglehart & Baker, 2000 ; Santos et al., 2017 ; Welzel et al., 2003). Néanmoins, la modernisation n'a pas produit de convergence culturelle uniforme. Des sociétés au développement économique comparable ont fréquemment maintenu des valeurs familiales et des schémas relationnels distincts, façonnés par l'héritage culturel. Dans les contextes collectivistes, en particulier en Chine, la modernisation a coexisté avec la coresidence intergénérationnelle, la solidarité familiale et les valeurs relationnelles traditionnelles (Chen & Liu, 2012 ; Cong & Silverstein, 2011 ; Gu, 2011 ; Peng & Hu,

2018). Le changement culturel et familial paraît donc résulter de l'interaction entre transformation socioéconomique et continuité historique, plutôt que du seul développement économique. Les études sur la Valeur de l'enfant ont constitué le fondement empirique principal de la Théorie du changement familial. Dans les contextes moins développés, les enfants étaient valorisés principalement pour leur contribution économique et la sécurité qu'ils procuraient dans la vieillesse, tandis que le développement socioéconomique réduisait leur utilité économique tout en préservant, voire en accroissant, leur valeur psychologique et affective (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006 ; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). Ainsi, la modernisation a transformé la nature des relations parent-enfant plutôt que d'en diminuer l'importance. Bien que relativement peu d'études aient directement testé la Théorie du changement familial, les données montraient généralement que le déclin de l'interdépendance économique n'affaiblit pas nécessairement la proximité affective, le familisme ou le soutien mutuel (Georgas et al., 2006 ; Keller et al., 2006 ; Trommsdorff et al., 2005). La migration, l'urbanisation et le développement socioéconomique ont modifié les valeurs familiales et les objectifs de socialisation sans supprimer les relations étroites (Durgel et al., 2009 ; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010). Dans l'ensemble, les résultats corroborent la proposition d'interdépendance émotionnelle, bien que les données relatives à la structure précise et à la généralisabilité interculturelle de ce modèle familial demeurent limitées et parfois incohérentes (van den Heuvel & Poortinga, 1999).

Discussion Les résultats indiquent que la Théorie classique de la modernisation et la Théorie du changement familial rendent compte de dimensions différentes mais complémentaires du changement familial. La Théorie classique de la modernisation reçoit un fort soutien empirique quant à sa prédiction selon laquelle la modernisation — développement socioéconomique, urbanisation, éducation et participation aux institutions modernes — réduit l'interdépendance matérielle et renforce l'autonomie individuelle. Toutefois, son hypothèse d'une convergence universelle vers le modèle familial occidental indépendant n'est pas systématiquement corroborée. La proximité affective, le familisme, la solidarité intergénérationnelle et les orientations relationnelles persistent souvent malgré le développement économique, ce qui démontre que la modernisation ne transforme pas toutes les dimensions de la vie familiale dans la même direction. Globalement, le changement familial semble refléter une interaction multidimensionnelle entre transformation socioéconomique et continuité culturelle, plutôt qu'une transition linéaire de la dépendance traditionnelle vers l'indépendance occidentale. La Théorie du changement familial offre par conséquent une explication plus complète en distinguant l'indépendance économique du lien relationnel affectif, et en permettant la coexistence de l'autonomie et de liens familiaux étroits. Néanmoins, les données relatives à la structure précise, à la dynamique développementale et à la généralisabilité interculturelle du modèle d'interdépendance émotionnelle demeurent limitées et incohérentes, ce qui appelle des recherches longitudinales et multiniveaux supplémentaires en contexte interculturel.

Mots-clés: Modernisation, changement familial, culture, théorie de la modernisation, théorie du changement familial.

Resumen Estructurado:

Introducción El presente estudio evalúa la dirección y los determinantes subyacentes del cambio familiar en las sociedades en proceso de modernización, sintetizando la evidencia empírica procedente de contextos socioeconómicos y culturales diversos. Concretamente, examina en qué medida dicha evidencia respalda los supuestos lineales y de referencia occidental de la Teoría Clásica de la Modernización, o bien el marco más anclado culturalmente de la Teoría del Cambio Familiar. La Teoría Clásica de la Modernización propone una transición unidireccional desde estructuras familiares tradicionales, colectivistas y extensas hacia un modelo de familia nuclear occidental, autónomo y emocionalmente distante, a medida que las sociedades se industrializan y prosperan (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart y Baker, 2000; Inglehart y Welzel, 2005). Desde esta perspectiva, se espera que el desarrollo económico debilite la interdependencia material, fortalezca la autonomía individual y produzca, en última instancia, una convergencia cultural entre sociedades. No obstante, la evidencia transcultural sugiere que los valores colectivistas, las fuertes orientaciones familiares y los vínculos intergeneracionales a menudo persisten pese a la modernización, lo que indica que el cambio socioeconómico está moldeado por legados históricos y culturales perdurables (Inglehart y Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng y Greenfield, 2015). La Teoría del Cambio Familiar (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) aborda esta limitación al proponer que la modernización interactúa con el contexto cultural en lugar de producir una única trayectoria evolutiva. La teoría distingue tres modelos familiares —interdependencia,

independencia e interdependencia emocional— y sostiene que la dependencia económica puede disminuir mientras los vínculos afectivos permanecen fuertes y la autonomía individual aumenta. Su contribución teórica central es la distinción entre interdependencia material e interdependencia emocional, la cual demuestra que la autonomía y la vinculación relacional son dimensiones complementarias, y no opuestas, de la vida familiar. Sustentada en una amplia investigación transcultural sobre el Valor del Niño, la teoría plantea además que el desarrollo socioeconómico reduce el valor económico de los hijos mientras preserva o incluso fortalece su valor psicológico y emocional, ofreciendo así una explicación alternativa del cambio familiar que integra la transformación económica con la continuidad cultural (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013).

Método Este estudio empleó una metodología de Revisión Sistemática de la Literatura (RSL) con el fin de examinar y sintetizar sistemáticamente la evidencia empírica sobre estructura familiar, relaciones familiares y valores familiares, dentro de los marcos de la Teoría Clásica de la Modernización y la Teoría del Cambio Familiar. **Estrategia de búsqueda:** La búsqueda bibliográfica se realizó exclusivamente mediante la base de datos Web of Science. La búsqueda tuvo por objeto identificar estudios empíricos que examinaran cambios en la estructura, las relaciones y los valores familiares en el contexto de la modernización. Se buscaron las siguientes palabras clave, de forma individual y en distintas combinaciones: Teoría del Cambio Familiar, Teoría de la Modernización, cambio familiar, modernización, estructura familiar, relaciones familiares, desarrollo socioeconómico, Valor del Niño (VOC), Valor del Niño y Relaciones Intergeneracionales (VOC-IR), valores familiares, herencia cultural, cambio cultural, modelo familiar autónomo-relacional, modelo familiar independiente, modelo familiar interdependiente, yo autónomo, yo relacional, yo autónomo-relacional, individualismo, colectivismo, crianza, relaciones padres-hijos, y socialización. La revisión se llevó a cabo conforme a las directrices PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses), que ofrecen normas reconocidas internacionalmente para la elaboración de informes de revisiones sistemáticas (Moher et al., 2015). **Criterios de inclusión:** Los estudios se incluyeron en la revisión si (a) estaban publicados en inglés en revistas revisadas por pares indexadas en la base de datos Web of Science, (b) eran estudios empíricos que reportaban análisis cuantitativos basados en datos recabados de participantes humanos, (c) examinaban el cambio familiar, la estructura familiar, las relaciones familiares, los valores familiares, las relaciones intergeneracionales, la crianza u otros constructos afines en el contexto del desarrollo socioeconómico, la modernización o el cambio cultural, y (d) aportaban hallazgos interpretables dentro de los marcos de la Teoría Clásica de la Modernización o la Teoría del Cambio Familiar. Se excluyeron los artículos teóricos, los artículos de revisión, los estudios cualitativos, los capítulos de libros, las actas de congresos, las tesis doctorales y los estudios que no reportaban datos empíricos originales. La búsqueda inicial con las palabras clave seleccionadas en la base de datos Web of Science arrojó un elevado número de publicaciones. Tras el cribado de títulos y resúmenes, 139 estudios cumplieron los criterios de inclusión y fueron seleccionados para su evaluación a texto completo. Tras dicha revisión, se excluyeron los artículos de revisión sin análisis de datos originales y los estudios no directamente relacionados con el cambio familiar. En consecuencia, se conservaron 47 estudios empíricos para la revisión final.

Resultados Los estudios revisados respaldaron sólidamente la predicción central de la Teoría Clásica de la Modernización, según la cual el desarrollo económico y la participación en instituciones modernas promueven el individualismo, la autonomía y la autoexpresión, al tiempo que reducen la dependencia material y las orientaciones colectivistas tradicionales (Hamamura, 2012; Inglehart y Baker, 2000; Santos et al., 2017; Welzel et al., 2003). No obstante, la modernización no produjo una convergencia cultural uniforme. Sociedades con niveles comparables de desarrollo económico mantuvieron con frecuencia valores familiares y patrones relacionales distintos, moldeados por su herencia cultural. En contextos colectivistas, particularmente en China, la modernización coexistió con la coresidencia intergeneracional, la solidaridad familiar y los valores relacionales tradicionales (Chen y Liu, 2012; Cong y Silverstein, 2011; Gu, 2011; Peng y Hu, 2018). El cambio cultural y familiar parece, por tanto, resultar de la interacción entre la transformación socioeconómica y la continuidad histórica, más que del desarrollo económico por sí solo. Los estudios sobre el Valor del Niño proporcionaron el principal sustento empírico de la Teoría del Cambio Familiar. En contextos menos desarrollados, los hijos eran valorados sobre todo por su contribución económica y la seguridad que ofrecían en la vejez, mientras que el desarrollo socioeconómico reducía su utilidad económica al tiempo que preservaba o incluso incrementaba su valor psicológico y emocional (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Kağıtçıbaşı y Ataca, 2005). Así, la modernización transformó la naturaleza de las relaciones entre padres e hijos en lugar de disminuir la importancia de estos. Aunque relativamente pocos estudios pusieron a prueba directamente la Teoría del Cambio Familiar, la evidencia mostró en general que la disminución de la interdependencia

económica no debilita necesariamente la cercanía afectiva, el familismo o el apoyo mutuo (Georgas et al., 2006; Keller et al., 2006; Trommsdorff et al., 2005). La migración, la urbanización y el desarrollo socioeconómico modificaron los valores familiares y las metas de socialización sin eliminar las relaciones estrechas (Durgel et al., 2009; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010). En conjunto, los hallazgos respaldan la proposición de interdependencia emocional, si bien la evidencia relativa a la estructura precisa y la generalizabilidad transcultural de este modelo familiar sigue siendo limitada y en ocasiones inconsistente (van den Heuvel y Poortinga, 1999).

Discusión Los hallazgos indican que la Teoría Clásica de la Modernización y la Teoría del Cambio Familiar explican dimensiones distintas pero complementarias del cambio familiar. La Teoría Clásica de la Modernización recibe un sólido respaldo en cuanto a su predicción de que la modernización —el desarrollo socioeconómico, la urbanización, la educación y la participación en instituciones modernas— reduce la interdependencia material y fortalece la autonomía individual. Sin embargo, su supuesto de una convergencia universal hacia el modelo de familia occidental independiente no se ve respaldado de manera consistente. La cercanía afectiva, el familismo, la solidaridad intergeneracional y las orientaciones relacionales suelen persistir pese al desarrollo económico, lo cual demuestra que la modernización no transforma todas las dimensiones de la vida familiar en la misma dirección. En conjunto, el cambio familiar parece reflejar una interacción multidimensional entre la transformación socioeconómica y la continuidad cultural, más que una transición lineal desde la dependencia tradicional hacia la independencia occidental. La Teoría del Cambio Familiar ofrece, por tanto, una explicación más integral al distinguir la independencia económica de la vinculación afectiva, permitiendo la coexistencia de la autonomía y los lazos familiares estrechos. No obstante, la evidencia relativa a la estructura precisa, la dinámica evolutiva y la generalizabilidad transcultural del modelo de interdependencia emocional sigue siendo limitada e inconsistente, lo que exige más investigación longitudinal y multinivel de carácter transcultural.

Palabras clave: Modernización, cambio familiar, cultura, teoría de la modernización, teoría del cambio familiar.

结构化摘要:

引言 本研究通过综合来自不同社会经济与文化背景的实证证据,评估现代化社会中家庭变迁的方向及其内在决定因素。具体而言,本研究考察现有证据在多大程度上支持经典现代化理论所秉持的线性、以西方为中心的假设,抑或更多地支持文化根基更为深厚的家庭变迁理论所提出的框架。经典现代化理论提出,随着社会实现工业化并日趋富裕,家庭结构将经历一种单向度的转变,即从传统的、集体主义的、扩展式的家庭结构转向自主且情感疏离的西方核心家庭模式(Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005)。在这一视角下,经济发展被认为将削弱物质层面的相互依赖,强化个体自主性,并最终在不同社会之间催生文化趋同。然而,跨文化证据表明,尽管经历现代化,集体主义价值观、强烈的家庭导向以及代际纽带往往依然延续,这表明社会经济变迁乃是由持久的历史与文化遗产所塑造(Inglehart & Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng & Greenfield, 2015)。家庭变迁理论(Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007)针对这一局限提出,现代化并非产生单一的发展轨迹,而是与文化情境相互作用。该理论区分了三种家庭模式——相互依赖型、独立型与情感相互依赖型,并主张经济依赖可能减弱,而情感纽带依然牢固,个体自主性则随之增强。该理论的核心理论贡献在于区分了物质层面的相互依赖与情感层面的相互依赖,由此证明自主性与关联性乃是家庭生活中彼此互补而非相互对立的维度。该理论以大量跨文化的“儿童价值”研究为基础,进一步指出,社会经济发展会降低儿童的经济价值,同时保持甚至增强其心理与情感价值,从而为家庭变迁提供了一种将经济转型与文化延续相结合的替代性解释(Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013)。

研究方法 本研究采用系统文献综述(SLR)方法,对经典现代化理论与家庭变迁理论框架下有家庭结构、家庭关系及家庭价值观的实证证据进行系统考察与综合。 **检索策略:**文献检索仅使用Web of Science数据库进行。检索旨在识别在现代化背景下考察家庭结构、家庭关系及家庭价值观变化的实证研究。以下关键词分别单独检索并进行多种组合检索:家庭变迁理论、现代化理论、家庭变迁、现代化、家庭结构、家庭关系、社会经济发展、儿童价值(VOC)、儿童价值与代际关系(VOC-IR)、家庭价值观、文化遗产、文化变迁、自主-关联型家庭模式、独立型家庭模式、相互依赖型家庭模式、自主自我、关联自我、自主-关联自我、个人主义、集体主义、养育方式、亲子关系,以及社会化。本次综述依照《系统评价和荟萃分析优先报告条目》(PRISMA)指南进行,该指南为系统综述的报告提供了国际公认的标准(Moher et al., 2015)。 **纳入标准:**符合以下条件的研究方被纳入本综述:(a)以英文发表于Web of Science数据库收录的同行评审期刊;(b)为报告基于人类被试所收集数据之定量分析的实证研究;(c)在社会经济发展、现代化或文化变迁的背景下,考察家庭变迁、家庭结构、家庭关系、家庭价值观、代际关系、养育方式或相关构念;且(d)所提供的研究结果可在经典现代化理论或家庭变迁理论框架下加以解释。理论性论文、综述文章、质性研究、著作章节、会议论文集、学位论文,以及未报告原始实证数据的研究均被排除在外。在Web of Science数据库中使用所选关键词进行的初步检索共获得大量出版物。经标题与摘要筛选后,139项研究符合纳入标准,被选定进行全文评估。全文评审后,不含原始数据分析的综述文章以及与家庭变迁无直接关联的研究均被剔除。最终共有47项实证研究纳入本次综述。

研究结果 所审阅的研究有力地支持了经典现代化理论的核心预测,即经济发展与参与现代制度可促进个人主义、自主性与自我表达,同时削弱物质依赖与传统集体主义取向(Hamamura, 2012;Inglehart & Baker, 2000;Santos et al., 2017;Welzel et al., 2003)。然而,现代化并未催生一致性的文化趋同。经济发展水平相近的社会,往往仍保持着由文化传统所塑造的、各具特色的家庭价值观与关系模式。在集体主义情境中,尤以中国为例,现代化与代际同住、家庭团结及传统关系价值观并存(Chen & Liu, 2012;Cong & Silverstein, 2011;Gu, 2011;Peng & Hu, 2018)。因此,文化与家庭变迁似乎源自社会经济转型与历史延续性之间的相互作用,而非单纯由经济发展所致。"儿童价值"研究为家庭变迁理论提供了主要的实证基础。在欠发达情境中,儿童的价值主要体现于其经济贡献及为老年提供保障的功能,而社会经济发展则降低了其经济效用,同时保持甚至提升了其心理与情感价值(Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006;Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005)。由此可见,现代化改变的是亲子关系的性质,而非削弱了子女的重要性。尽管直接检验家庭变迁理论的研究相对较少,但现有证据大体表明,经济相互依赖的减弱并不必然削弱情感亲密度、家庭主义或相互扶持(Georgas et al., 2006;Keller et al., 2006;Trommsdorff et al., 2005)。移民、城市化及社会经济发展改变了家庭价值观与社会化目标,但并未消除亲密关系(Durgel et al., 2009;Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010)。总体而言,研究结果支持情感相互依赖这一命题,尽管有关该家庭模式精确结构及其跨文化可推广性的证据仍然有限,且有时并不一致(van den Heuvel & Poortinga, 1999)。

讨论 研究结果表明,经典现代化理论与家庭变迁理论所阐释的是家庭变迁中不同却又相互补充的维度。就其预测——即现代化(社会经济发展、城市化、教育及参与现代制度)会削弱物质相互依赖并增强个体自主性——而言,经典现代化理论获得了有力支持。然而,该理论所假设的向独立型西方家庭模式的普遍趋同,却并未获得一致的证据支持。尽管经济不断发展,情感亲密度、家庭主义、代际

团结及关系取向往往依然延续,这表明现代化并未使家庭生活的所有维度朝同一方向发生转变。总体来看,家庭变迁似乎体现为社会经济转型与文化延续性之间多维度的相互作用,而非从传统依赖向西方独立性的线性过渡。因此,家庭变迁理论通过区分经济独立与情感关联、并允许自主性与紧密的家庭纽带并存,提供了更为全面的解释。然而,有关情感相互依赖模式的精确结构、发展动态及跨文化可推广性的证据仍然有限且不一致,这需要开展进一步的纵向及多层次跨文化研究。

关键词: 现代化、家庭变迁、文化、现代化理论、家庭变迁理论。

Структурированная Аннотация:

Введение Настоящее исследование оценивает направление и лежащие в его основе детерминанты семейных изменений в модернизирующихся обществах путём синтеза эмпирических данных, полученных из разнообразных социально-экономических и культурных контекстов. В частности, в нём рассматривается, в какой мере эти данные подтверждают линейные, западоцентричные положения Классической теории модернизации либо в большей степени укоренённую в культурном контексте концепцию Теории семейных изменений. Классическая теория модернизации постулирует однонаправленный переход от традиционных, коллективистских и расширенных семейных структур к автономной и эмоционально отстранённой западной модели нуклеарной семьи по мере индустриализации обществ и роста их благосостояния (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005). Согласно данной перспективе, экономическое развитие должно ослаблять материальную взаимозависимость, укреплять индивидуальную автономию и в конечном итоге приводить к культурной конвергенции между обществами. Однако кросс-культурные данные свидетельствуют о том, что коллективистские ценности, сильная семейная ориентация и межпоколенческие связи зачастую сохраняются, несмотря на модернизацию, что указывает на то, что социально-экономические изменения формируются устойчивым историческим и культурным наследием (Inglehart & Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng & Greenfield, 2015). Теория семейных изменений (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) устраняет данное ограничение, предполагая, что модернизация взаимодействует с культурным контекстом, а не порождает единую траекторию развития. Теория выделяет три модели семьи — взаимозависимость, независимость и эмоциональную взаимозависимость — и утверждает, что экономическая зависимость может снижаться, тогда как эмоциональные связи остаются прочными, а индивидуальная автономия возрастает. Её центральный теоретический вклад заключается в разграничении материальной и эмоциональной взаимозависимости, демонстрирующем, что автономия и связанность являются взаимодополняющими, а не противоположными измерениями семейной жизни. Опираясь на обширные кросс-культурные исследования в рамках концепции «Ценности ребёнка», теория далее предполагает, что социально-экономическое развитие снижает экономическую ценность детей, сохраняя или даже усиливая при этом их психологическую и эмоциональную ценность, что даёт альтернативное объяснение семейных изменений, интегрирующее экономическую трансформацию с культурной преемственностью (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013).

Метод В настоящем исследовании применялась методология систематического обзора литературы (SLR) для систематического изучения и синтеза эмпирических данных о семейной структуре, семейных отношениях и семейных ценностях в рамках Классической теории модернизации и Теории семейных изменений. **Стратегия поиска:** поиск литературы осуществлялся исключительно с использованием базы данных Web of Science. Поиск был направлен на выявление эмпирических исследований, посвящённых изменениям семейной структуры, семейных отношений и семейных ценностей в контексте модернизации. Поиск проводился по следующим ключевым словам — как по отдельности, так и в различных сочетаниях: теория семейных изменений, теория модернизации, семейные изменения, модернизация, семейная структура, семейные отношения, социально-экономическое развитие, ценность ребёнка (VOC), ценность ребёнка и межпоколенческие отношения (VOC-IR), семейные ценности, культурное наследие, культурные изменения, автономно-связанная модель семьи, независимая модель семьи, взаимозависимая модель семьи, автономное Я, реляционное

Я, автономно-связанное Я, индивидуализм, коллективизм, родительство, детско-родительские отношения, а также социализация. Обзор проводился в соответствии с руководством PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses), которое устанавливает международно признанные стандарты для представления систематических обзоров (Moher et al., 2015). **Критерии включения:** исследования включались в обзор при условии, что они (а) были опубликованы на английском языке в рецензируемых журналах, индексируемых в базе данных Web of Science; (б) представляли собой эмпирические исследования, содержащие количественный анализ данных, собранных среди участников-людей; (в) рассматривали семейные изменения, семейную структуру, семейные отношения, семейные ценности, межпоколенческие отношения, родительство или связанные с ними конструкты в контексте социально-экономического развития, модернизации или культурных изменений, и (г) содержали результаты, которые могли быть интерпретированы в рамках Классической теории модернизации или Теории семейных изменений. Теоретические работы, обзорные статьи, качественные исследования, главы книг, материалы конференций, диссертации, а также исследования, не содержащие оригинальных эмпирических данных, были исключены. Первоначальный поиск по выбранным ключевым словам в базе данных Web of Science дал значительное число публикаций. После отбора по заголовкам и аннотациям критериям включения соответствовали 139 исследований, отобранных для оценки полного текста. После анализа полных текстов были исключены обзорные статьи без анализа оригинальных данных, а также исследования, не имеющие непосредственного отношения к семейным изменениям. В результате для итогового обзора было отобрано 47 эмпирических исследований.

Результаты Проанализированные исследования убедительно подтвердили центральное предположение Классической теории модернизации о том, что экономическое развитие и участие в современных институтах способствуют индивидуализму, автономии и самовыражению, одновременно снижая материальную зависимость и традиционные коллективистские ориентации (Hamamura, 2012; Inglehart & Baker, 2000; Santos et al., 2017; Welzel et al., 2003). Тем не менее модернизация не привела к единообразной культурной конвергенции. Общества с сопоставимым уровнем экономического развития зачастую сохраняли различные семейные ценности и модели отношений, обусловленные культурным наследием. В коллективистских контекстах, в частности в Китае, модернизация сосуществовала с межпоколенческим совместным проживанием, семейной солидарностью и традиционными реляционными ценностями (Chen & Liu, 2012; Cong & Silverstein, 2011; Gu, 2011; Peng & Hu, 2018). Таким образом, культурные и семейные изменения, по-видимому, являются результатом взаимодействия между социально-экономической трансформацией и исторической преемственностью, а не следствием одного лишь экономического развития. Исследования «Ценности ребёнка» составили основную эмпирическую базу Теории семейных изменений. В менее развитых условиях дети ценились прежде всего за их экономический вклад и обеспечение защищённости в старости, тогда как социально-экономическое развитие снижало их экономическую полезность, сохраняя или даже увеличивая их психологическую и эмоциональную ценность (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). Таким образом, модернизация трансформировала характер детско-родительских отношений, а не уменьшала значимость детей. Хотя относительно немногие исследования непосредственно проверяли Теорию семейных изменений, полученные данные в целом свидетельствовали о том, что снижение экономической взаимозависимости не обязательно ослабляет эмоциональную близость, фамилизм или взаимную поддержку (Georgas et al., 2006; Keller et al., 2006; Trommsdorff et al., 2005). Миграция, урбанизация и социально-экономическое развитие изменили семейные ценности и цели социализации, не устранив при этом тесных отношений (Durgel et al., 2009; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010). В целом полученные результаты подтверждают положение об эмоциональной взаимозависимости, хотя данные относительно точной структуры и кросс-культурной обобщаемости данной модели семьи остаются ограниченными и порой противоречивыми (van den Heuvel & Poortinga, 1999).

Обсуждение Полученные результаты свидетельствуют о том, что Классическая теория модернизации и Теория семейных изменений объясняют различные, но взаимодополняющие измерения семейных изменений. Классическая теория модернизации получает весомое подтверждение в отношении предположения о том, что модернизация — социально-экономическое развитие, урбанизация, образование и участие в современных институтах — снижает материальную взаимозависимость и укрепляет индивидуальную автономию. Однако её допущение об универсальной конвергенции к независимой западной модели семьи не находит последовательного подтверждения.

Эмоциональная близость, фамилизм, межпоколенческая солидарность и реляционные ориентации нередко сохраняются, несмотря на экономическое развитие, что демонстрирует, что модернизация не трансформирует все измерения семейной жизни в одном и том же направлении. В целом семейные изменения, по-видимому, отражают многомерное взаимодействие между социально-экономической трансформацией и культурной преемственностью, а не линейный переход от традиционной зависимости к западной независимости. Таким образом, Теория семейных изменений предлагает более полное объяснение, разграничивая экономическую независимость и эмоциональную связанность и допуская сосуществование автономии и тесных семейных уз. Тем не менее данные относительно точной структуры, динамики развития и кросс-культурной обобщаемости модели эмоциональной взаимозависимости остаются ограниченными и противоречивыми, что требует дальнейших лонгитюдных и многоуровневых кросс-культурных исследований.

Ключевые слова: модернизация, семейные изменения, культура, теория модернизации, теория семейных изменений.

संरचित सारांशः

परिचय यह अध्ययन विविध सामाजिक-आर्थिक और सांस्कृतिक संदर्भों से प्राप्त अनुभवजन्य साक्ष्यों के संश्लेषण के माध्यम से, आधुनिकीकरणशील समाजों में पारिवारिक परिवर्तन की दिशा और इसके अंतर्निहित निर्धारकों का मूल्यांकन करता है। विशेष रूप से, यह जांचता है कि साक्ष्य किस सीमा तक शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत की रैखिक, पश्चिम-केंद्रित मान्यताओं का, अथवा पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत के अधिक सांस्कृतिक रूप से आधारित ढांचे का, समर्थन करते हैं। शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत यह प्रस्तावित करता है कि जैसे-जैसे समाज औद्योगीकृत होते हैं और अधिक समृद्ध बनते हैं, वे परंपरागत, सामूहिकतावादी, और विस्तारित पारिवारिक संरचनाओं से एकदिशीय संक्रमण करते हुए एक स्वायत्त और भावनात्मक रूप से विलग पश्चिमी एकल-परिवार मॉडल की ओर अग्रसर होते हैं (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005)। इस परिप्रेक्ष्य के भीतर, यह अपेक्षित है कि आर्थिक विकास भौतिक पारस्परिक निर्भरता को कमजोर करेगा, व्यक्तिगत स्वायत्तता को सुदृढ़ करेगा, और अंततः समाजों में सांस्कृतिक अभिसरण उत्पन्न करेगा। तथापि, अंतर-सांस्कृतिक साक्ष्य यह संकेत देते हैं कि सामूहिकतावादी मूल्य, प्रबल पारिवारिक उन्मुखताएँ, तथा अंतर-पीढ़ीगत संबंध, आधुनिकीकरण के बावजूद अक्सर बने रहते हैं, जो यह दर्शाता है कि सामाजिक-आर्थिक परिवर्तन स्थायी ऐतिहासिक और सांस्कृतिक विरासतों द्वारा आकार लेता है (Inglehart & Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng & Greenfield, 2015)। पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) इस सीमा को यह प्रस्तावित कर संबोधित करता है कि आधुनिकीकरण एक ही विकासात्मक प्रक्षेपण उत्पन्न करने के बजाय सांस्कृतिक संदर्भ के साथ अंतःक्रिया करता है। यह सिद्धांत तीन पारिवारिक मॉडलों—पारस्परिक निर्भरता, स्वतंत्रता, और भावनात्मक पारस्परिक निर्भरता—के बीच भेद करता है, और यह तर्क देता है कि आर्थिक निर्भरता में गिरावट आ सकती है जबकि भावनात्मक बंधन प्रबल बने रहते हैं और व्यक्तिगत स्वायत्तता बढ़ती है। इसका केंद्रीय सैद्धांतिक योगदान भौतिक और भावनात्मक पारस्परिक निर्भरता के बीच का भेद है, जो यह प्रदर्शित करता है कि स्वायत्तता और संबद्धता पारिवारिक जीवन के परस्पर विरोधी नहीं, बल्कि पूरक आयाम हैं। "बाल मूल्य" पर व्यापक अंतर-सांस्कृतिक शोध पर आधारित यह सिद्धांत आगे यह सुझाव देता है कि सामाजिक-आर्थिक विकास बच्चों के आर्थिक मूल्य को कम करता है जबकि उनके मनोवैज्ञानिक और भावनात्मक मूल्य को संरक्षित रखता है या यहां तक कि सुदृढ़ भी करता है, जिससे पारिवारिक परिवर्तन की एक वैकल्पिक व्याख्या प्राप्त होती है जो आर्थिक परिवर्तन को सांस्कृतिक निरंतरता के साथ एकीकृत करती है (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013)।

पद्धति इस अध्ययन ने शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत और पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत के ढांचों के भीतर पारिवारिक संरचना, पारिवारिक संबंधों, और पारिवारिक मूल्यों संबंधी अनुभवजन्य साक्ष्यों की व्यवस्थित जांच और संश्लेषण हेतु व्यवस्थित साहित्य समीक्षा (SLR) पद्धति का प्रयोग किया। **खोज रणनीति:** साहित्य खोज विशेष रूप से Web of Science डेटाबेस का उपयोग करके की गई। खोज का उद्देश्य आधुनिकीकरण के संदर्भ में पारिवारिक संरचना, पारिवारिक संबंधों, और पारिवारिक मूल्यों में परिवर्तन की जांच करने वाले अनुभवजन्य अध्ययनों की पहचान करना था। निम्नलिखित कीवर्ड व्यक्तिगत रूप से तथा विभिन्न संयोजनों में खोजे गए: पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत, आधुनिकीकरण सिद्धांत, पारिवारिक परिवर्तन, आधुनिकीकरण, पारिवारिक संरचना, पारिवारिक संबंध, सामाजिक-आर्थिक विकास, बाल मूल्य (VOC), बाल मूल्य और अंतर-पीढ़ीगत संबंध (VOC-IR), पारिवारिक मूल्य, सांस्कृतिक विरासत, सांस्कृतिक परिवर्तन, स्वायत्त-संबद्ध पारिवारिक मॉडल, स्वतंत्र पारिवारिक मॉडल, पारस्परिक-निर्भर पारिवारिक मॉडल, स्वायत्त स्व,

संबंधात्मक स्व, स्वायत्त-संबद्ध स्व, व्यक्तिवाद, सामूहिकतावाद, पालन-पोषण, माता-पिता-बच्चे के संबंध, और समाजीकरण। यह समीक्षा प्रेफर्ड रिपोर्टिंग आइटम्स फॉर सिस्टमैटिक रिव्यूज़ एंड मेटा-एनालिसिस (PRISMA) दिशानिर्देशों के अनुसार संचालित की गई, जो व्यवस्थित समीक्षाओं की रिपोर्टिंग हेतु अंतरराष्ट्रीय स्तर पर मान्यता प्राप्त मानक प्रदान करते हैं (Moher et al., 2015)। **समावेशन मानदंड:** अध्ययनों को समीक्षा में शामिल किया गया यदि वे (क) Web of Science डेटाबेस में अनुक्रमित सहकर्मी-समीक्षित पत्रिकाओं में अंग्रेजी में प्रकाशित थे, (ख) मानव प्रतिभागियों से एकत्रित आंकड़ों पर आधारित मात्रात्मक विश्लेषण प्रस्तुत करने वाले अनुभवजन्य अध्ययन थे, (ग) सामाजिक-आर्थिक विकास, आधुनिकीकरण, या सांस्कृतिक परिवर्तन के संदर्भ में पारिवारिक परिवर्तन, पारिवारिक संरचना, पारिवारिक संबंध, पारिवारिक मूल्य, अंतर-पीढ़ीगत संबंध, पालन-पोषण, या संबंधित संरचनाओं की जांच करते थे, तथा (घ) ऐसे निष्कर्ष प्रस्तुत करते थे जिनकी व्याख्या शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत या पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत के ढांचों के भीतर की जा सके। सैद्धांतिक पत्रों, समीक्षा लेखों, गुणात्मक अध्ययनों, पुस्तक अध्यायों, सम्मेलन कार्यवृत्तों, शोध-प्रबंधों, तथा मूल अनुभवजन्य आंकड़े प्रस्तुत न करने वाले अध्ययनों को अपवर्जित किया गया। Web of Science डेटाबेस में चयनित कीवर्ड का उपयोग करते हुए प्रारंभिक खोज से बड़ी संख्या में प्रकाशन प्राप्त हुए। शीर्षक और सार जांच के पश्चात्, 139 अध्ययन समावेशन मानदंडों पर खरे उतरे और पूर्ण-पाठ मूल्यांकन हेतु चयनित किए गए। पूर्ण-पाठ समीक्षा के पश्चात्, मूल डेटा विश्लेषण रहित समीक्षा लेखों तथा पारिवारिक परिवर्तन से प्रत्यक्षतः असंबद्ध अध्ययनों को अपवर्जित किया गया। परिणामस्वरूप, अंतिम समीक्षा हेतु 47 अनुभवजन्य अध्ययन बनाए रखे गए।

निष्कर्ष समीक्षित अध्ययनों ने शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत की इस केंद्रीय भविष्यवाणी का प्रबल समर्थन किया कि आर्थिक विकास और आधुनिक संस्थाओं में भागीदारी व्यक्तिवाद, स्वायत्तता, और आत्म-अभिव्यक्ति को बढ़ावा देती है, जबकि भौतिक निर्भरता तथा परंपरागत सामूहिकतावादी उन्मुखताओं को कम करती है (Hamamura, 2012; Inglehart & Baker, 2000; Santos et al., 2017; Welzel et al., 2003)। तथापि, आधुनिकीकरण ने एकसमान सांस्कृतिक अभिसरण उत्पन्न नहीं किया। तुलनीय आर्थिक विकास वाले समाज प्रायः सांस्कृतिक विरासत द्वारा आकारित विशिष्ट पारिवारिक मूल्यों और संबंध पैटर्नों को बनाए रखते थे। सामूहिकतावादी संदर्भों में, विशेष रूप से चीन में, आधुनिकीकरण अंतर-पीढ़ीगत सह-निवास, पारिवारिक एकजुटता, तथा परंपरागत संबंधात्मक मूल्यों के साथ सहअस्तित्व में रहा (Chen & Liu, 2012; Cong & Silverstein, 2011; Gu, 2011; Peng & Hu, 2018)। अतः सांस्कृतिक और पारिवारिक परिवर्तन, अकेले आर्थिक विकास के बजाय, सामाजिक-आर्थिक परिवर्तन और ऐतिहासिक निरंतरता के बीच अंतःक्रिया का परिणाम प्रतीत होता है। "बाल मूल्य" अध्ययनों ने पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत के लिए मुख्य अनुभवजन्य आधार प्रदान किया। कम विकसित परिवेशों में, बच्चों को मुख्यतः उनके आर्थिक योगदान और वृद्धावस्था सुरक्षा हेतु महत्व दिया जाता था, जबकि सामाजिक-आर्थिक विकास ने उनकी आर्थिक उपयोगिता को कम करते हुए उनके मनोवैज्ञानिक और भावनात्मक मूल्य को संरक्षित रखा या बढ़ाया (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005)। इस प्रकार, आधुनिकीकरण ने बच्चों के महत्व को कम करने के बजाय माता-पिता-बच्चे के संबंधों की प्रकृति को रूपांतरित किया। यद्यपि अपेक्षाकृत कम अध्ययनों ने पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत का प्रत्यक्ष परीक्षण किया, साक्ष्य सामान्यतः यह दर्शाते हैं कि घटती आर्थिक पारस्परिक निर्भरता आवश्यक रूप से भावनात्मक निकटता, परिवारवाद, या पारस्परिक सहयोग को कमजोर नहीं करती (Georgas et al., 2006; Keller et al., 2006; Trommsdorff et al., 2005)। प्रवासन, शहरीकरण, तथा सामाजिक-आर्थिक विकास ने घनिष्ठ संबंधों को समाप्त किए बिना पारिवारिक मूल्यों और समाजीकरण लक्ष्यों को परिवर्तित किया (Durgel et al., 2009; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010)। समग्रतः, निष्कर्ष भावनात्मक पारस्परिक निर्भरता की प्रस्थापना का समर्थन करते हैं, यद्यपि इस पारिवारिक मॉडल की सटीक संरचना तथा अंतर-सांस्कृतिक सामान्यीकरणीयता से संबंधित साक्ष्य सीमित और कभी-कभी असंगत बने हुए हैं (van den Heuvel & Poortinga, 1999)।

विवेचन निष्कर्ष यह संकेत देते हैं कि शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत और पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत, पारिवारिक परिवर्तन के भिन्न किंतु परस्पर पूरक आयामों की व्याख्या करते हैं। शास्त्रीय आधुनिकीकरण सिद्धांत को अपनी इस भविष्यवाणी के लिए प्रबल समर्थन प्राप्त होता है कि आधुनिकीकरण—सामाजिक-आर्थिक विकास, शहरीकरण, शिक्षा, तथा आधुनिक संस्थाओं में भागीदारी—भौतिक पारस्परिक निर्भरता को कम करता है और व्यक्तिगत स्वायत्तता को सुदृढ़ करता है। तथापि, स्वतंत्र पश्चिमी पारिवारिक मॉडल की ओर सार्वभौमिक अभिसरण की इसकी मान्यता को सुसंगत रूप से समर्थन प्राप्त नहीं होता। भावनात्मक निकटता, परिवारवाद, अंतर-पीढ़ीगत एकजुटता, तथा संबंधात्मक उन्मुखताएँ आर्थिक विकास के बावजूद प्रायः बनी रहती हैं, जो यह प्रदर्शित करता है कि आधुनिकीकरण पारिवारिक जीवन के सभी आयामों को एक ही दिशा में रूपांतरित नहीं करता। समग्रतः, पारिवारिक परिवर्तन परंपरागत निर्भरता से पश्चिमी स्वतंत्रता की ओर एक रैखिक संक्रमण के बजाय सामाजिक-आर्थिक परिवर्तन और सांस्कृतिक निरंतरता के बीच एक बहुआयामी अंतःक्रिया को प्रतिबिंबित करता प्रतीत होता है। अतः पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत आर्थिक स्वतंत्रता को भावनात्मक

संबद्धता से पृथक करते हुए तथा स्वायत्तता और घनिष्ठ पारिवारिक बंधनों को सहअस्तित्व की अनुमति देते हुए एक अधिक व्यापक विवरण प्रस्तुत करता है। तथापि, भावनात्मक पारस्परिक निर्भरता मॉडल की सटीक संरचना, विकासात्मक गतिकी, तथा अंतर-सांस्कृतिक सामान्यीकरणीयता से संबंधित साक्ष्य सीमित और असंगत बने हुए हैं, जो आगे अनुदैर्ध्य तथा बहु-स्तरीय अंतर-सांस्कृतिक शोध की आवश्यकता को रेखांकित करते हैं।

मुख्य शब्द: आधुनिकीकरण, पारिवारिक परिवर्तन, संस्कृति, आधुनिकीकरण सिद्धांत, पारिवारिक परिवर्तन सिद्धांत।

Yapılandırılmış Özet:

Giriş Bu çalışma, farklı sosyoekonomik ve kültürel bağlamlardan elde edilen görgül kanıtları sentezleyerek, modernleşen toplumlarda aile değişiminin yönünü ve altında yatan belirleyicileri değerlendirmektedir. Çalışma özelde, mevcut kanıtların Klasik Modernleşme Kuramı'nın doğrusal ve Batı-merkezli varsayımlarını mı, yoksa Aile Değişimi Kuramı'nın kültürel açıdan daha temellendirilmiş çerçevesini mi desteklediğini incelemektedir. Klasik Modernleşme Kuramı, toplumlar sanayileştikçe ve refah düzeyleri arttıkça, geleneksel, kolektivist ve geniş aile yapılarından özerk ve duygusal açıdan mesafeli Batılı çekirdek aile modeline doğru tek yönlü bir geçiş öngörmektedir (Goode, 1963; Inkeles, 1977, 1998; Inglehart & Baker, 2000; Inglehart & Welzel, 2005). Bu perspektif çerçevesinde, ekonomik gelişmenin maddi karşılıklı bağımlılığı zayıflatması, bireysel özerkliği güçlendirmesi ve nihayetinde toplumlar arasında kültürel yakınsama üretmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, kültürlerarası kanıtlar, kolektivist değerlerin, güçlü aile yönelimlerinin ve kuşaklararası bağların modernleşmeye rağmen çoğunlukla varlığını sürdürdüğünü göstermekte, bu da sosyoekonomik değişimin kalıcı tarihsel ve kültürel miraslarca şekillendirildiğine işaret etmektedir (Inglehart & Baker, 2000; Kashima et al., 2009; Zeng & Greenfield, 2015). Aile Değişimi Kuramı (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007), modernleşmenin tek bir gelişimsel yörünge üretmek yerine kültürel bağlamla etkileşime girdiğini öne sürerek bu sınırlılığı ele almaktadır. Kuram, karşılıklı bağımlılık, bağımsızlık ve duygusal karşılıklı bağımlılık olmak üzere üç aile modelini birbirinden ayırmakta ve ekonomik bağımlılığın azalabileceğini, buna karşın duygusal bağların güçlü kalabileceğini ve bireysel özerkliğin artabileceğini ileri sürmektedir. Kuramın merkezi teorik katkısı, maddi ve duygusal karşılıklı bağımlılık arasındaki ayırmadır; bu ayırım, özerklik ile ilişkiseliliğin aile yaşamının birbirine karşıt değil, birbirini tamamlayan boyutları olduğunu göstermektedir. Kapsamlı kültürlerarası Çocuğun Değeri araştırmalarına dayanan kuram, ayrıca sosyoekonomik gelişmenin çocukların ekonomik değerini azaltırken psikolojik ve duygusal değerlerini koruduğunu ya da hatta güçlendirdiğini öne sürmekte, böylece ekonomik dönüşümü kültürel sürekliliğe entegre eden alternatif bir aile değişimi açıklaması sunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007; Mayer, 2013).

Yöntem Bu çalışma, Klasik Modernleşme Kuramı ve Aile Değişimi Kuramı çerçeveleri dâhilinde aile yapısı, aile ilişkileri ve aile değerlerine ilişkin görgül kanıtları sistematik biçimde incelemek ve sentezlemek amacıyla Sistematik Literatür Taraması (SLR) yöntemini kullanmıştır. **Arama stratejisi:** Literatür taraması yalnızca Web of Science veri tabanı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama, modernleşme bağlamında aile yapısı, aile ilişkileri ve aile değerlerindeki değişimleri inceleyen görgül çalışmaların belirlenmesini amaçlamıştır. Şu anahtar kelimeler tek başına ve çeşitli kombinasyonlar hâlinde taranmıştır: Aile Değişimi Kuramı, Modernleşme Kuramı, aile değişimi, modernleşme, aile yapısı, aile ilişkileri, sosyoekonomik gelişme, Çocuğun Değeri (VOC), Çocuğun Değeri ve Kuşaklararası İlişkiler (VOC-IR), aile değerleri, kültürel miras, kültürel değişim, özerk-ilişkisel aile modeli, bağımsız aile modeli, karşılıklı bağımlı aile modeli, özerk benlik, ilişkisel benlik, özerk-ilişkisel benlik, bireycilik, kolektivizm, ebeveynlik, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve sosyalleşme. Tarama, sistematik derlemelerin raporlanmasına ilişkin uluslararası kabul görmüş standartlar sunan PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) kılavuzuna uygun olarak yürütülmüştür (Moher et al., 2015). **Dâhil etme ölçütleri:** Çalışmalar, (a) Web of Science veri tabanında dizinlenen hakemli dergilerde İngilizce olarak yayımlanmışsa, (b) insan katılımcılardan toplanan verilere dayalı nicel analizler sunan görgül çalışmalar niteliğindeyse, (c) sosyoekonomik gelişme, modernleşme veya kültürel değişim bağlamında aile değişimini, aile yapısını, aile ilişkilerini, aile değerlerini, kuşaklararası ilişkileri, ebeveynliği veya ilgili kavramları incelemişse ve (d) Klasik Modernleşme Kuramı veya Aile Değişimi Kuramı çerçevesinde yorumlanabilecek bulgular sunmuşsa derlemeye dâhil edilmiştir. Kuramsal makaleler, derleme yazıları, nitel çalışmalar, kitap bölümleri, konferans bildirileri, tezler ve özgün görgül veri sunmayan çalışmalar dışlanmıştır. Web of Science veri tabanında seçilen anahtar kelimeler kullanılarak yapılan

ilk tarama, çok sayıda yayın ortaya çıkarmıştır. Başlık ve özet taramasının ardından 139 çalışma dâhil etme ölçütlerini karşılamış ve tam metin değerlendirmesi için seçilmiştir. Tam metin incelemesinin ardından, özgün veri analizi içermeyen derleme makaleleri ile aile değişimiyle doğrudan ilişkili olmayan çalışmalar dışlanmıştır. Sonuç olarak, nihai derleme için 47 görgül çalışma elde tutulmuştur.

Bulgular İncelenen çalışmalar, ekonomik gelişme ve modern kurumlara katılımın bireyciliği, özerkliği ve kendini ifade etmeyi teşvik ederken maddi bağımlılığı ve geleneksel kolektivist yönelimleri azalttığı yönündeki Klasik Modernleşme Kuramı'nın temel öngörüsünü güçlü biçimde desteklemiştir (Hamamura, 2012; Inglehart & Baker, 2000; Santos et al., 2017; Welzel et al., 2003). Bununla birlikte, modernleşme tek biçimli bir kültürel yakınsama üretmemiştir. Karşılaştırılabilir ekonomik gelişme düzeyine sahip toplumlar, sıklıkla kültürel mirasla şekillenen farklı aile değerlerini ve ilişki örüntülerini korumuştur. Kolektivist bağlamlarda, özellikle Çin'de, modernleşme kuşaklararası birlikte yaşam, aile dayanışması ve geleneksel ilişkisel değerlerle bir arada var olmuştur (Chen & Liu, 2012; Cong & Silverstein, 2011; Gu, 2011; Peng & Hu, 2018). Dolayısıyla kültürel ve ailevi değişimin, yalnızca ekonomik gelişmeden değil, sosyoekonomik dönüşüm ile tarihsel süreklilik arasındaki etkileşimden kaynaklandığı görülmektedir. Çocuğun Değeri araştırmaları, Aile Değişimi Kuramı için temel görgül dayanağı sağlamıştır. Daha az gelişmiş ortamlarda çocuklar öncelikle ekonomik katkıları ve yaşlılık güvencesi açısından değer görürken, sosyoekonomik gelişme onların ekonomik faydasını azaltmış, buna karşın psikolojik ve duygusal değerlerini korumuş, hatta artırmıştır (Kağıtçıbaşı, 1982a, 2006; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). Böylece modernleşme, çocukların önemini azaltmaktan ziyade ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliğini dönüştürmüştür. Aile Değişimi Kuramı'nı doğrudan sınavan çalışmalar nispeten az olsa da, kanıtlar genel olarak azalan ekonomik karşılıklı bağımlılığın duygusal yakınlığı, aile bağlılığını (familism) veya karşılıklı desteği mutlaka zayıflatmadığını göstermiştir (Georgas et al., 2006; Keller et al., 2006; Trommsdorff et al., 2005). Göç, kentleşme ve sosyoekonomik gelişme, yakın ilişkileri ortadan kaldırmaksızın aile değerlerini ve sosyalleşme hedeflerini değiştirmiştir (Durgel et al., 2009; Kağıtçıbaşı et al., 2001, 2010). Genel olarak bulgular, duygusal karşılıklı bağımlılık önermesini desteklemekte olup, bu aile modelinin kesin yapısına ve kültürlerarası genellenebilirliğine ilişkin kanıtlar sınırlı kalmakta ve zaman zaman tutarsızlık göstermektedir (van den Heuvel & Poortinga, 1999).

Tartışma Bulgular, Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişimi Kuramı'nın aile değişiminin farklı ancak birbirini tamamlayan boyutlarını açıkladığını göstermektedir. Klasik Modernleşme Kuramı, modernleşmenin -sosyoekonomik gelişme, kentleşme, eğitim ve modern kurumlara katılımın- maddi karşılıklı bağımlılığı azalttığı ve bireysel özerkliği güçlendirdiği yönündeki öngörüsü bakımından güçlü destek görmektedir. Ancak bağımsız Batılı aile modeline doğru evrensel bir yakınsama olacağı varsayımı tutarlı biçimde desteklenmemektedir. Duygusal yakınlık, aile bağlılığı, kuşaklararası dayanışma ve ilişkisel yönelimler, ekonomik gelişmeye rağmen çoğunlukla varlığını sürdürmekte olup bu durum, modernleşmenin aile yaşamının tüm boyutlarını aynı yönde dönüştürmediğini göstermektedir. Genel olarak aile değişimi, geleneksel bağımlılıktan Batılı bağımsızlığa doğrusal bir geçişten ziyade, sosyoekonomik dönüşüm ile kültürel süreklilik arasındaki çok boyutlu bir etkileşimi yansıtmaktadır. Bu nedenle Aile Değişimi Kuramı, ekonomik bağımsızlığı duygusal ilişkisellikten ayırt ederek ve özerklik ile yakın aile bağlarının bir arada var olmasına imkân tanıyarak daha kapsamlı bir açıklama sunmaktadır. Bununla birlikte, duygusal karşılıklı bağımlılık modelinin kesin yapısına, gelişimsel dinamiklerine ve kültürlerarası genellenebilirliğine ilişkin kanıtlar sınırlı ve tutarsız kalmakta olup, bu durum daha fazla boylamsal ve çok düzeyli kültürlerarası araştırmayı gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, aile değişimi, kültür, modernleşme kuramı, aile değişimi kuramı.

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

Family Change in Modernizing Societies: A Systematic Review within the Frameworks of Classical Modernization Theory and Family Change Theory

1. Introduction

Processes of modernization and socioeconomic development have brought substantial changes in family structures, intrafamilial relationships, and family values. Accordingly, understanding the dimensions, direction, and underlying drivers of family change has become a major focus of cross-cultural research (Bengtson, 2001; Georgas et al., 2006). Explanations of these transformations have largely been informed by two distinct theoretical perspectives. Classical Modernization Theory posits a unidirectional process of change whereby societies progressively converge toward the individualistic Western family model (Inkeles, 1977; Inkeles & Smith, 1974). From this perspective, increasing prosperity and urbanization accompanying industrialization are expected to shift family structures, relationships, and values away from traditional patterns toward greater individualism and independence (Georgas, 2006; Inkeles, 1998). However, a substantial body of research indicates that collectivist East Asian societies have not exhibited a clear shift toward the Western family model despite rapid economic development and urbanization (Kağıtçıbaşı, 2010, p. 168). Such evidence suggests that family change cannot be adequately explained by socioeconomic development alone and points to the need for greater attention to cultural context. Religion constitutes one important component of this context: historically rooted religious traditions may become embedded in broader cultural systems and contribute to the persistence of distinctive value orientations concerning family relationships, intergenerational ties, and traditional family values even amid substantial socioeconomic change (Inglehart & Baker, 2000; Norris & Inglehart, 2004).

Family Change Theory offers a comprehensive framework for understanding how modernization and socioeconomic development shape family life while taking cultural context into account (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007). Rather than assuming that modernization inevitably leads all societies toward the independent Western family model, the theory proposes that families may develop toward a model of emotional interdependence, in which increasing individual autonomy coexists with enduring emotional interdependence among family members (Mayer, 2013).

Although Classical Modernization Theory and Family Change Theory offer different accounts of how socioeconomic development shapes family life, relatively little systematic research has evaluated these perspectives against the available empirical evidence. To address this gap, the present systematic review synthesizes empirical research on family change through the lens of these two theoretical frameworks. Specifically, it evaluates the extent to which the available evidence supports their respective propositions and examines how each framework contributes to explaining the relationship between socioeconomic development and family change.

1.1. Classical Modernization Theory

Although economic inequality and severe poverty persist in many parts of the world, levels of prosperity, education, and life expectancy have risen across much of the globe (Mayer, 2013). Greater economic prosperity reduces existential constraints and pressures associated with material deprivation, weakens material dependencies, and expands individuals' capacity to act autonomously. By contrast, in less economically developed traditional societies, collectivist and conformity-oriented values tend to be more prevalent, reflecting stronger constraints on individual autonomy (Welzel et al., 2003). From a modernization perspective, traditional societies are also characterized by strong family and kinship ties and greater respect for authority (Inglehart, 1997; Inglehart & Baker, 2000). As economic and technological development raises income levels, access to education and opportunities for participation in economic and political life expand, while material dependencies and hierarchical structures within society and the family tend to weaken (Yeganeh, 2024). Central to modernization theory is therefore the proposition that economic development produces systematic and predictable transformations in social and cultural life (Inglehart & Baker, 2000). Technological and economic progress is expected not only to increase material prosperity but also to foster individualization (Hawdon, 2005). In this process, traditional values gradually give way to modern ones (Inglehart & Welzel, 2005, p. 17), while individuals develop more independent and autonomous orientations of the self (Habermas, 1984).

The implications of modernization for family life have been systematically addressed in the sociology of the family since the 1960s. Goode's *World Revolution and Family Patterns* (1963) represents one of the most influential classical accounts of this perspective. Within this framework, the Western nuclear family is viewed as the prototype of the modern family toward which societies are expected to converge over time. Modernization is thus associated with a growing emphasis on individual freedom, autonomy, and self-expression within the family, accompanied by declining traditional orientations, authority, and interpersonal dependencies (Inglehart & Welzel, 2005). Some scholars have further argued that the weakening of familial and interpersonal ties may carry social costs, including increased risks of isolation and alienation (Bellah et al., 1985).

A substantial body of empirical research supports these theoretical expectations. Consistent with modernization theory, higher levels of gross domestic product (GDP) have been associated with greater endorsement of individualistic values (Hamamura, 2012). Inglehart and Baker (2000) likewise documented an increasing emphasis on individualistic values from the 1980s to the 1990s in societies undergoing economic growth, a pattern subsequently observed across several Asian and Pacific societies using different measures of cultural values (Allen et al., 2007). Similarly, Lee (2003) reported that in modern Singapore, traditional values declined in importance, while values emphasizing autonomy and self-actualization became increasingly salient. Taken together, evidence across diverse societies indicates that socioeconomic development is associated with stronger individualistic values and orientations toward autonomy, broadly consistent with the predictions of Classical Modernization Theory.

1.2. Critiques of Modernization Theory

Modernization theory has been one of the most influential frameworks for explaining cultural change (Kashima et al., 2009). Despite considerable empirical support, however, a growing body of research has challenged some of its central assumptions. Contrary to the expectation that modernization makes cultures increasingly individualistic and reduces differences between them, evidence suggests that some cultural differences have widened over time. Data from the World Values Survey spanning the past four decades, for example, indicate that countries have not become more similar in their values but have instead become increasingly differentiated (Talhelm, 2026). Similarly, Zeng and Greenfield (2015) found that despite increasing modernization and prosperity,

collectivism-related values such as obedience, helping others, and self-sacrifice showed only limited declines and, in some cases, modest increases. More broadly, rising individualism may coexist with the persistence of traditional cultural patterns. In the United States, for instance, although individualistic psychological tendencies have increased over time, the importance attached to family life has remained relatively stable (Thornton & Young-DeMarco, 2001).

A particularly important limitation of modernization theory is its difficulty in accounting for the persistence of collectivist cultural patterns in highly developed East Asian societies. Although research in East Asia has documented increasing individualistic values with modernization, thereby providing partial support for the theory, traditional collectivist values and behavioral patterns have persisted alongside rising individualism (Hamamura, 2012). In Japan, for example, traditional values such as respect for parents, obedience, and group solidarity have remained salient (Trommsdorff, 1983), with similar patterns reported in Chinese society (Yang, 1996). Given the comparable levels of economic development in East Asian and Western societies, the continued prominence of collectivist orientations in highly developed East Asian societies challenges the universalistic convergence predicted by modernization theory (Hamamura, 2012).

1.3. Cultural Heritage

Classical Modernization Theory predicts that cultural differences in non-Western societies will gradually diminish with modernization, leading these societies to converge toward individualistic Western cultures. In contrast, the cultural heritage perspective proposes that modernization does not produce a uniform pattern of cultural change across societies. Even societies experiencing comparable levels of economic development may follow different developmental trajectories because of their distinct historical and cultural legacies. Society-specific cultural characteristics may therefore shape the effects of economic development and exert an independent influence on cultural change (Inglehart & Baker, 2000). Indeed, contrary to the convergence predicted by Classical Modernization Theory, some cultural differences may become more pronounced rather than diminish with modernization. One explanation likens modernization to watering a seed: rather than replacing existing cultural characteristics, it may strengthen tendencies already embedded in a society's cultural heritage. When societies begin with different cultural "seeds," modernization may therefore make cultural differences more visible rather than eliminate them (Talhelm, 2026).

Religion constitutes an important component of historical and cultural heritage that can shape and sustain value systems across generations. Evidence from the World Values Survey indicates that although socioeconomic development produces substantial cultural change, this process remains path dependent: broad historical traditions, including Protestant, Roman Catholic, Orthodox, and Confucian cultural heritages, continue to leave distinctive imprints on societal values despite modernization (Inglehart & Baker, 2000). Importantly, differences in values between members of different religious traditions within the same society tend to be considerably smaller than differences across societies, suggesting that the influence of religious heritage may extend beyond individual religious affiliation by becoming embedded in the broader national culture (Inglehart & Baker, 2000). Religion is also closely intertwined with the traditional–secular/rational value dimension, with traditional societies placing greater emphasis on religion, parent–child ties, respect for authority, and the preservation of traditional family values (Inglehart, 1997; Inglehart & Baker, 2000; Norris & Inglehart, 2004). Religion can therefore be understood as one of the historically rooted components of cultural heritage that may contribute to the persistence of particular patterns of family values and intergenerational relationships even under conditions of substantial socioeconomic modernization.

Huntington (1993) similarly argued that cultural differences persist despite modernization and classified the world into eight major civilizations, or "cultural regions." Hofstede (1980) likewise

emphasized the persistence of cross-national cultural differences and, in his study of work-related values, identified systematic differences among countries across several cultural dimensions. Taken together, these perspectives suggest that although economic development is an important driver of cultural change, the direction and form of such change remain shaped by societies' distinct historical and cultural legacies.

1.4. Family Change Theory

Family Change Theory (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007) offers an alternative account of family change that considers socioeconomic development in conjunction with cultural context. Whereas Classical Modernization Theory treats socioeconomic development as a primary driver of family change, Kağıtçıbaşı argues that such change cannot be adequately understood without considering the cultural contexts in which families are embedded. The theory thus provides a framework for understanding how socioeconomic development may give rise to different patterns of family change across cultural contexts. Unlike many theoretical approaches centered primarily on the Western family (e.g., Bengtson, 2001), Kağıtçıbaşı's theory adopts a global perspective, comparing Western and non-Western societies to formulate a general model of family change applicable across diverse sociocultural and socioeconomic contexts (Kağıtçıbaşı, 2007, p. 134).

According to the theory, socioeconomic development transforms the values attributed to children, parental approaches to childrearing, and patterns of family relationships, with these changes in turn shaping the development of the self. In this respect, the theory offers a contextual framework that situates the self within the family and the family within its broader socioeconomic and cultural environment (Kağıtçıbaşı, 2010, p. 174). Within this framework, family change is conceptualized through three basic family models that capture how family life may vary across socioeconomic and cultural contexts: the interdependence family model, the independence family model, and the emotional interdependence family model (Kağıtçıbaşı, 1985b).

1.4.1. The Interdependence Family Model

The interdependence family model is most commonly found in rural settings and traditional societies. In such contexts, where kinship ties are strong and a culture of relatedness predominates, intergenerational solidarity is particularly pronounced (Rothbaum & Trommsdorff, 2007). Although the household may have a nuclear family structure, the sharing of childcare and domestic responsibilities across generations makes the family functionally more similar to an extended family (Kağıtçıbaşı, 1985b).

Under conditions of low socioeconomic development and in the absence of formal social security systems, children constitute a primary source of security for aging parents. Sons, in particular, are often regarded as an important source of care and financial support in old age (Georgas et al., 2001; Kağıtçıbaşı, 1982b). Consequently, the economic/utilitarian value of children becomes especially salient, increasing the desire to have a sufficient number of children—particularly sons—and contributing to higher fertility (Georgas et al., 2001; Kağıtçıbaşı, 2006, p. 85).

Maintaining intergenerational economic solidarity and a culture of relatedness places considerable importance on socializing children for obedience and raising them to remain closely connected to their parents. Accordingly, authoritarian parenting practices tend to be more prominent, with an emphasis on raising children who fulfill family obligations, support their aging parents, and maintain strong family ties. By contrast, because independently raised children may be more likely to prioritize personal goals over family responsibilities, individual independence is not regarded as a central childrearing goal within the interdependence model (Rothbaum & Trommsdorff, 2007).

The predictions of the interdependence model have received support from several studies. Research examining childrearing values in Türkiye has shown that parents place greater emphasis

on obedience and loyalty to parents than on independence and self-confidence (Kağıtçıbaşı, 1982a). This pattern is particularly pronounced among families from lower socioeconomic backgrounds, where obedience and loyalty are valued more highly than independence and self-confidence (İmamoğlu, 1987; Kağıtçıbaşı, 1984). The emphasis on obedience and relatedness has been explained in terms of their functional value in helping children adapt to external authority under difficult living conditions (Kohn & Schooler, 1983).

1.4.2. The Independence Family Model

The independence family model is characteristic of industrialized, urbanized, and affluent Western societies. In these contexts, where a culture of intergenerational separateness predominates, the individualistic Western nuclear family is regarded as the prototype of this model (Georgas et al., 2001). Material and functional interdependence between generations has largely diminished within this family system. This transformation is accompanied by several notable changes, including a decline in son preference, a shift from the economic/utilitarian value of children toward their psychological and emotional value, lower fertility rates, and an enhanced position of women within the family (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005).

In this family model, which is associated with higher socioeconomic conditions and minimal material dependence between generations, children's dependence on and loyalty to their parents are no longer essential for providing security in old age (Georgas et al., 2001). As formal social security systems largely meet the financial and care needs of older parents, children are no longer required to provide economic support or care for their parents in old age (Georgas et al., 2001; Kağıtçıbaşı, 1982b). Consequently, children's independence is not perceived as a threat to the family, and parents tend to adopt supportive childrearing practices that encourage autonomy (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1992b). The primary socialization goal therefore shifts from raising children who remain economically dependent on the family toward fostering autonomous individuals capable of leading independent lives (Kağıtçıbaşı, 2010).

The predictions of the independence model have also received empirical support. Research among urban, higher-socioeconomic-status families in Türkiye indicates that parents place greater emphasis on qualities such as autonomy, self-efficacy, and independent decision-making in childrearing (İmamoğlu, 1987). Similarly, Kohn and Schooler (1983) found that middle-class parents prioritize the development of self-direction in their children. Consistent with the independence model, these findings suggest that under more advantaged socioeconomic conditions, parents increasingly seek to raise children as autonomous, self-reliant individuals rather than as individuals who remain economically dependent on the family.

The interdependence and independence models represent two ideal types that illustrate how family patterns may vary across socioeconomic conditions. This distinction, however, raises a central question: As Classical Modernization Theory predicts, do socioeconomic development and urbanization in non-Western societies inevitably transform families toward the independence model characteristic of Western societies? Family Change Theory offers a different account by proposing that declining economic interdependence does not necessarily entail the disappearance of relatedness among family members.

1.4.3. The Emotional/Psychological Interdependence Family Model

In societies characterized by collectivist cultures, the conditions brought about by socioeconomic development, urbanization, and broader social transformation may give rise to a third family pattern, which Kağıtçıbaşı conceptualized as the emotional/psychological interdependence family model. Rather than rejecting the interdependence and independence models, this model integrates distinct features of both into a different family configuration. As socioeconomic

development progresses, economic interdependence between generations declines, while emotional closeness and mutual relatedness among family members remain strong. Economic autonomy and emotional interdependence are thus conceptualized not as mutually exclusive but as compatible dimensions of family life (Kağıtçıbaşı, 2005b).

The emotional/psychological interdependence model characterizes family patterns commonly observed in societies where collectivist cultural orientations persist alongside substantial economic development and urbanization. In the course of this socioeconomic transformation, patriarchal family structures weaken, women's status within the family improves, and both fertility and son preference decline (Kağıtçıbaşı, 2010, p. 186). At the same time, the expansion of social security systems (e.g., retirement pensions) reduces older parents' material dependence on their children, thereby diminishing the economic/utilitarian value of children. In contrast, the psychological value of children—the emotional satisfaction parents derive from having children—persists and continues to shape family life (Kağıtçıbaşı, 2006, p. 85).

Within the emotional/psychological interdependence model, children's autonomy is viewed not as a threat to the family system but as an adaptive capacity that facilitates adjustment to changing social conditions (Kağıtçıbaşı, 2005b). Because urban life and modern educational systems increasingly require autonomy-related competencies such as independent decision-making, initiative, self-confidence, and problem-solving, parents are more likely to adopt childrearing practices that foster these qualities (Kağıtçıbaşı, 1996a). Unlike in the independence model, however, the development of autonomy does not imply a weakening of emotional closeness among family members. Rather, mutual affection, emotional support, and relatedness are maintained while children are encouraged to become autonomous individuals capable of making their own decisions and leading independent lives. By proposing that autonomy and relational connectedness can coexist, this model represents a central theoretical contribution of Kağıtçıbaşı's Family Change Theory.

2. METHOD

The present study employed a systematic literature review to identify, evaluate, and synthesize empirical evidence on family structure, family relationships, and family values within the frameworks of Classical Modernization Theory and Family Change Theory. A systematic review approach was adopted to provide a transparent and structured synthesis of the relevant literature based on predefined eligibility criteria.

2.1. Search Strategy

The literature search was conducted exclusively in the Web of Science database and was designed to identify empirical studies examining family structure, family relationships, and family values in the context of modernization, socioeconomic development, and cultural change. The following keywords were used individually and in various combinations: "Family Change Theory," "Modernization Theory," "family change," "modernization," "family structure," "family relations," "socioeconomic development," "Value of Children" (VOC), "Value of Children and Intergenerational Relations" (VOC-IR), "family values," "cultural heritage," "cultural change," "autonomous-related family model," "independent family model," "interdependent family model," "autonomous self," "relational self," "autonomous-related self," "individualism," "collectivism," "parenting," "parent-child relations," and "socialization." The identification and selection of studies were reported with reference to the Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA 2020) guidelines (Page et al., 2021).

2.2. Inclusion Criteria

Studies were eligible for inclusion if they (a) were published in English in peer-reviewed journals indexed in Web of Science; (b) reported original empirical research involving quantitative

analyses of data obtained from human participants; (c) examined family change, family structure, family relationships, family values, intergenerational relationships, parenting, or related variables in the context of socioeconomic development, modernization, or cultural change; and (d) reported findings that could be evaluated within the frameworks of Classical Modernization Theory or Family Change Theory. Theoretical papers, review articles, qualitative studies, book chapters, conference proceedings, theses and dissertations, and studies without original empirical data were excluded.

Following title and abstract screening, 139 potentially eligible studies were retained for full-text assessment. During full-text assessment, studies that did not meet the eligibility criteria, did not involve original quantitative data analysis, or were not directly relevant to family change in the context of modernization, socioeconomic development, or cultural change were excluded. This process resulted in a final sample of 47 studies. The included studies were examined in detail and comparatively synthesized according to the dimensions of family structure and family change they addressed, their principal empirical findings, and the extent to which these findings were consistent with the propositions of Classical Modernization Theory and Family Change Theory.

3. RESULTS

3.1. Empirical Findings on Modernization Theory

A substantial body of research showing that individualistic values become more prevalent with economic development provides support for the core assumptions of Classical Modernization Theory. In a large-scale cross-cultural study, for example, Inglehart and Baker (2000) found that higher gross domestic product (GDP) per capita was associated with less emphasis on collectivist ways of life, such as the importance attached to family, and greater emphasis on individualistic orientations, such as the pursuit of happiness and self-expression. Research in Eastern societies similarly indicates that individualistic orientations have become increasingly prominent over the course of modernization. Using Google Ngram Viewer to analyze hundreds of thousands of Chinese-language books, Zeng and Greenfield (2015) documented a marked increase between 1970 and 2008 in the use of words associated with individualism, such as autonomy and choice, alongside socioeconomic growth. Evidence reviewed by Hamamura (2012) likewise indicates that, over time, the importance attached to maintaining traditions declined in Japan, while greater emphasis was placed on fostering independence in children. Similarly, in an analysis of 51 years of longitudinal data from 78 countries, Santos et al. (2017) found that China showed increasing emphasis over time on friends relative to family, independent childrearing, and self-expression. Observed during periods of sustained economic growth, these changes are consistent with the central proposition of Classical Modernization Theory that economic development is accompanied by the increasing prevalence of individualistic values. Beyond documenting the association between economic development and individualism, research has also shed light on the social and psychological mechanisms through which this relationship may emerge.

According to modernization theory, economic development may promote individualism through a range of social and psychological mechanisms associated with participation in modern economic institutions. Sachs (2005) illustrates this process through the example of garment factories in Dhaka, Bangladesh. Participation in the modern economy may enable individuals to manage their own income and make major life decisions—such as whom to form relationships with, whom to marry, and when to have children—with greater independence from traditional kinship networks. This process is also accompanied by broader social transformations, including urbanization, smaller household size, and declining fertility rates. At the psychological level, such changes may reduce individuals' dependence on traditional sources of social influence while strengthening their capacity for autonomous decision-making. Taken together, these observations suggest that modernization may foster individualism not merely through increased economic prosperity but also through social

and psychological mechanisms that transform individual decision-making, family relationships, and orientations of the self.

Evidence across different societies and levels of analysis is broadly consistent with these proposed mechanisms. In a study conducted across six countries, Inkeles (1975) found that greater exposure to modern institutions significantly predicted individualism in each country. Similarly, in Kenya, Ma and Schoeneman (1997) found that university students were more likely to define themselves in terms of personal attributes, whereas context-dependent self-descriptions were more common among workers in Nairobi and even more pronounced among members of traditional communities such as the Maasai and Samburu. Differences are also evident within societies. Snibbe and Markus (2005), for example, found that self-expression and the pursuit of uniqueness were more important among higher-SES Americans than among their lower-SES counterparts. Positive associations between socioeconomic status and individualism have also been reported in China (Hamamura et al., 2013) and Japan (Kameda et al., 2005). Taken together, these findings indicate that greater engagement with modern institutions and higher socioeconomic status are associated with stronger individualistic orientations, consistent with the broader relationship between socioeconomic development and individualism proposed by Classical Modernization Theory (Inglehart & Baker, 2000; Welzel et al., 2003).

3.2. Critiques of Modernization Theory and the Importance of Cultural Heritage

Although previous research indicates that economic growth is associated with the increasing prevalence of individualistic values, substantial empirical evidence suggests that modernization theory alone may be insufficient to account for cultural change. Examining the relationships among economic development, cultural heritage, and values across 65 countries, Inglehart and Baker (2000) found that societal modernization can follow multiple developmental trajectories, challenging the assumption that all societies will converge toward a Western, individualistic cultural model as they modernize. Consistent with this view, traditional Chinese values, such as respect for authority and self-sacrifice for the benefit of the group, have been found to be stronger in mainland China than in industrialized Hong Kong (Chiu et al., 1998). Evidence from the World Values Survey further indicates that comparable levels of economic development can be accompanied by different patterns of value change depending on societies' cultural heritage. In Hong Kong, a non-Western society that has experienced substantial economic growth, the proportion of respondents who considered teaching children the value of responsibility important increased from approximately 19% to 52% over time (Jackson & Medvedev, 2024). In Canada, despite a comparable increase in GDP per capita, the corresponding proportion declined by approximately 6% (Talhelm, 2026). Taken together, these findings suggest that although economic development contributes to value change, the direction and form of that change are also shaped by societies' cultural heritage.

The pattern of value change predicted by modernization theory does not fully correspond to developments observed in many developed and developing societies with collectivist cultural traditions, including Japan, Türkiye, and China (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). Research on China, in particular, illustrates that the effects of modernization on cultural orientations are not unidirectional. Although nuclear families and single-person households have become more prevalent, kin-based multigenerational and intergenerational living arrangements continue to persist (Chen & Liu, 2012; Peng & Hu, 2018). These patterns suggest that cultural change does not necessarily follow a linear trajectory and that modern and traditional family arrangements can coexist within the same society. Researchers have proposed that this coexistence may reflect both the continuing influence of cultural heritage, including Confucian traditions that sustain collectivist values, and the restructuring of family life in rural China through labor migration associated with the expansion of the market economy (Chen et al., 2011; Kağıtçıbaşı, 2010; Silverstein et al., 2006).

One explanation for these patterns is the enduring influence of historical and cultural heritage despite socioeconomic transformation. Research in China indicates that Confucian cultural heritage continues to account for significant variation in individuals' value orientations even after socioeconomic factors are controlled for, supporting cultural approaches that emphasize the persistent influence of historical legacies and cultural traditions on value systems (Gu, 2011). The Confucian principle of filial piety, for example, promotes kinship relations based on mutual support and continues to be transmitted across generations in East Asian families (Cong & Silverstein, 2011). Similarly, Inglehart and Baker (2000) and Inglehart and Welzel (2005) found that cultural regions continue to shape individuals' value orientations even after accounting for economic development. Notably, these cultural regions partly reflect historically rooted religious traditions. Inglehart and Baker (2000) found that Protestant, Roman Catholic, Orthodox, and Confucian cultural heritages continued to leave distinctive imprints on contemporary value systems despite modernization. They further observed that value differences between adherents of different religions within the same society were generally smaller than differences between societies, suggesting that religious traditions may exert an enduring influence partly through their incorporation into broader cultural heritage. Prevailing value orientations within a society may therefore be understood as emerging from the interplay between modernization and the continuity of cultural traditions (Inglehart & Welzel, 2005). Cross-national differences in values thus reflect not only differences in levels of economic development but also the enduring influence of societies' cultural heritage.

More recent evidence further suggests that cultural differences have, in many cases, become more pronounced rather than diminished with modernization. Using World Values Survey data spanning 1981–2022, Jackson and Medvedev (2024) found that countries did not become more similar in their values over time; instead, cross-national differences increased. Between-country variation in the value placed on “obedience,” for example, increased by 42% over this period, while differences across all 40 values examined increased by 28% overall. Similarly, despite China's extensive modernization over the past four decades, regional cultural differences rooted in historical patterns of rice and wheat cultivation have persisted (Talhelm et al., 2014). Taken together, these findings suggest that modernization does not necessarily erase cultural differences; societies may instead retain distinctive value patterns shaped by their historical and cultural legacies. This pattern has been summarized as a world that is becoming increasingly modern without necessarily becoming increasingly Western (Brown et al., 2004).

3.3. Research on Value of Children (VOC)

Kağıtçıbaşı developed Family Change Theory on the basis of cross-cultural Value of Children (VOC) research examining the value attributed to children within the family (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a). Conducted across diverse countries, these studies demonstrated that the values parents attribute to children are closely related to family patterns and socioeconomic change, thereby providing an empirical foundation for the theory (Ataca et al., 2005; Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). More broadly, this body of research showed that the value of children within the family is shaped not merely by individual preferences but also by the socioeconomic and cultural contexts in which families are embedded.

The Value of Children studies examined parents' motivations for having children, the values they attributed to children, and their fertility preferences among more than 20,000 married participants—predominantly women of reproductive age—across several countries, including Türkiye (Kağıtçıbaşı, 1982a, 1982b, 1996a). The findings identified three primary dimensions of the value attributed to children: economic, psychological, and social. Economic value refers to children's contribution to the family economy and, particularly, the security they provide to parents in old age. Psychological value encompasses the emotional rewards parents derive from their relationships with their children, including love, happiness, pride, and closeness. Social value, in turn, is particularly

salient in traditional societies, where having children confers adult status and social prestige (Ataca, 2013, p. 156). How these dimensions vary across societies and change with socioeconomic development constitutes a central focus of VOC research.

Findings from the Value of Children studies indicate that the economic, psychological, and social values attributed to children are closely linked to broader societal conditions. The economic/utilitarian value of children and preference for sons are most pronounced in rural and socioeconomically less developed contexts, where children play an important role in the family economy (Kağıtçıbaşı, 2006, p. 82). This pattern reflects conditions of poverty and limited social security, under which children constitute an important resource by contributing to household subsistence and providing security for parents in old age (Kağıtçıbaşı, 1982a, 1982b). The expectation that sons will assume much of the responsibility for providing economic support in old age further reinforces son preference (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005). In such contexts, children are consequently expected to remain loyal and obedient to their parents. With socioeconomic development, however, the economic value of children declines in relative importance, while their psychological value becomes increasingly salient. Thus, the overall importance attached to children does not necessarily diminish; rather, the nature of their value within the family shifts from economic utility toward emotional gratification (Kağıtçıbaşı, 2006, p. 82). These findings provided an important theoretical and empirical foundation for subsequent cross-cultural research.

Building on the original Value of Children studies, Trommsdorff et al. (2005) developed the Value of Children and Intergenerational Relations (VOC-IR) research program. Drawing on family samples spanning three generations, the program examined the value of children, intergenerational relationships, family support, and fertility behavior from a cross-cultural perspective, thereby extending the scope of the original VOC research and enabling a broader examination of family change and intergenerational relations across cultures (Mayer, 2013). Cross-cultural studies conducted within the VOC-IR program indicate that, with societal change, the economic value of children declines in relative importance while their psychological/emotional value remains salient. They also show that intergenerational mutual support and emotional relatedness persist across different cultural contexts. This general pattern is consistent with a central proposition of Family Change Theory: economic interdependence may decline while emotional interdependence persists.

3.4. Cross-Cultural Empirical Evidence for Family Change Theory

Although relatively few cross-cultural studies have directly tested Family Change Theory, research conducted across diverse countries has provided important empirical evidence concerning its core propositions. Among the most comprehensive is the large-scale cross-cultural study by Georgas et al. (2006), which examined family structure, family values, family roles, emotional distance among family members, and independent and interdependent self-construals across 30 countries. By assessing the extent to which the family models proposed by Family Change Theory could be observed across diverse socioeconomic and cultural contexts, this study provided an important foundation for cross-cultural evaluations of the theory.

In line with the three family models proposed by Kağıtçıbaşı, countries were classified into three clusters based on their levels of socioeconomic development and relational orientation. The interdependence family model was expected to characterize societies with low levels of affluence and high relational orientation; the emotional interdependence family model, societies in which high levels of affluence coexist with strong relational orientation; and the independence family model, societies characterized by both high affluence and low relational orientation. The findings showed that although material interdependence weakened with increasing socioeconomic prosperity, emotional relatedness remained strong (Georgas et al., 2006).

The family models proposed by the theory have subsequently been examined using a range of other variables. Drawing on Kağıtçıbaşı's conceptualization, Keller et al. (2006) investigated cultural models associated with Family Change Theory in relation to parenting across nine cultural contexts. Their findings broadly supported the proposed distinction among interdependent, autonomous-related, and independent cultural models. The researchers identified familism—characterized by commitment, reciprocity, and solidarity among family members—as a key dimension distinguishing these cultural models, with higher levels observed in interdependent and autonomous-related contexts and lower levels in independent contexts (Keller et al., 2006). The autonomous-related model occupied an intermediate position between the interdependent and independent models on family- and relationship-oriented variables. The authors suggested that this pattern may reflect the adaptation of relational connectedness to changing living conditions, particularly among urban and highly educated families.

Evidence from migration contexts further illustrates how family values and socialization goals may change while remaining shaped by cultural background. Comparing the long-term socialization goals of German mothers and Turkish immigrant mothers living in Germany, Durgel et al. (2009) found that Turkish immigrant mothers placed greater emphasis on maintaining close family relationships and behaving in accordance with social conventions, while placing less emphasis on autonomy. Moreover, Turkish mothers who were more integrated into German culture attached greater importance to individualistic socialization goals, such as self-control, than did those who were less culturally integrated. These findings suggest that migration and cultural adaptation can contribute to changes in family values and socialization goals. Using a person-oriented approach, Mayer et al. (2012) further examined Family Change Theory by analyzing individual-level patterns of cultural and family-related value orientations across two generations—mothers and their adolescent children—in Germany, India, and Türkiye.

Another study examining Kağıtçıbaşı's Family Change Theory was conducted by van den Heuvel and Poortinga (1999), who compared resource allocation among Greek and Dutch university students. The authors interpreted similarities between the two cultural groups, as well as patterns in the allocation of resources to different recipients, as supporting a context-specific universalist perspective. In a response published in the same issue, however, Kağıtçıbaşı (1999) challenged both their theoretical interpretation of Family Change Theory and their interpretation of the findings, emphasizing that her model is grounded in contextual characteristics such as economic conditions, social structure, and family structure. According to Kağıtçıbaşı, the findings revealed cultural differences particularly in the allocation of material resources to family members, especially parents, a pattern consistent with the predictions of Family Change Theory (Kağıtçıbaşı, 1999, p. 15).

Evidence from several studies further indicates that increasing affluence and urbanization may weaken material interdependence while psychological and emotional bonds remain strong. In Türkiye, İmamoğlu's (1987) study of urban families from different socioeconomic backgrounds found that parents expected love and closeness from their children more than material support. Similarly, Ataca and Sunar (1999) showed that among urban middle-class women, decisions about having children were shaped more by the desire for love and emotional gratification than by expectations of economic contribution (Ataca, 2013, p. 157). Research conducted by Kağıtçıbaşı et al. (2001) among mothers living under low socioeconomic conditions in Istanbul also highlighted the importance placed on social adjustment, socially appropriate behavior, and interpersonal relationships in childrearing. Comparing two Value of Children studies conducted approximately three decades apart, Kağıtçıbaşı and Ataca (2005) found that younger mothers in Türkiye increasingly emphasized the emotional value of children, whereas the importance attributed to their economic/utilitarian value declined over time. Cross-cultural research has extended these findings beyond Türkiye. As part of the Value of Children and Intergenerational Relations project, Kağıtçıbaşı

et al. (2010) compared Turkish, Palestinian, Israeli Arab, Israeli Jewish, and German adolescents and their mothers on family-related variables, while Ayçiçeği-Dinn and Kağıtçıbaşı (2010) examined the perceived value of children among emerging adults from urban and rural Türkiye and the United States. Taken together, these findings suggest that socioeconomic development in collectivist societies can be accompanied by a shift from material interdependence toward greater psychological and emotional interdependence within the family (Ataca, 2013).

Overall, these studies provide complementary, although not uniformly strong, empirical evidence for different components of Family Change Theory. The large-scale cross-cultural study by Georgas et al. (2006) supported a central proposition of the theory by showing that material interdependence weakens with socioeconomic development while emotional relatedness persists. Similarly, although Keller et al. (2006) broadly supported the proposed cultural models, the autonomous-related model displayed the expected pattern only partially. Van den Heuvel and Poortinga (1999), in contrast, offered an interpretation that was not fully consistent with the theory's predictions; however, Kağıtçıbaşı (1999) argued that their analysis did not adequately account for relevant contextual factors and that their findings concerning the allocation of material resources to family members were, in fact, consistent with the model. Subsequent research has further shown that the economic value of children in Türkiye has declined over time while their emotional value has increased (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2005), and that migration and cultural adaptation can transform family values and socialization goals (Durgel et al., 2009). Cross-cultural comparisons within the Value of Children research program have further contributed to testing the theory across diverse cultural contexts (Ayçiçeği-Dinn & Kağıtçıbaşı, 2010; Kağıtçıbaşı et al., 2010). Taken together, the available cross-cultural evidence provides partial support for the core propositions of Family Change Theory, but findings concerning the structure of the emotional interdependence family model and its manifestation across cultural contexts remain inconsistent. The current evidence is therefore insufficient to draw firm conclusions regarding the cross-cultural validity and developmental nature of this model.

4. DISCUSSION AND CONCLUSION

This systematic review comparatively evaluated Classical Modernization Theory and Kağıtçıbaşı's Family Change Theory in terms of their capacity to explain how modernization and socioeconomic development are associated with changes in family structure, family relationships, family values, and family models. Overall, the findings indicate that modernization is associated with substantial transformations in family life. Economic development, urbanization, rising educational attainment, and institutional change are accompanied by declining material interdependence among family members and increasing individual autonomy. In this respect, Classical Modernization Theory receives considerable empirical support in explaining the socioeconomic dimensions of family change. At the same time, however, the evidence indicates that conceptualizing modernization as a unidirectional and inevitable process through which family ties progressively weaken provides an incomplete account of family change.

A central conclusion emerging from this review is that different dimensions of family change do not necessarily develop at the same pace or in the same direction. As economic interdependence declines, emotional relatedness, intergenerational solidarity, familism, and relational orientations of the self may persist across diverse cultural contexts. The coexistence of different family values and relational patterns in societies with comparable levels of economic development further suggests that the consequences of socioeconomic transformation are shaped by cultural heritage. Modernization can therefore be understood as an important force influencing family change, but not as a universal and linear mechanism that independently determines the form such change will take. Rather, family change appears to constitute a multidimensional process of reorganization emerging from the interplay between socioeconomic transformation and cultural continuity.

From this perspective, a major theoretical contribution of Family Change Theory lies in its rejection of autonomy and relatedness as mutually exclusive endpoints and its proposition that economic independence does not necessarily entail emotional disengagement. The decline in the economic value of children alongside the persistence of their psychological and emotional value documented in the Value of Children research provides one of the clearest empirical illustrations of this distinction. This pattern is consistent with Classical Modernization Theory insofar as material interdependence declines, while also supporting Family Change Theory insofar as emotional relatedness persists. Thus, rather than establishing a simple “supported versus rejected” contrast between the two theories, the findings suggest that Classical Modernization Theory is particularly informative in explaining the socioeconomic dimensions of family change, whereas Family Change Theory provides a framework for understanding how these transformations unfold within, and are shaped by, different cultural contexts. The following discussion considers these conclusions in terms of the explanatory power of modernization, the role of cultural heritage, the empirical bridge between the two theoretical perspectives provided by the Value of Children research, and the cross-cultural validity of Family Change Theory.

4.1. Evaluation of Classical Modernization Theory

The evidence synthesized in this systematic review provides substantial support for the core assumptions of Classical Modernization Theory, indicating that economic development is associated with stronger individualistic values and orientations toward autonomy. The convergence of findings across diverse cultural contexts—showing that economic growth, urbanization, rising educational attainment, and greater engagement with modern institutions are associated with changes in individuals’ self-construals, life choices, and family-related values—suggests that modernization is not merely an economic transformation but also a psychological and social process. From this perspective, the central proposition of modernization theory—that economic development constitutes an important force transforming individuals’ ways of life and value orientations—is broadly consistent with evidence from diverse societies.

At the same time, the studies reviewed here suggest that the effects of modernization should not be understood simply as a direct consequence of economic growth. Greater engagement with processes and institutions associated with modernization, including formal education, participation in paid employment, and urbanization, appears to provide important social mechanisms that foster individual decision-making, perceived self-efficacy, and the capacity for independent action. The effects of economic development on family life and individual values may therefore operate partly through institutional and social processes that transform individuals’ everyday experiences. The consequences of modernization should thus be considered not only in terms of increasing material prosperity but also in relation to changes in individuals’ social environments and lived experiences.

The emergence of similar patterns across different continents, socioeconomic conditions, and levels of analysis indicates that modernization theory provides an important theoretical framework for understanding family change. Particularly noteworthy is the finding that, even within the same society, individuals who are more extensively engaged with modern institutions or occupy higher socioeconomic positions tend to exhibit stronger individualistic orientations. This suggests that socioeconomic development is relevant not only to differences between societies but also to variation within them. In this respect, the prediction of modernization theory that socioeconomic development is associated with greater autonomy receives considerable empirical support.

Nevertheless, although the studies included in this systematic review provide substantial evidence that economic development is associated with the increasing prevalence of individualistic values, modernization theory does not account equally well for all dimensions of family relationships. Across several studies, increasing individual autonomy was not accompanied by a

corresponding decline in emotional relatedness, mutual support, or relational orientations among family members. Particularly in cultures characterized by strong social ties, close family relationships may persist despite rising levels of prosperity (Kağıtçıbaşı, 1996a; Stewart et al., 1999). Thus, while socioeconomic development is an important factor in family change, the direction and form of such change cannot be adequately explained by economic indicators alone. A more comprehensive understanding of modernization's relationship with family life therefore requires consideration of how socioeconomic transformation interacts with cultural context.

4.2. The Explanatory Role of Cultural Heritage: Limits of Modernization Theory

Although the evidence synthesized in this systematic review indicates that economic development contributes to the strengthening of individualistic values, it also suggests that economic development alone is insufficient to explain the direction of cultural change. In particular, the persistence of differences in family values, intergenerational relationships, and socialization patterns among societies with comparable levels of economic development indicates that modernization does not produce uniform cultural outcomes across societies. Thus, although the core proposition that socioeconomic development promotes greater individual autonomy receives substantial support, the unidirectional convergence toward a common Western cultural model predicted by Classical Modernization Theory receives more limited empirical support.

These findings suggest that modernization is better understood as a path-dependent and probabilistic transformation rather than as a linear and deterministic process. Although economic development may exert pressures that move societies in certain directions, the form and pace of change remain shaped by historically embedded cultural legacies. Religion constitutes one important component of such cultural heritage. Historically rooted religious traditions may contribute to the persistence of distinctive value systems despite substantial socioeconomic and institutional transformation (Inglehart & Baker, 2000; Norris & Inglehart, 2004). This may be particularly relevant to family change because religious traditions can become embedded in broader cultural systems associated with parent-child ties, respect for authority, and the preservation of traditional family values. The consequences of modernization should therefore be understood not as an inevitable process of convergence toward a common endpoint but as a context-sensitive process in which shared socioeconomic pressures interact with distinct historical and cultural trajectories.

A particularly important implication is that the effects of economic development do not unfold independently of cultural context. The studies reviewed here indicate that similar economic transformations can be accompanied by different patterns of values across societies. In East Asian societies, for example, increases in individual autonomy have coexisted with the continued importance of relational values such as family commitment, respect for parents, and intergenerational solidarity. This pattern suggests that economic development may build upon and transform, rather than simply displace, existing cultural structures. Modernization may therefore be better conceptualized as a process of social transformation that interacts with cultural heritage rather than one that replaces it.

The findings also indicate that cultural change does not necessarily follow a linear trajectory. Modern and traditional values do not constitute mutually exclusive cultural configurations; rather, they may coexist within the same society and even within the same individual. Patterns such as increasing individual autonomy alongside enduring family ties, the growing prevalence of nuclear families alongside continued intergenerational solidarity, and greater emphasis on self-expression alongside persistent respect for parents illustrate a process more complex than a linear transition from "traditional" to "modern." Instead, cultural transformation appears to involve the reorganization and coexistence of different value orientations. From this perspective, interpreting cultural change solely through economic indicators leaves important dimensions of family transformation unexplained.

The prominence of studies on China in the literature reviewed here is particularly noteworthy in this regard. Despite rapid economic growth and extensive modernization, China represents a society in which Confucian cultural heritage continues to exert a substantial influence on family relationships and value systems. The observation of similar patterns in societies with different collectivist traditions, such as Japan and Türkiye, suggests that the role of cultural heritage is not confined to a single national context but may represent a more general factor shaping the relationship between economic development and family change. Understanding the direction of family change therefore requires consideration of societies' historical, cultural, and relational characteristics alongside their levels of socioeconomic development.

Recent cross-cultural evidence further indicates that differences in values across countries have not disappeared with modernization and, in some cases, have become more pronounced. This pattern challenges the classical assumption that modernization will lead to cultural homogenization. Although economic development may bring societies closer in certain socioeconomic and institutional respects, the cultural transformations associated with development appear to unfold differently within societies' particular historical and cultural contexts. Theoretical accounts of family change therefore need to move beyond treating economic development and cultural context as independent forces and instead consider how they interact in shaping different pathways of family change.

In this respect, Kağıtçıbaşı's Family Change Theory offers an important theoretical extension. While recognizing that socioeconomic development transforms family life, the theory proposes that the form this transformation takes depends partly on the cultural characteristics of a society and may therefore give rise to different family models. By accounting for the coexistence of socioeconomic transformation and cultural continuity, Family Change Theory complements Classical Modernization Theory by providing a framework for understanding why similar processes of modernization may be associated with different patterns of family change across cultural contexts.

4.3. Value of Children Research: An Empirical Bridge Between the Two Theories

The Value of Children (VOC) research reviewed in this systematic review provides an important empirical foundation for understanding the relationship between socioeconomic development and family change. These studies not only laid the groundwork for the development of Kağıtçıbaşı's Family Change Theory but also make it possible to evaluate key propositions of Classical Modernization Theory and Family Change Theory within the same research domain. In this respect, VOC research helps position the two theories not as mutually exclusive accounts but as frameworks that illuminate different dimensions of family change.

The findings synthesized in this review consistently indicate that the economic/utilitarian value of children declines with socioeconomic development. Children become less important as sources of old-age security and contributors to the family economy as fertility declines, social security systems expand, and economic independence increases. This pattern provides substantial support for a central proposition of Classical Modernization Theory: socioeconomic development is associated with declining material interdependence among family members. Thus, the expectation that modernization transforms the economic basis of family relationships receives considerable empirical support.

At the same time, one of the most important contributions of VOC research is its demonstration that declining economic interdependence does not necessarily entail a corresponding weakening of emotional relationships within the family. Despite the decline in children's economic value, their psychological and emotional value remains important and, in some contexts, becomes more salient. This pattern points to a transformation in the nature of family relationships rather than their simple erosion. Families may become less economically dependent on children while

continuing to attach considerable importance to relationships characterized by love, closeness, and mutual emotional support.

These findings illustrate that family change is not a unidimensional process. Whereas the declining economic value of children reflects a weakening of material interdependence, the continued importance of their psychological value indicates that emotional bonds do not necessarily weaken in parallel. The economic and emotional dimensions of family relationships may therefore follow different trajectories in response to societal change. VOC research provides a particularly useful empirical basis for understanding this distinction.

This multidimensional transformation also highlights an important difference in the explanatory emphasis of Classical Modernization Theory and Family Change Theory. The declining economic value of children is consistent with the modernization-theory proposition that socioeconomic development reduces material interdependence, whereas the persistence of their psychological and emotional value is consistent with the central proposition of Family Change Theory that emotional interdependence can endure despite economic transformation. VOC research thus provides an empirical bridge between the two perspectives, showing how the same process of socioeconomic development may simultaneously produce changes anticipated by Classical Modernization Theory while preserving relational patterns emphasized by Family Change Theory.

Findings from the extended research program that developed from the original VOC studies further reinforce this interpretation. Cross-cultural research spanning three generations indicates that intergenerational mutual support and emotional relatedness can persist across diverse cultural contexts despite substantial socioeconomic change. Taken together, these findings suggest that family change cannot be adequately understood through economic indicators alone; socioeconomic development must also be considered in relation to culturally embedded patterns of relatedness. In this respect, VOC research and its subsequent extensions provide important empirical evidence that socioeconomic development may transform family relationships not simply by weakening family bonds but by reshaping the forms those bonds take.

4.4. Evaluation of Family Change Theory

The cross-cultural research examined in this systematic review provides substantial empirical support for the central propositions of Family Change Theory. In particular, findings showing that material interdependence declines with socioeconomic development while emotional relatedness among family members persists indicate that the theory captures important patterns of family change across diverse cultural contexts. At the same time, the available evidence does not support all components of the theory equally strongly, and some uncertainty remains regarding the structure of the emotional interdependence family model and how it manifests across different cultural contexts. These uncertainties point to the need for more systematic empirical testing of specific components of the theory.

Large-scale cross-cultural studies included in the review generally indicate that Family Change Theory's conceptualization of family change is consistent with patterns observed across diverse cultural contexts. Considered together, Georgas et al.'s findings on family patterns and self-orientations across societies with different levels of affluence and Keller et al.'s examination of cultural models through parenting-related variables suggest that socioeconomic development can transform family life without necessarily eliminating relational orientations among family members. In particular, the continued importance of familism, reciprocity, and intergenerational solidarity not only in traditional family contexts but also in many economically developed societies indicates that family change cannot be adequately explained solely in terms of increasing individualization.

One of the most consistently supported aspects of the theory is its distinction between material and emotional interdependence. Across the studies reviewed, a recurring pattern emerges: material dependencies among family members tend to weaken with socioeconomic development, whereas relational characteristics such as love, closeness, mutual support, and family commitment may persist. These findings indicate that the material and emotional dimensions of family change do not necessarily follow parallel trajectories and are consistent with Kağıtçıbaşı's proposition that family relationships cannot be understood solely in terms of their economic functions. In this respect, Family Change Theory provides a framework for explaining the effects of socioeconomic development on family life by addressing not only structural transformations but also changes in the functions and forms of family relationships.

Nevertheless, the available evidence does not yet provide conclusive support for the theory's specific propositions concerning the emotional interdependence family model. In Georgas et al.'s findings, the emotional interdependence model more closely resembled the independence model than expected, while Keller et al. found only partial support for the autonomous-related model. These findings suggest that the configuration proposed by the theory may not manifest uniformly across cultural contexts. Similarly, evidence that migration, urbanization, educational attainment, and cultural adaptation are associated with family relationships in different ways across studies raises the possibility that emotional interdependence may be better understood as a dynamic configuration that varies according to contextual conditions rather than as a fixed family pattern. Further longitudinal and multilevel cross-cultural research is therefore needed to clarify the developmental nature of this model and identify the conditions under which it emerges and changes.

Overall, the available empirical evidence provides substantial support for the central framework of Family Change Theory, while support for some of its more specific propositions remains less consistent. The theory recognizes that socioeconomic development transforms family life but proposes that such transformation does not necessarily entail the dissolution of family bonds; rather, emotional relatedness may persist in different forms as material relationships within the family are reorganized. In this respect, Family Change Theory offers an important framework for integrating socioeconomic development and cultural continuity within a single theoretical account. However, clarifying where this explanatory framework converges with and diverges from Classical Modernization Theory requires a more direct comparison of the two perspectives.

4.5. Comparison of Classical Modernization Theory and Family Change Theory

The findings of this systematic review indicate that Classical Modernization Theory and Family Change Theory are not necessarily mutually exclusive accounts of family change; rather, they emphasize different dimensions of the broader process of transformation. Both theories recognize that economic development, industrialization, urbanization, and rising educational attainment are associated with substantial changes in family life. Across diverse cultural contexts, the studies reviewed here indicate that socioeconomic development is accompanied by declining material interdependence among family members, changes in family structure, and greater individual autonomy. In this respect, the central proposition of Classical Modernization Theory—that socioeconomic development is an important driver of family change—receives substantial empirical support.

The key distinction between the two theories lies in how they conceptualize the implications of socioeconomic transformation for family relationships. Classical Modernization Theory generally associates declining material dependence with increasing individualism and a weakening of traditional family ties and relational patterns. Family Change Theory, by contrast, proposes that the material and emotional dimensions of family relationships need not change in parallel. Although the studies reviewed indicate that socioeconomic development reduces material interdependence among

family members, they also show that relational characteristics such as love, closeness, mutual support, and family commitment may persist. These findings suggest that the material and emotional dimensions of family relationships can follow distinct trajectories and that family change cannot be adequately understood solely as a process of increasing individualization.

One of the clearest empirical domains in which this distinction can be observed is the Value of Children research. Findings from this research indicate that, with socioeconomic development, the economic/utilitarian value of children declines while their psychological and emotional value remains important. This pattern is consistent with Classical Modernization Theory insofar as material interdependence diminishes, while also supporting a central proposition of Family Change Theory insofar as emotional relatedness persists. VOC research therefore provides an important empirical basis for evaluating the explanatory contributions of the two theories within the same domain and highlights the importance of distinguishing between the material and relational dimensions of family change.

In light of the findings of this systematic review, Family Change Theory may be understood not simply as an alternative to Classical Modernization Theory but as a framework that extends the explanation of family change by incorporating cultural and relational dimensions. Whereas Classical Modernization Theory provides a useful framework for explaining broad changes associated with socioeconomic development, Family Change Theory helps account for why and how emotional relatedness and family bonds may persist despite declining material interdependence. An integrative perspective that considers the interplay between socioeconomic transformation and cultural continuity may therefore provide a more comprehensive account of the diverse patterns of family change observed across cultural contexts.

4.6. Limitations

Several limitations should be considered when interpreting the findings of this systematic review. First, the number of cross-cultural studies directly testing Family Change Theory remains relatively limited. The empirical literature has largely developed around a small number of research programs, with the Value of Children studies and their subsequent extensions accounting for a substantial proportion of the available evidence. Consequently, the empirical basis for directly evaluating some of the theory's specific propositions remains comparatively limited.

Second, the studies included in the review vary considerably in their research designs, sample characteristics, cultural contexts, and measurement instruments. This methodological heterogeneity limits the direct comparability of findings across studies and precludes a meaningful quantitative synthesis. The present review therefore adopted a qualitative synthesis approach, evaluating the evidence in terms of recurring patterns and theoretically meaningful trends across studies.

Third, the cultural and geographical distribution of the existing literature is uneven. A substantial proportion of the available research has been conducted in a relatively limited number of countries, whereas empirical evidence from many sociocultural contexts in Africa, Latin America, the Middle East, and Asia remains comparatively scarce. The findings of this review therefore cannot be assumed to fully represent the diversity of cultural pathways through which family change may occur.

Finally, this review was restricted to peer-reviewed studies published in English and indexed in the Web of Science database. These criteria may have resulted in the omission of relevant evidence published in other languages, indexed in other databases, or available in the gray literature, including dissertations and theses, reports, and conference proceedings, as well as relevant book chapters. The findings should therefore be interpreted in light of these search and eligibility restrictions.

Nevertheless, the systematic evaluation of studies meeting the predefined inclusion criteria enabled a focused and consistent synthesis of the empirical literature identified within the scope of the review.

4.7. Future Research Directions

The findings of this systematic review point to several avenues for advancing the theoretical understanding of family change. First, the propositions of Family Change Theory concerning the emotional interdependence family model require more comprehensive empirical testing. Although existing research provides some support for this model, consistent evidence is still lacking regarding how it manifests across cultural contexts, the conditions under which it becomes more or less pronounced, and how it changes over time. Comparative and longitudinal research across diverse cultural settings would therefore contribute substantially to clarifying this component of the theory. In addition, to the best of our knowledge, little direct research has examined the “low relatedness–low autonomy” configuration that emerges when the two dimensions in Kağıtçıbaşı’s model—autonomy (low vs. high) and relatedness (low vs. high)—are crossed. Associated with hierarchical and neglectful family environments, this configuration was not incorporated into Kağıtçıbaşı’s three family models because it was conceptualized as a maladaptive pattern associated with psychological difficulties for the developing individual and other family members and was not considered characteristic of any particular culture (Kağıtçıbaşı, 2005a; Smith et al., 2006). Further research on this configuration, alongside the other three family models, could contribute to a more comprehensive understanding of the full range of autonomy–relatedness patterns.

Second, future research should examine family change not only in relation to economic indicators but also in conjunction with contextual factors such as cultural values, migration, urbanization, and intergenerational dynamics. Although the studies reviewed here indicate that socioeconomic development is associated with substantial transformations in family life, they also show that these transformations do not unfold uniformly across cultural contexts. Multilevel analyses and research designs that systematically compare different societal contexts could therefore help clarify the mechanisms through which socioeconomic and cultural processes jointly shape family change.

Finally, the geographical scope of the empirical literature needs to be broadened. Much of the existing research has concentrated on Türkiye, Western Europe, the United States, and East Asian societies such as China and Japan, whereas evidence from many sociocultural contexts in Africa, Latin America, and South Asia remains comparatively limited. Research encompassing a wider range of cultural settings would enable more comprehensive assessments of the explanatory scope of both Classical Modernization Theory and Family Change Theory under different societal conditions. Such research would also help distinguish more clearly between broadly shared and culture-specific dimensions of family change, thereby providing a stronger empirical foundation for further theoretical development.

www.turkishstudies.net/religion

Turkish Studies - Comparative Religious Studies

eISSN: 2667-5544

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Modernleşen Toplumlarda Aile Değişimi: Klasik Modernleşme Kuramı ve Aile Değişim Kuramı Bağlamında Sistematik Bir Derleme

1. GİRİŞ

Modernleşme ve ekonomik gelişme süreçleriyle birlikte aile yapıları, aile içi ilişkiler ve aile değerlerinde önemli değişimler gözlenmektedir. Ailede değişimin hangi boyutlarda ortaya çıktığı, hangi yönde ilerlediği ve hangi dinamikler tarafından yönlendirildiği, son yıllarda kültürlerarası araştırmalarda en fazla ilgi gören konular hâline gelmiştir (Bengtson, 2001; Georgas ve ark., 2006). Ailedeki değişimin yönünü ve bunu etkileyen dinamikleri açıklamaya çalışan araştırmalar büyük ölçüde iki farklı kuramsal yaklaşıma dayanmaktadır. Bunlardan ilki olan Klasik Modernleşme Kuramı, tüm toplumların tek yönlü bir dönüşüm süreciyle bireyci Batı aile modeline evrileceğini öngörmektedir (Inkeles, 1977; Inkeles ve Smith, 1974). Bu yaklaşıma göre sanayileşmenin yarattığı refah artışı ve kentleşme ile birlikte aile yapısı, aile içi ilişkiler ve aile değerleri zamanla geleneksel örüntülerden uzaklaşarak Batı tipi bireyci ve ayrılmış aile modeline yaklaşacaktır (Georgas, 2006; Inkeles, 1998). Bununla birlikte çok sayıda araştırma, Doğu Asya'daki toplulukçu kültürlerde hızlı ekonomik gelişmeye ve kentleşmeye rağmen Batı tipi aile modeline doğru belirgin bir yönelim gözlenmediğini göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 168). Bu bulgular, ailedeki değişimin yalnızca ekonomik gelişmeyle açıklanamayacağını, kültürel bağlamı merkeze alan alternatif kuramsal açıklamaların dikkate alınması gerektiğini düşündürmektedir.

Modernleşme ve ekonomik gelişme süreçlerinin aile üzerindeki etkilerini açıklamaya yönelik bu alternatif kuramsal açıklamaların en kapsamlılarından biri olan Aile Değişim Kuramı (Kağıtçıbaşı, 1996a, 2007), modernleşme sürecinde her toplumun kaçınılmaz olarak Batı tipi bağımsız aile modeline yönelmesi beklenmeyeceğini öne sürmektedir. Bunun yerine, aileler; duygusal karşılıklı bağımlılığın korunduğu ve bireysel özerkliğin arttığı duygusal karşılıklı bağımlılık aile modeline yönelebilmektedir (Mayer, 2013).

Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramı, ekonomik gelişmenin aile üzerindeki etkilerine ilişkin farklı öngörüler sunmasına karşın, bu iki kuramın görgül araştırmalar tarafından ne ölçüde desteklendiğini sistematik biçimde ortaya koyan çalışmalar sınırlıdır. Bu nedenle mevcut sistematik derleme, aile değişimi alanında yürütülen görgül araştırmaları bu iki kuramsal yaklaşım çerçevesinde bütüncül olarak incelemeyi; elde edilen bulguların hangi kuramı daha güçlü biçimde desteklediğini değerlendirmeyi ve ekonomik gelişme ile aile değişimi arasındaki ilişkinin hangi kuramsal çerçeve tarafından daha iyi açıklandığına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

1.1. Klasik Modernleşme Kuramı

Dünyanın birçok bölgesinde ekonomik eşitsizlikler ve ciddi yoksulluk varlığını sürdürse de, çoğu bölgede refah düzeyi, eğitim seviyesi ve yaşam beklentisi artmaktadır (Mayer, 2013). Artan ekonomik refah, bireylerin varoluşsal kısıtlarını azaltmakta, maddi yoksunluğun yarattığı baskıları

hafifletmekte, maddi bağımlılıkları azaltmakta ve daha özerk hareket edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Buna karşılık, ekonomik açıdan daha az gelişmiş geleneksel toplumlarda insan özerkliği üzerindeki sınırlamaları yansıtan kolektivist ve uyum odaklı değerler daha baskın olma eğilimindedir (Welzel ve ark., 2003). Modernleşme kuramını savunan araştırmacılara göre, geleneksel toplumlarda aile ve akrabalık bağlarına verilen önem ile otoriteye saygı ön plandadır (Inglehart, 1997; Inglehart ve Baker, 2000). Ekonomik ve teknolojik gelişme süreciyle birlikte toplumlar, gelir düzeylerinin yükselmesi sonucunda daha iyi eğitim olanaklarına, siyasal ve ekonomik yaşama daha fazla katılım fırsatına erişmekte; buna paralel olarak toplumda ve ailede maddi bağımlılıklar ile hiyerarşik yapılar zayıflama eğilimi göstermektedir (Yeganeh, 2024). Modernleşme kuramının temel iddiası, ekonomik gelişmenin kültürel ve toplumsal yaşamda tutarlı ve öngörülebilir değişimlere yol açacağıdır (Inglehart ve Baker, 2000). Bu yaklaşıma göre teknolojik ve ekonomik ilerleme, refah düzeyini artırırken bireyselleşmeyi de güçlendirmektedir (Hawdon, 2005). Bu süreçte geleneksel değerler önemini yitirerek yerini modern değerlere bırakmakta (Inglehart ve Welzel, 2005, s. 17), bireyler ise daha bağımsız ve özerk benlik özellikleri geliştirmektedir (Habermas, 1984).

Modernleşme kuramının aileye ilişkin açıklamaları, 1960'lı yıllardan itibaren aile sosyolojisi literatüründe sistematik biçimde ele alınmıştır. Goode'un *World Revolution and Family Patterns* (1963) adlı çalışması, bu yaklaşımın en etkili ve en kapsamlı klasik eserlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre Batı tipi çekirdek aile, zamanla tüm toplumlarda ortaya çıkacak modern aile prototipi olarak görülmektedir. Modernleşme süreci, aile içinde bireysel özgürlük, özerklik ve kendini ifade etmeye verilen önemin artması; buna karşılık geleneksel yönelimlerin, otoritenin ve bireysel bağımlılıkların zayıflamasıyla karakterize edilmektedir (Inglehart ve Welzel, 2005). Bununla birlikte, bazı araştırmacılara göre aile içi ve kişilerarası bağların zayıflaması, yalnızlaşma ve yabancılaşma riskini de beraberinde getirebilmektedir (Bellah ve ark., 1985).

Bu kuramsal beklentileri destekleyen çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Modernleşme kuramıyla tutarlı olarak, gayrisafi yurt içi hasıla ile bireyci değerlerin benimsenmesi arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur (Hamamura, 2012). Ayrıca Inglehart ve Baker (2000), ekonomik büyüme yaşayan toplumlarda 1980'li yıllardan 1990'lı yıllara uzanan süreçte bireyci değerlere verilen önemin arttığını göstermiştir. Bu bulgu, Asya ve Pasifik'teki farklı toplumlarda, farklı değer ölçümleri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmalarda doğrulanmıştır (Allen ve ark., 2007). Lee (2003) ise modern Singapur'da geleneksel değerlere verilen önemin azalırken, özerklik ve kendini gerçekleştirme gibi değerlere verilen önemin arttığını bildirmiştir. Genel olarak, farklı toplumlarda gerçekleştirilen araştırmalar ekonomik gelişmeyle birlikte bireyci değerlerin ve özerklik yöneliminin güçlendiğini göstererek klasik modernleşme kuramının öngörleriyle uyumlu bulgular sunmaktadır.

1.2. Modernleşme Kuramına Yönelik Eleştiriler

Modernleşme kuramı, kültürel değişimi açıklayan en etkili kuramlardan biri olmuştur (Kashima ve ark., 2009). Ancak, çok sayıda destekleyici bulguya rağmen, bazı araştırmalar kuramın temel varsayımlarını sorgulayan sonuçlar ortaya koymuştur. Modernleşmenin kültürleri giderek daha bireyci hâle getirdiği ve kültürler arasındaki farklılıkları azalttığı yönündeki varsayımın aksine, son yıllarda elde edilen bulgular bazı kültürel farklılıkların zamanla arttığına işaret etmektedir. Nitekim Dünya Değerler Araştırması kapsamında son kırk yılda toplanan veriler, ülkelerin değerler bakımından birbirine daha fazla benzemediğini, aksine giderek daha fazla farklılaştığını göstermektedir (Talhelm, 2026). Benzer şekilde, Zeng ve Greenfield'in (2015) bulguları, artan modernleşme ve refah düzeyine rağmen itaat, yardım etme ve fedakârlık gibi kolektivizmle ilişkili değerlerde yalnızca sınırlı bir azalma, hatta bazı durumlarda hafif bir artış olduğunu göstermektedir. Ayrıca, farklı toplumlarda yürütülen araştırmalar bireyciliğin yükselişi ile geleneksel kültürel örüntülerin bir arada varlığını sürdürebildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Amerikalılar arasında

bireyci psikolojik süreçlerde artış gözlenmesine rağmen aile yaşamına verilen önem görece istikrarlı kalmıştır (Thornton ve Young-DeMarco, 2001).

Modernleşme kuramının önemli kısıtlılıklarından biri, Doğu Asya'daki yüksek düzeyde gelişmiş toplumlarda kolektivist kültürel örüntülerin varlığını sürdürmesini açıklamakta yetersiz kalmasıdır. Doğu Asya toplumlarında gerçekleştirilen bazı araştırmalar modernleşme süreciyle birlikte bireyci değerlerin güçlendiğini ve bu yönüyle kuramın öngörülerini kısmen desteklemekle birlikte genel eğilim, bireyciliğin yükselişine rağmen geleneksel kolektivist değer ve davranış örüntülerinin de varlığını koruduğuna işaret etmektedir (Hamamura, 2012). Örneğin, Japonya'da gerçekleştirilen toplumsal araştırmalar, ana-babaya saygı, itaat ile grup dayanışması gibi geleneksel değerlerin varlığını koruduğunu ortaya koymuştur (Trommsdorff, 1983). Benzer eğilimler Çin toplumunda da rapor edilmiştir (Yang, 1996). Doğu Asya toplumları ile Batı toplumları arasında ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından belirgin bir fark bulunmamasına rağmen, kolektivizmin yüksek düzeyde gelişmiş Doğu Asya toplumlarında varlığını sürdürmesi modernleşme kuramının evrensellik iddiası açısından önemli bir kuramsal güçlük oluşturmaktadır (Hamamura, 2012).

Kültürel Miras

Klasik modernleşme kuramı, modernleşme süreciyle birlikte Batı dışındaki toplumlarda kültürel farklılıkların giderek azalacağını ve bu toplumların bireyci Batı kültürlerine yakınsayacağını öne sürmektedir. Buna karşılık, kültürel miras yaklaşımına göre modernleşme kültürler arasında tek tip bir değişim süreci yaratmamaktadır. Aynı düzeyde ekonomik gelişme yaşayan toplumlar, tarihsel ve kültürel miraslarının etkisiyle birbirinden farklı gelişim yolları izleyebilmektedir. Bu nedenle, topluma özgü kültürel özellikler ekonomik gelişmenin etkilerini farklı biçimlerde şekillendirmekte ve kültürel değişim üzerinde bağımsız bir rol oynamaktadır (Inglehart ve Baker, 2000). Nitekim modernleşme kuramının öngörüsünün aksine, bazı kültürel farklılıklar modernleşme süreciyle birlikte azalmak yerine daha da belirginleşebilmektedir. Bazı araştırmacılara göre bu durum, modernleşmenin bir tohuma verilen su gibi, toplumun kültürel mirasında zaten var olan özellikleri güçlendirmesiyle açıklanabilir. Başlangıçta farklı "tohumlara" sahip toplumlarda modernleşme, kültürel farklılıkları ortadan kaldırmak yerine daha görünür hâle getirebilmektedir (Talhelm, 2026).

Huntington (1993), kültürel farklılıkların modernleşmeye rağmen varlığını sürdürdüğünü ileri sürerek dünyayı sekiz temel medeniyet ya da "kültürel bölge" temelinde sınıflandırmıştır. Hofstede (1980) de bireylerin inanç sistemlerinin görece istikrarlı olduğunu savunmuş; iş yaşamına ilişkin değerleri küresel ölçekte incelediği araştırmasında ülkelerin sanayileşme düzeylerinden bağımsız olarak çeşitli kültürel boyutlar açısından birbirlerinden farklılaştığını göstermiştir. Bu bulgular, ekonomik gelişmenin kültürel değişimin önemli bir belirleyicisi olduğunu, ancak bu değişimin yönü ve biçiminin toplumların tarihsel ve kültürel mirası tarafından şekillendirildiğini göstermektedir.

1.3. Aile Değişimi Kuramı

Ekonomik gelişme ile kültürel bağlamı birlikte ele alan Aile Değişim Kuramı (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a, 2007), klasik modernleşme kuramının aile değişimine ilişkin varsayımlarına alternatif bir açıklama sunmaktadır. Modernleşme kuramının ekonomik gelişmeyi aile değişiminin temel belirleyicisi olarak ele almasına karşılık, Kağıtçıbaşı ailedeki değişimin ekonomik gelişmenin yanı sıra toplumların kültürel bağlamı dikkate alınmadan yeterince açıklanamayacağını ileri sürmektedir. Bu yönüyle kuram, ekonomik gelişmenin etkilerinin farklı kültürel bağlamlarda farklı aile örüntüleri üretebileceğini savunan yaklaşımlarla uyumlu bir çerçeve sunmaktadır. Batı ailesini merkeze alan birçok kuramsal yaklaşımdan (örn., Bengtson, 2001) farklı olarak Kağıtçıbaşı'nın kuramı küresel bir bakış açısını benimsemekte; Batı ve Batı dışı toplumları karşılaştırmalı biçimde ele alarak farklı sosyokültürel ve sosyoekonomik bağlamlarda geçerli olabilecek genel bir aile değişimi modeli önermektedir (Kağıtçıbaşı, 2007, s. 134).

Kurama göre sosyoekonomik gelişmeyle birlikte çocuklara atfedilen değerler, ebeveynlerin çocuk yetiştirme anlayışı ve aile ilişkileri sistematik biçimde değişmekte; bu değişimler de benlik gelişimini etkilemektedir. Bu yönüyle kuram, benliği ailenin, aileyi ise sosyoekonomik ve kültürel çevrenin içine yerleştiren bağlamsal bir yaklaşım sunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 174). Bu kuramsal çerçevede aile değişimi, sosyoekonomik gelişmenin farklı kültürel bağlamlarda aileyi nasıl farklı biçimlerde dönüştürdüğünü açıklayan üç temel aile modeli üzerinden ele alınmaktadır: karşılıklı bağımlılık modeli, bağımsızlık modeli ve duygusal bağlılık modeli (Kağıtçıbaşı, 1985b).

1.3.1. Karşılıklı Bağımlılık Aile Modeli

Karşılıklı bağımlılık modeli, daha çok kırsal bölgelerde ve geleneksel toplumlarda görülmektedir. Akrabalık ilişkilerinin güçlü, bağlılık kültürünün baskın olduğu bu tür bağlamlarda kuşaklar arasında yoğun bir dayanışma bulunmaktadır (Rothbaum ve Trommsdorff, 2007). Hane görünüşte çekirdek aile yapısına sahip olsa da çocukların bakımının ve ev içindeki sorumlulukların kuşaklar arasında paylaşılması, aileyi işlevsel olarak geniş aile niteliğine yaklaştırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1985b).

Düşük refah koşullarında ve sosyal güvenlik sistemlerinin bulunmadığı ortamlarda yaşlı ebeveynlerin en önemli güvencesi çocuklarıdır. Bu bağlamda özellikle erkek çocuklar, yaşlılık döneminde bakım ve ekonomik destek sağlayan temel güvence olarak görülmektedir (Georgas ve ark., 2001; Kağıtçıbaşı, 1982b). Bu nedenle çocuğun ekonomik/faydacı değeri ön plana çıkmakta; yeterli sayıda, özellikle de erkek çocuk sahibi olma isteği artmakta ve yüksek doğurganlık eğilimi güçlenmektedir (Georgas ve ark., 2001; Kağıtçıbaşı, 2006, s. 85).

Kuşaklar arası ekonomik dayanışmanın ve bağlılık kültürünün sürdürülmesi için çocukların itaat temelinde sosyalleşmesi ve ebeveynlerine bağlı bireyler olarak yetiştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda otoriter ebeveynlik uygulamaları belirginleşmekte; çocukların aile sorumluluklarını yerine getiren, yaşlı ebeveynlerine destek sağlayan ve aileye bağlı bireyler olarak yetişmeleri amaçlanmaktadır. Buna karşılık, bağımsız yetiştirilen bir çocuğun kişisel hedeflerini aile sorumluluklarının önüne koyabileceği düşünüldüğünden, karşılıklı bağımlılık modelinde bireysel bağımsızlık temel bir yetiştirme hedefi olarak görülmemektedir (Rothbaum ve Trommsdorff, 2007).

Karşılıklı bağımlılık modelinin öngörülleri çeşitli araştırmalar tarafından desteklenmektedir. Türkiye'de çocuk yetiştirmede öne çıkan değerleri inceleyen çalışmalar, ebeveynlerin çocuklarında bağımsızlık ve özgüvenden ziyade ana-babaya itaat ve bağlılığa daha fazla önem verdiklerini göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1982a). Özellikle düşük sosyoekonomik koşullardaki ailelerde itaat ve sadakat, bağımsızlık ve özgüvenden daha fazla önemsenmektedir (İmamoğlu, 1987; Kağıtçıbaşı, 1984). İtaat ve bağlılığa verilen bu öncelik, çocukların içinde bulundukları zorlu yaşam koşullarında dış otoriteye uyum sağlamlarının işlevsel görülmesiyle açıklanmaktadır (Kohn ve Schooler, 1983).

1.3.2. Bağımsızlık Aile Modeli

Bağımsızlık modeli, sanayileşmiş, kentleşmiş ve refah düzeyi yüksek Batı toplumlarının tipik aile yapısını yansıtmaktadır. Kuşaklararası ayrıışmışlık kültürünün baskın olduğu bu bağlamda Batı'nın bireyci çekirdek ailesi, modelin prototipi olarak kabul edilmektedir (Georgas ve ark., 2001). Bu toplumsal yapıda kuşaklar arasındaki maddi ve işlevsel bağımlılık büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bu dönüşümle birlikte erkek çocuk tercihinin azalması, çocuğun ekonomik/faydacı değerinden ziyade psikolojik-duygusal değerinin ön plana çıkması, doğurganlık oranlarının düşmesi ve kadınların aile içindeki konumlarının güçlenmesi dikkat çeken değişimler arasındadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005).

Nesiller arası maddi bağımlılığın en aza indiği yüksek sosyoekonomik koşullarda görülen bu aile modelinde, çocuğun ebeveynine bağlılığı ve sadakati artık yaşlılık güvencesi için zorunlu değildir (Georgas ve ark., 2001). Sosyal güvenlik sistemlerinin yaşlı ebeveynlerin gelir ve bakım ihtiyaçlarını

büyük ölçüde karşılaması nedeniyle, çocukların ebeveynlerine ekonomik destek sağlamaları ve yaşlılıkta bakım vermeleri bir zorunluluk olmaktan çıkmıştır (Georgas ve ark., 2001; Kağıtçıbaşı, 1982b). Bu nedenle çocuğun bağımsızlığı aile için bir tehdit olarak görülmemekte; ebeveynler çocuk yetiştirmede destekleyici ve özerkliği teşvik eden bir yaklaşım benimsemektedir (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1992b). Böylece çocukların, aileye ekonomik olarak bağımlı bireyler olmaktan ziyade kendi yaşamlarını bağımsız biçimde sürdürebilen özerk bireyler olarak yetiştirmeleri amaçlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

Bağımsızlık modelinin öngörülleri de çeşitli araştırmalar tarafından desteklenmektedir. Türkiye'de kentli ve yüksek sosyoekonomik düzeye sahip aileleri inceleyen araştırmalar, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede özerklik, öz yeterlik ve bağımsız karar verebilme gibi özelliklere daha fazla önem verdiklerini göstermektedir (İmamoğlu, 1987). Benzer biçimde, Kohn ve Schooler'ın (1983) bulguları da orta sınıf ebeveynlerin çocuklarında öz yönlendirme becerisini geliştirmeyi öncelikli gördüklerine işaret etmektedir. Bu bulgular, bağımsızlık modelinin öngördüğü gibi, yüksek sosyoekonomik koşullarda ebeveynlerin çocuklarını aileye ekonomik olarak bağımlı bireyler yerine özerk ve kendi yaşamlarını sürdürebilen bireyler olarak yetiştirmeyi amaçladıklarını desteklemektedir.

Karşılıklı bağımlılık ve bağımsızlık modelleri, farklı sosyoekonomik koşullarda aile yapılarının nasıl değişebileceğini açıklayan iki ideal tip sunmaktadır. Ancak bu çerçeve önemli bir soruyu gündeme getirmektedir: Modernleşme kuramının öngördüğü gibi, Batı dışı toplumlarda ekonomik gelişme ve kentleşmeyle birlikte aile yapıları kaçınılmaz olarak Batı'nın tipik aile formu olan bağımsızlık modeline mi dönüşmektedir? Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramı, ekonomik bağımlılığın azalmasının aile üyeleri arasındaki tüm bağıllık biçimlerinin ortadan kalkmasını gerektirmediğini ileri sürerek bu soruya farklı bir yanıt vermektedir.

1.3.3. Duygusal/Psikolojik Bağlılık Modeli

Toplulukçu kültürlerin hâkim olduğu toplumlarda sosyoekonomik gelişme, kentleşme ve toplumsal dönüşümün yarattığı yeni koşullar, Kağıtçıbaşı'nın Karşılıklı Duygusal/Psikolojik Bağlılık Modeli olarak adlandırdığı üçüncü bir aile modelinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu model, karşılıklı bağımlılık ve bağımsızlık modellerinin öngörülerini bütünüyle reddetmek yerine, her iki modelin farklı yönlerini bir araya getiren özgün bir aile yapısını tanımlamaktadır. Buna göre, sosyoekonomik gelişmeyle birlikte kuşaklar arasındaki ekonomik bağımlılık azalırken, aile üyeleri arasındaki duygusal yakınlık ve karşılıklı bağlılık varlığını sürdürmektedir. Böylece ekonomik özerklik ile duygusal bağlılık birbirini dışlayan değil, bir arada var olabilen iki özellik olarak ele alınmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005b).

Karşılıklı duygusal/psikolojik bağlılık modeli, toplulukçu kültürün korunduğu ancak ekonomik gelişme ve kentleşmenin belirgin olduğu toplumlarda yaygın olarak gözlemlenen aile yapısını ifade etmektedir. Bu sosyoekonomik dönüşüm sürecinde ataerkil düzen zayıflamış, kadınların aile içindeki statüsü yükselmiş, doğurganlık eğilimi ve erkek çocuk tercihi azalmıştır (Kağıtçıbaşı, 2010, s. 186). Aynı zamanda sosyal güvenlik sistemlerinin yaygınlaşması (örn., emeklilik maaşı), yaşlı ebeveynlerin çocuklarına olan maddi bağımlılığını azaltmış; buna bağlı olarak çocuğun ekonomik/faydacı değeri önemini büyük ölçüde yitirmiştir. Buna karşılık, ebeveynlerin çocuk sahibi olmaktan elde ettikleri doyumunu ifade eden psikolojik değer varlığını sürdürmüş ve aile yapısını şekillendirmeye devam etmiştir (Kağıtçıbaşı, 2006, s. 85).

Karşılıklı duygusal/psikolojik bağlılık modelinde, çocuğun özerkliği aile düzeni için bir tehdit olarak değil, değişen toplumsal koşullara uyumu kolaylaştıran işlevsel bir özellik olarak değerlendirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005b). Kent yaşamı ve modern eğitim sistemi, bireylerden bağımsız karar alabilme, girişkenlik, özgüven ve problem çözme gibi özerklikle ilişkili beceriler beklediğinden, ebeveynler de çocuklarını bu özellikleri destekleyecek biçimde yetiştirmektedir

(Kağıtçıbaşı, 1996a). Bununla birlikte, bağımsızlık modelinden farklı olarak, özerkliğin gelişmesi aile üyeleri arasındaki duygusal yakınlığın zayıflaması anlamına gelmemektedir. Aksine, aile içinde karşılıklı sevgi, duygusal destek ve bağlılık sürerken, çocukların bireysel kararlar alabilen ve kendi yaşamlarını bağımsız biçimde sürdürebilen özerk bireyler olarak yetişmeleri teşvik edilmektedir. Böylece bu model, özerklik ile ilişkisel bağlılığın bir arada var olabileceğini öne sürerek Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramı'nın temel özgün katkısını oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramı çerçevesinde aile yapısı, aile ilişkileri ve aile değerlerine ilişkin ampirik bulguları sistematik biçimde incelemek ve sentezlemek amacıyla Sistematik Literatür Derlemesi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Sistematik derleme yöntemi, önceden belirlenen ölçütler doğrultusunda ilgili çalışmaların sistematik olarak seçilmesini, değerlendirilmesini ve sentezlenmesini sağlayarak derleme sürecindeki olası yanlışlıkları en aza indirmeyi amaçlamaktadır.

2.1. Tarama Stratejisi

Bu sistematik derlemenin amacı doğrultusunda literatür taraması yalnızca Web of Science veri tabanında gerçekleştirilmiştir. Tarama kapsamında, modernleşme sürecinde aile yapısı, aile ilişkileri ve aile değerlerindeki değişimi inceleyen görgül çalışmalara ulaşılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Aile Değişim Kuramı (Family Change Theory), Modernleşme Kuramı (Modernization Theory), aile değişimi (family change), modernleşme (modernization), aile yapısı (family structure), aile ilişkileri (family relations), sosyoekonomik gelişme (socioeconomic development), Çocuğun Değeri (Value of Children [VOC]), Çocukların Değeri ve Kuşaklar Arası İlişkiler (Value of Children and Intergenerational Relations [VOC-IR]), aile değerleri (family values), kültürel miras (cultural heritage), kültürel değişim (cultural change), özerk-ilişkisel aile modeli (autonomous-related family model), bağımsız aile modeli (independent family model), karşılıklı bağımlı aile modeli (interdependent family model), özerk benlik (autonomous self), ilişkisel benlik (relational self), özerk-ilişkisel benlik (autonomous-related self), bireycilik (individualism), kolektivizm/toplulukçuluk (collectivism), ebeveynlik (parenting), ebeveyn-çocuk ilişkileri (parent-child relations) ve toplumsallaştırma (socialization) anahtar kelimeleri tek tek ve farklı kombinasyonlar hâlinde kullanılmıştır. Çalışma, sistematik derlemelerin ve meta-analizlerin raporlanmasına yönelik uluslararası standartlar olarak kabul edilen PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) ilkeleri doğrultusunda yürütülmüştür (Moher ve ark., 2015).

2.2. Dâhil Edilme Ölçütleri

Bu derlemeye dâhil edilen çalışmaların (a) Web of Science veri tabanında indekslenen hakemli dergilerde İngilizce olarak yayımlanmış olması, (b) insan katılımcılardan elde edilen verilere dayalı nicel analizler içeren görgül araştırmalar olması, (c) aile değişimi, aile yapısı, aile ilişkileri, aile değerleri, kuşaklar arası ilişkiler, ebeveynlik veya bunlarla ilişkili değişkenleri sosyoekonomik gelişme, modernleşme ya da kültürel değişim bağlamında incelemesi ve (d) bulgularının Klasik Modernleşme Kuramı veya Aile Değişim Kuramı kapsamında değerlendirilebilecek nitelikte olması ölçütleri esas alınmıştır. Kuramsal çalışmalar, derleme makaleleri, nitel araştırmalar, kitap bölümleri, kongre bildirileri, tezler ve özgün ampirik veri içermeyen çalışmalar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Web of Science veri tabanında gerçekleştirilen tarama sonucunda çok sayıda yayına ulaşılmıştır. Başlık ve özet incelemelerinin ardından dâhil edilme ölçütlerini karşılayan 139 çalışma ön değerlendirmeye alınmıştır. Tam metin incelemesi sonucunda, özgün veri analizine dayanmayan çalışmalar ile aile değişimi konusuyla doğrudan ilişkili olmayan araştırmalar değerlendirme dışı bırakılmış ve 47 çalışma nihai incelemeye dâhil edilmiştir. Bu ölçütleri karşılayan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiş; aile yapısı ve aile değişiminin hangi boyutlarını ele aldıkları, ulaştıkları temel

ampirik bulgular ve bu bulguların Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramını ne ölçüde ve hangi yönlerden desteklediği dikkate alınarak karşılaştırmalı biçimde sentezlenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Modernleşme Kuramına İlişkin Araştırma Bulguları

Ekonomik gelişme ile birlikte bireyci değerlerin yaygınlaştığını gösteren çok sayıda araştırma, klasik Modernleşme Kuramı'nın temel varsayımlarını desteklemektedir. Örneğin, geniş ölçekli kültürlerarası bir araştırmada Inglehart ve Baker (2000), kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYİH) artmasının kolektivist yaşam biçimlerine (örneğin aileye verilen önemin azalması) daha az önem verilmesi, buna karşılık bireyci yaşam biçimlerine (örneğin mutluluğun peşinden gitme ve kendini ifade etmeye önem verme) daha fazla önem verilmesiyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer biçimde, Doğu toplumları üzerinde yürütülen araştırmalar da modernleşme ile bireycilik arasındaki ilişkinin zaman içinde güçlendiğini göstermektedir. Örneğin, Zeng ve Greenfield (2015), Google Ngram Viewer kullanarak yüz binlerce Çince kitabı analiz ettikleri çalışmalarında, sosyoekonomik büyümeye paralel olarak 1970–2008 yılları arasında özerklik ve seçmek gibi bireycilikle ilişkilendirilen sözcüklerin kullanımında belirgin bir artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Hamamura'nın (2012) derlediği bulgular, Japonya'da gelenekleri sürdürmenin öneminin zamanla azalırken çocuk yetiştirmede bağımsızlığa verilen önemin arttığını göstermektedir. Santos ve çalışma arkadaşları (2017), 78 ülkeden elde edilen 51 yıllık boylamsal verileri analiz ettikleri araştırmalarında, Çin'de zamanla arkadaşlara (aileye kıyasla), bağımsız çocuk yetiştirmeye ve kendini ifade etmeye verilen önemin arttığını ortaya koymuştur. İstikrarlı ekonomik büyüme dönemlerinde gözlenen bu değişimler, ekonomik gelişmeyle birlikte bireyci değerlerin yaygınlaşacağını öne süren klasik modernleşme kuramının temel varsayımını güçlü biçimde desteklemektedir. Bununla birlikte, araştırmalar yalnızca ekonomik gelişme ile bireycilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymakla kalmamış, bu ilişkinin hangi toplumsal ve psikolojik mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştiğine de ışık tutmuştur.

Modernleşme kuramına göre ekonomik gelişme, bireylerin modern ekonomik kurumlara katılımı yoluyla bireyciliği çeşitli toplumsal ve psikolojik mekanizmalar aracılığıyla teşvik etmektedir. Sachs (2005), bu süreci Bangladeş'in Dakka kentindeki hazır giyim fabrikaları örneği üzerinden açıklamaktadır. Modern ekonomiye katılan bireyler, kendi gelirlerini yönetebilmekte ve yaşamlarına ilişkin kararları (örneğin kiminle ilişki kuracakları, kiminle evlenecekleri ve ne zaman çocuk sahibi olacakları gibi) geleneksel akrabalık ağlarından daha bağımsız biçimde alabilmektedir. Bu süreç, kentleşme, hane halkı büyüklüğünün küçülmesi ve doğurganlık oranlarının azalması gibi toplumsal dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Psikolojik düzeyde ise bu değişimler bireyleri yalnızca geleneksel toplumsal etki kaynaklarından görece bağımsızlaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda özerk kararlar alabilme kapasitesini de güçlendirmektedir. Bu bulgular, modernleşmenin bireyciliği yalnızca ekonomik büyüme yoluyla değil, bireylerin karar alma süreçlerini, aile ilişkilerini ve benlik yönelimlerini dönüştüren toplumsal ve psikolojik mekanizmalar aracılığıyla da teşvik ettiğini göstermektedir.

Modernleşmenin bu mekanizmaları, farklı toplumlarda ve farklı analiz düzeylerinde yürütülen ampirik araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Modernleşme kuramının öngördüğü ilişki, bireylerin modern kurumlarla temas düzeyi ve sosyoekonomik konumları üzerinden yürütülen araştırmalarla da desteklenmektedir. Inkeles (1975), altı farklı ülkede yürüttüğü araştırmada, bireylerin modern kurumlara maruz kalma düzeyinin tüm ülkelerde bireyciliği anlamlı biçimde yordadığını göstermiştir. Benzer şekilde, Kenya'da Ma ve Schoeneman (1997), üniversite öğrencilerinin kendilerini daha çok kişilik özellikleriyle tanımladıklarını; buna karşılık bağlama daha fazla vurgu yapan benlik tanımlamalarının Nairobi'deki çalışanlar arasında daha yaygın olduğunu ve Maasai ile Samburu gibi geleneksel topluluklarda bunun daha da belirginleştiğini ortaya koymuştur.

Aynı toplum içinde de modern kurumlarla daha fazla etkileşim kuran yüksek sosyoekonomik statüye (SES) sahip bireylerin daha bireyci yönelimler sergilediği görülmektedir. Nitekim Snibbe ve Markus (2005), yüksek SES'e sahip Amerikalılar için kendini ifade etme ve benzersiz olma arayışının düşük SES grubuna kıyasla daha önemli olduğunu göstermiştir. Sosyoekonomik statü ile bireycilik arasındaki pozitif ilişki Çin (Hamamura, Xu ve Du, 2013) ve Japonya'da (Kameda, Takezawa ve Hastie, 2005) yürütülen araştırmalarda da rapor edilmiştir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, modern kurumlarla etkileşim ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi arttıkça bireyci değerlerin de güçlendiği görülmektedir (Inglehart ve Baker, 2000; Welzel ve ark., 2003).

3.2. Modernleşme Kuramına Eleştiriler ve Kültürel Mirasın Önemi

Her ne kadar önceki araştırmalardan elde edilen bulgular ekonomik büyümenin bireyci değerlerin yaygınlaşmasını desteklediğini gösterse de, modernleşme kuramının kültürel değişimi tek başına açıklamakta yetersiz kalabileceğine işaret eden önemli ampirik kanıtlar bulunmaktadır. Bu kapsamda Inglehart ve Baker (2000), 65 ülkeden elde edilen verilerle ekonomik gelişme, kültürel miras ve değerler arasındaki ilişkileri incelemiş; modernleşmeyle birlikte tüm toplumların Batılı ve bireyci bir kültürel yapıya yakınsayacağı varsayımının aksine, toplumsal modernleşmenin birden fazla gelişim yolu izleyebileceğini ortaya koymuştur. Bu bulguyla tutarlı olarak, araştırmalar güce saygı ve grup yararı için özveride bulunma gibi geleneksel Çin değerlerinin, sanayileşmiş Hong Kong'a kıyasla anakara Çin'de daha güçlü olduğunu göstermektedir (Chiu ve ark., 1998). Benzer şekilde, Dünya Değerler Araştırması verileri de benzer ekonomik gelişmenin farklı kültürel mirasa sahip toplumlarda farklı değer değişimlerine yol açabileceğini göstermektedir. Buna göre, zaman içinde önemli ölçüde zenginleşen Batı dışı bir toplum olan Hong Kong'da çocuklara sorumluluk değerinin öğretilmesini önemli görenlerin oranı yaklaşık %19'dan %52'ye yükselirken (Jackson ve Medvedev, 2024), kişi başına düşen GSYİH artışı Hong Kong ile benzer düzeyde olan Kanada'da bu oran yaklaşık %6 azalmıştır (Talhelm, 2026). Bu bulgular, ekonomik gelişmenin değer değişimini etkilediğini, ancak bu değişimin yönü ve niteliğinin toplumların sahip oldukları kültürel miras tarafından biçimlendirildiğini göstermektedir.

Modernleşme kuramının öngördüğü değer değişimi, Japonya, Türkiye ve Çin gibi kolektivist kültürel geleneklere sahip gelişmiş ya da gelişmekte olan birçok ülkede gözlenen örüntülerle tam olarak örtüşmemektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Özellikle Çin üzerine yürütülen araştırmalar, modernleşmenin kültürel yönelimler üzerindeki etkisinin tek yönlü olmadığını göstermektedir. Yaşam düzenlemeleri incelendiğinde Çin'de çekirdek ailelerin ve tek kişilik hanelerin sayısında artış görülmesine karşın, akrabalık temelli çok kuşaklı ve kuşaklar arası birlikte yaşam düzenlemelerinin de varlığını koruduğu görülmektedir (Chen ve Liu, 2012; Peng ve Hu, 2018). Bu bulgular, kültürel değişimin doğrusal bir süreç izlemediğini, modern ve geleneksel aile örüntülerinin aynı toplum içinde bir arada varlığını sürdürebildiğini göstermektedir. Araştırmacılar, bu örüntünün Konfüçyüsçülük gibi kültürel miras unsurlarının kolektivist değerleri desteklemeye devam etmesi ve piyasa ekonomisinin etkisiyle ortaya çıkan emek göçünün kırsal Çin'deki aile yapısını yeniden biçimlendirmesiyle ilişkili olabileceğini ileri sürmektedir (Chen ve ark., 2011; Kağıtçıbaşı, 2010; Silverstein ve ark., 2006).

Bu örüntülerin ardındaki temel açıklamalardan biri, ekonomik dönüşümler sonrasında da tarihsel kültürel mirasın etkisini sürdürmesidir. Çin üzerine yürütülen araştırmalar, sosyoekonomik etkenler kontrol edildikten sonra bile Konfüçyüsçü kültürel mirasın bireylerin değer yönelimlerini anlamlı düzeyde açıklamaya devam ettiğini göstermektedir. Bu bulgu, tarihsel mirasın ve kültürel geleneklerin bireylerin değer sistemleri üzerindeki kalıcı etkisini vurgulayan kültürel yaklaşımı desteklemektedir (Gu, 2011). Nitekim Konfüçyüsçülüğün ana-babaya saygı ilkesi, karşılıklı desteğe dayalı akrabalık ilişkilerini teşvik etmekte ve Doğu Asya ailelerinde kuşaklar boyunca aktarılmaya devam etmektedir (Cong ve Silverstein, 2011). Benzer biçimde, Inglehart ve Baker (2000) ile Inglehart ve Welzel'in (2005) bulguları da ekonomik gelişmenin etkileri kontrol edildikten sonra bile

kültürel bölgelerin bireylerin değer yönelimleri üzerindeki etkisini sürdürdüğünü göstermektedir. Bu nedenle, bir toplumda hâkim olan değer yönelimlerinin modernleşmenin itici güçleri ile kültürel geleneğin sürekliliği arasındaki etkileşim sonucunda biçimlendiği ileri sürülmektedir (Inglehart ve Welzel, 2005). Dolayısıyla ülkeler arasındaki değer farklılıkları yalnızca ekonomik gelişmişlik düzeyiyle değil, aynı zamanda toplumların sahip oldukları kültürel mirasla da yakından ilişkilidir.

Son yıllarda elde edilen bulgular, kültürel farklılıkların modernleşmeyle birlikte azalmak yerine birçok durumda daha da belirginleştiğine işaret etmektedir. Jackson ve Medvedev'in (2024), Dünya Değerler Araştırması verilerini kullanarak 1981–2022 dönemini kapsayan analizleri, ülkelerin değerler bakımından zaman içinde birbirine daha fazla benzemediğini, aksine aralarındaki farklılıkların arttığını göstermektedir. Örneğin, "itaat" değerine ilişkin ülkeler arasındaki farklılık söz konusu kırk yıllık dönemde %42 oranında artarken, incelenen kırk değerın tamamı birlikte değerlendirildiğinde ülkeler arasındaki farklılık %28 oranında yükselmiştir. Benzer şekilde, Çin son kırk yılda kapsamlı bir modernleşme sürecinden geçmiş olmasına rağmen, pirinç ve buğday tarımına dayanan tarihsel üretim biçimlerinden kaynaklanan bölgesel kültürel farklılıkların varlığını koruduğu gösterilmiştir (Talhelm ve ark., 2014). Bu bulgular doğrultusunda araştırmacılar, modernleşmenin kültürel farklılıkları ortadan kaldırmadığını; aksine tarihsel ve kültürel mirasın etkisiyle farklı toplumların kendilerine özgü değer örüntülerini koruduğunu ileri sürmekte ve bu durumu "Dünya giderek daha modern, ancak daha az Batılı hâle gelmektedir" ifadesiyle özetlemektedir (Brown, Bromley ve Athreye, 2004).

3.3. Çocuğun Değeri Araştırmaları

Kağıtçıbaşı, Aile Değişim Kuramı'nı çocuğun aile içindeki değerini inceleyen kültürlerarası Çocuğun Değeri (*Value of Children*) araştırmalarına dayanarak geliştirmiştir (Kağıtçıbaşı, 1985b, 1996a). Farklı ülkelerde yürütülen bu araştırmalar, ebeveynlerin çocuklara yükledikleri değerlerin aile yapısı ve sosyoekonomik değişimle yakından ilişkili olduğunu göstermiş ve kuramın ampirik temelini oluşturmuştur (Ataca ve ark., 2005; Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Bu araştırmalar, çocukların aile içindeki değerinin yalnızca bireysel tercihlerle değil, içinde bulunulan sosyoekonomik ve kültürel bağlam tarafından da şekillendiğini ortaya koymuştur.

Çocuğun Değeri, araştırmaları kapsamında, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu çeşitli ülkelerde çoğunluğu doğurganlık çağındaki kadınlardan oluşan 20.000'den fazla evli katılımcıyla ebeveynlerin çocuk sahibi olma motivasyonları, çocuklara yükledikleri değerler ve doğurganlık tercihleri incelenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1982a; 1982b, 1996a). Bulgular, ebeveynlerin çocuklara ekonomik, psikolojik ve sosyal olmak üzere üç temel değer atfettiklerini göstermektedir. Ekonomik değer, çocuğun aile ekonomisine katkısını ve özellikle yaşlılık döneminde ebeveynlere sağladığı güvenceyi ifade ederken; psikolojik değer, ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerden elde ettikleri sevgi, mutluluk, gurur ve yakınlık gibi duygusal doyumları kapsamaktadır. Sosyal değer ise, çocuk sahibi olmanın bireylere yetişkinlik statüsü ve toplumsal saygınlık kazandırdığı geleneksel toplumlar da daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır (Ataca, 2013, s. 156). Bu değer boyutlarının toplumlar arasında nasıl farklılaştığı ve sosyoekonomik gelişmeyle birlikte nasıl değiştiği, VOC araştırmalarının temel bulgularını oluşturmaktadır.

Çocuğun Değeri araştırmalarından elde edilen bulgular, çocuklara atfedilen ekonomik, psikolojik ve sosyal değerlerin makro düzeydeki toplumsal koşullarla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocukların aile ekonomisinde önemli bir rol üstlendiği kırsal ve sosyoekonomik açıdan daha az gelişmiş bağlamlarda ekonomik/faydacı çocuk değeri ile erkek çocuk tercihi en yüksek düzeyde görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2006, s. 82). Bu durum, yoksulluğun ve sosyal güvenlik mekanizmalarının yetersizliğinin çocukları aile geçimine katkı sağlayan ve ebeveynler için yaşlılık güvencesi oluşturan önemli bir kaynak hâline getirmesiyle açıklanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1982a; 1982b). Yaşlılık döneminde ekonomik desteğin çoğunlukla erkek çocuklar tarafından sağlanması da

erkek çocuk tercihini güçlendirmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Buna bağlı olarak çocuklardan ebeveynlerine bağlılık ve itaat göstermeleri beklenmektedir. Buna karşılık, sosyoekonomik gelişmeyle birlikte çocukların ekonomik değeri görece olarak azalırken psikolojik değeri giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla toplumlar arasında çocuklara verilen genel önem bütünüyle ortadan kalkmamakta; çocukların aile içindeki değerinin niteliği ekonomik faydadan duygusal doyuma doğru değişmektedir (Kağıtçıbaşı, 2006, s. 82). Bu bulgular, daha sonraki yıllarda yürütülen kültürlerarası araştırmalar için de temel bir kuramsal ve ampirik zemin oluşturmıştır.

Trommsdorff ve arkadaşları (2005) Çocuğun Değeri araştırmalarının devamı niteliğinde olan Çocukların Değeri ve Kuşaklar Arası İlişkiler araştırma programı geliştirilmiştir. Üç kuşak kapsayan aile örneklemelerine dayanan bu program, çocukların değeri, kuşaklar arası ilişkiler, aile içi destek ve doğurganlık davranışını kültürlerarası bir perspektifle incelenmiş; ilk çocuğun değeri araştırmalarının kapsamını genişleterek aile değişimi ve kuşaklar arası ilişkilerin kültürlerarası düzeyde değerlendirilmesine olanak sağlamıştır (Mayer, 2013). Söz konusu araştırma programı kapsamında yürütülen kültürlerarası çalışmalar, toplumsal değişimle birlikte çocukların ekonomik değerinin görece olarak azalırken psikolojik/duygusal değerinin önemini koruduğunu; ayrıca kuşaklar arası karşılıklı desteğin ve duygusal bağlılığın farklı kültürel bağlamlarda devam ettiğini göstermektedir. Bu ortak örüntü, Aile Değişim Kuramı'nın ekonomik karşılıklı bağımlılığın azalırken duygusal karşılıklı bağımlılığın sürdüğü yönündeki temel varsayımıyla uyumlu görünmektedir.

3.4. Aile Değişim Kuramının Kültürlerarası Ampirik Bulguları

Aile Değişim Kuramını doğrudan sınanan kültürlerarası araştırmaların sayısı sınırlı olmakla birlikte, farklı ülkelerde yürütülen çalışmalar kuramın temel varsayımlarına ilişkin önemli ampirik bulgular sunmaktadır. Bu kapsamda Georgas ve arkadaşlarının (2006) 30 ülkeyi kapsayan geniş ölçekli kültürlerarası araştırması, Aile Değişim Kuramını çok sayıda kültürde aile yapısı, aile değerleri, aile rolleri, aile üyelerine yönelik duygusal mesafe ile bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurguları açısından inceleyen en kapsamlı çalışmalardan biri olmuştur. Bu araştırma, Aile Değişim Kuramı'nın öngördüğü aile modellerinin farklı sosyoekonomik ve kültürel bağlamlarda ampirik olarak ne ölçüde gözlemlendiğini değerlendirmesi bakımından önemli bir başlangıç noktası oluşturmıştır.

Araştırmada, Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramında tanımlanan üç aile modeline karşılık gelecek biçimde ülkeler, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi ve ilişkisellik özelliklerine göre üç kümeye ayrılmıştır. Buna göre düşük refah ve yüksek ilişkiselliğin görüldüğü toplumlarda Karşılıklı Bağımlılık Aile Modeli, yüksek refahın ilişkiselliği ortadan kaldırmadığı toplumlarda Duygusal Karşılıklı Bağımlılık Aile Modeli, yüksek refah ve düşük ilişkiselliğin birlikte görüldüğü toplumlarda ise Bağımsızlık Aile Modeli öngörülmüştür. Araştırmanın bulguları, sosyoekonomik refahın artmasıyla maddi karşılıklı bağımlılığın zayıflamasına karşın duygusal bağlılığın güçlü biçimde varlığını sürdürdüğünü göstermiştir (Georgas ve ark., 2006).

Kuramın öngördüğü aile modelleri daha sonraki araştırmalarda farklı değişkenler kullanılarak da sınanmaya devam etmiştir. Kağıtçıbaşı'nın aile modelleri kavramsallaştırmasını temel alan Keller ve arkadaşlarının (2006) dokuz kültürü kapsayan araştırması, Aile Değişim Kuramı ile ilişkili kültürel modelleri ebeveynlikle ilişkili değişkenler açısından incelemiştir. Bulgular, karşılıklı bağımlı, özerk-ilişkisel ve bağımsız kültürel modellere ilişkin önceden yapılan sınıflandırmaları genel olarak doğrulamıştır. Araştırmacılar, kültürel modelleri birbirinden ayıran temel özelliğin ailecilik olduğunu; aile üyelerine yönelik bağlılık, karşılıklılık ve dayanışmayı ifade eden bu özelliğin karşılıklı bağımlı ve özerk-ilişkisel kültürel bağlamlarda daha yüksek, bağımsız kültürel bağlamlarda ise daha düşük düzeyde görüldüğünü bildirmiştir (Keller ve ark., 2006). Araştırmacılar, özerk ilişkisel bağlılık modelinin aile ve ilişki yönelimli değişkenler bakımından karşılıklı bağımlı ve bağımsız kültürel modeller arasında ara bir konumda yer aldığını belirlemiş ve bu örüntünün

özellikle kentsel ve eğitim düzeyi yüksek ailelerde ilişkisel bağlılığın değişen yaşam koşullarına uyum sağlamasıyla ilişkili olabileceğini ileri sürmüştür.

Almanya'da yaşayan Alman anneler ile Türk göçmen annelerin uzun dönemli toplumsallaştırma hedeflerini karşılaştıran bir araştırmada, Türk göçmen annelerin Alman annelere kıyasla çocuklarının aileyle yakın ilişkiler kurmalarına ve görgü kurallarına uygun davranmalarına daha fazla önem verdikleri, buna karşılık özerkliğe daha az önem atfettikleri bulunmuştur. Ayrıca Alman kültürüyle daha fazla bütünleşmiş Türk annelerin, kültürel olarak daha az bütünleşmiş Türk annelere göre özdenetim gibi bireyci toplumsallaştırma hedeflerine daha fazla önem verdikleri gösterilmiştir (Durgel ve ark., 2009). Bu bulgular, göç ve kültürel uyum süreçlerinin aile değerleri ile toplumsallaştırma hedeflerinde dönüşüme yol açabildiğini göstermektedir. Mayer ve çalışma arkadaşları (2012) ise Aile Değişim Kuramı'nı kişi odaklı bir yaklaşımla inceleyerek Almanya, Hindistan ve Türkiye'de anneler ve ergen çocuklardan oluşan iki kuşakta kültürel ve aileye ilişkin değer yönelimlerinin bireysel düzeydeki örüntülerini analiz etmiştir.

Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramını sınamaya yönelik bir diğer çalışma, van den Heuvel ve Poortinga'nın (1999) Yunan ve Hollandalı üniversite öğrencilerinin kaynak tahsisini karşılaştırdığı araştırmadır. Araştırmacılar, iki kültürel grup arasındaki benzerlikleri ve kaynakların farklı alıcılara dağılımında gözlenen örüntüleri bağlama özgü evrensellik yaklaşımını destekleyen bulgular olarak yorumlamışlardır. Buna karşılık Kağıtçıbaşı (1999), aynı sayıda yayımlanan yanıt yazısında araştırmacıların Aile Değişim Kuramına ilişkin kuramsal yorumlarına ve bulguları değerlendirme biçimlerine itiraz etmiş; modelinin, ekonomi, toplumsal yapı ve aile yapısı gibi bağlamsal özellikleri temel alan bir çerçeve üzerine kurulduğunu vurgulamıştır. Kağıtçıbaşı'na göre, çalışmanın bulguları özellikle maddi kaynakların, başta ebeveynler olmak üzere aile üyelerine tahsis edilmesinde kültürel farklılıklar bulunduğunu göstermekte olup, bu örüntü Aile Değişim Kuramının öngörülerıyla uyumludur (Kağıtçıbaşı, 1999, s. 15).

Çeşitli ülkelerde yürütülen çalışmalar, artan refah ve kentleşmenin maddi karşılıklı bağımlılığı zayıflatırken, psikolojik ve duygusal bağların varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Türkiye'de İmamoğlu'nun (1987) farklı sosyoekonomik düzeylerden kentli ailelerle yürüttüğü araştırmada ebeveynlerin çocuklarından temel beklentisinin maddi destekten çok sevgi ve yakınlık olduğu bulunmuştur. Benzer biçimde, Ataca ve Sunar (1999), kentli orta sınıf kadınların çocuk sahibi olma kararlarında ekonomik katkı beklentisinden ziyade sevgi ve duygusal tatmin arzusunun belirleyici olduğunu göstermiştir (Ataca, 2013, s. 157). Ayrıca, Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman'ın (2001) İstanbul'da düşük sosyoekonomik koşullarda yaşayan annelerle gerçekleştirdiği araştırma, çocuk yetiştirme sürecinde sosyal uyum, görgü kurallarına uygun davranma ve kişilerarası ilişkilerin önemini ortaya koymuştur. Kağıtçıbaşı ve Ataca'nın (2005), yaklaşık otuz yıl arayla gerçekleştirilen iki Çocukların Değeri araştırmasını karşılaştırdıkları çalışmada, Türkiye'de genç annelerin çocukların duygusal değerine verdikleri önemin zaman içinde arttığı, buna karşılık çocukların ekonomik/yararcı değerine verdikleri önemin azaldığı gösterilmiştir. Benzer biçimde, Kağıtçıbaşı ve çalışma arkadaşları (2010), Çocukların Değeri ve Kuşaklar Arası İlişkiler projesi kapsamında Türk, Filistinli, İsrailli Arap, İsrailli Yahudi ve Alman ergenler ile annelerini aileye ilişkin değişkenler açısından karşılaştırmış; Ayçiçeği-Dinn ve Kağıtçıbaşı (2010) ise Türkiye'nin kentsel ve kırsal bölgeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nden beliren yetişkin örneklemelerinde çocukların algılanan değerini inceleyerek kuramın farklı kültürel bağlamlarda sınanmasına katkı sağlamıştır. Bu bulgular, kolektivist toplumlarda sosyoekonomik gelişmeyle birlikte aile yapısının maddi karşılıklı bağımlılıktan psikolojik/duygusal karşılıklı bağımlılığa doğru dönüşebildiğine işaret etmektedir (Ataca, 2013).

Birlikte ele alındığında, bu araştırmalar Aile Değişim Kuramı'nın farklı bileşenlerine ilişkin birbirini tamamlayan ancak her zaman aynı ölçüde güçlü olmayan ampirik kanıtlar sunmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Aile Değişim Kuramını sınanan kültürlerarası araştırmalar

kuramın temel varsayımlarına ilişkin kısmi destek sunmakla birlikte, özellikle duygusal karşılıklı bağımlılık aile modelinin yapısı ve farklı kültürel bağlamlardaki görünümü konusunda tutarlı sonuçlar ortaya koymamaktadır. Georgas ve arkadaşlarının (2006) geniş ölçekli kültürlerarası araştırması, sosyoekonomik gelişmeyle birlikte maddi karşılıklı bağımlılığın zayıflarken duygusal bağlılığın sürdüğünü göstererek kuramın temel öngörülerini desteklemiştir. Benzer biçimde, Keller ve arkadaşlarının (2006) bulguları kültürel modelleri genel olarak doğrulamakla birlikte, özerk-ilişkisel modelin beklenen örüntüyü yalnızca kısmen sergilediğini göstermiştir. Van den Heuvel ve Poortinga'nın (1999) araştırması ise kuramın öngörülerıyla çelişen yorumlar ortaya koymuş, ancak Kağıtçıbaşı (1999) çalışmanın bağlamsal değişkenleri yeterince dikkate almadığını ve özellikle maddi kaynakların aile üyelerine tahsisine ilişkin bulguların modeli desteklediğini ileri sürmüştür. Daha sonraki araştırmalar ise Türkiye'de çocukların ekonomik değerinin zaman içinde azalırken duygusal değerinin arttığını (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005), göç ve kültürel uyum süreçlerinin aile değerleri ile toplumsallaştırma hedeflerini dönüştürdüğünü (Durgel ve ark., 2009) ve Aile Değişim Kuramının farklı kültürel bağlamlarda sınanmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu çerçevede, Kağıtçıbaşı ve arkadaşlarının (2010) çocuğun değeri projesi kapsamında farklı kültürel gruplardan ergenler ve anneleri üzerinde gerçekleştirdiği karşılaştırmalı çalışma ile Ayçiçeği-Dinn ve Kağıtçıbaşı'nın (2010) Türkiye'nin kentsel ve kırsal bölgeleri ile Amerika Birleşik Devletleri'nden beliren yetişkin örneklemelerinde çocukların algılanan değerini incelediği araştırma, kuramın kültürlerarası geçerliliğinin farklı bağlamlarda sınanmasına önemli katkılar sunmuştur. Buna karşın, mevcut bulgular özellikle duygusal karşılıklı bağımlılık aile modelinin kültürlerarası geçerliliği ve gelişimsel niteliği konusunda kesin bir sonuca ulaşılmasını sağlayacak düzeyde değildir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu sistematik derleme, Klasik Modernleşme Kuramı ile Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramını, modernleşme ve sosyoekonomik gelişmenin aile yapısı, aile ilişkileri, aile değerleri ve aile modelleri üzerindeki etkilerini açıklama güçleri bakımından karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. Bulgular, modernleşmenin aile üzerinde güçlü ve yaygın bir dönüştürücü etkisi bulunduğunu açık biçimde göstermektedir. Ekonomik gelişme, kentleşme, eğitim düzeyindeki artış ve kurumsal değişimlerle birlikte, aile üyeleri arasındaki maddi karşılıklı bağımlılık zayıflamakta ve bireysel özerklik güçlenmektedir. Bu yönüyle Klasik Modernleşme Kuramı, aile değişiminin ekonomik boyutlarını açıklamada önemli ölçüde ampirik destek bulmaktadır. Bununla birlikte, aynı bulgular modernleşmenin aile bağlarını tek yönlü ve kaçınılmaz biçimde çözen bir süreç olarak ele alınmasının yetersiz kaldığını da ortaya koymaktadır.

Derlemede edinilen en temel bulgu, aile değişiminin bütün boyutlarının aynı hızda ve aynı yönde ilerlemediğidir. Ekonomik karşılıklı bağımlılık zayıflarken duygusal bağlılık, kuşaklar arası dayanışma, ailecilik ve ilişkisel benlik yönelimleri birçok kültürel bağlamda varlığını sürdürebilmektedir. Benzer ekonomik gelişmişlik düzeylerine sahip toplumlarda farklı aile değerlerinin ve ilişki örüntülerinin görülmesi, sosyoekonomik dönüşümün sonuçlarının kültürel miras tarafından biçimlendirildiğine işaret etmektedir. Bu nedenle modernleşme, aile değişiminin yönünü etkileyen güçlü bir süreç olmakla birlikte, bu değişimin alacağı biçimi tek başına belirleyen evrensel ve doğrusal bir mekanizma değildir. Aile değişimi daha çok ekonomik dönüşüm ile kültürel sürekliliğin karşılıklı etkileşimi içinde ortaya çıkan çok boyutlu bir yeniden yapılanma süreci olarak görünmektedir.

Bu çerçevede Aile Değişim Kuramının en önemli kuramsal katkısı, özerklik ile ilişkiselliği birbirini dışlayan iki uç olarak ele almaması ve ekonomik bağımsızlığın duygusal kopuşu zorunlu kılmadığını öngörmesidir. Çocuğun Değeri araştırmalarında çocukların ekonomik değerinin azalırken psikolojik ve duygusal değerinin korunması, bu ayrımı görünür kılan en güçlü ampirik örneklerden biridir. Aynı örüntü, maddi bağımlılığın çözülmesi açısından Modernleşme Kuramını desteklerken, duygusal bağlılığın devam etmesi açısından Aile Değişim Kuramına dayanak

sağlamaktadır. Dolayısıyla bu derlemenin bulguları, iki kuram arasında basit bir “doğrulan-yanlışlanan” karşıtlığı kurmaktan çok, Modernleşme Kuramının aile değişiminin sosyoekonomik yönünü, Aile Değişim Kuramının ise bu değişimi kültürel bağlamın rolünü de ele alarak açıklamada güçlü olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki tartışmada bu sonuçlar sırasıyla modernleşmenin açıklayıcı gücü, kültürel mirasın açıklayıcı rolü, Çocuğun Değeri araştırmalarının iki kuram arasında kurduğu ampirik bağ ve Aile Değişim Kuramının kültürlerarası geçerliliği üzerinden değerlendirilmektedir.

4.1. Modernleşme Kuramının Değerlendirilmesi

Bu sistematik derlemede bir araya getirilen bulgular, ekonomik gelişme ile birlikte bireyci değerlerin ve özerklik yöneliminin güçlendiğini göstererek Klasik Modernleşme Kuramı'nın temel varsayımlarına önemli ölçüde destek sağlamaktadır. Farklı kültürel bağlamlarda yürütülen araştırmaların ortak biçimde, ekonomik büyüme, kentleşme, eğitim düzeyindeki artış ve modern kurumlarla bütünleşmenin bireylerin benlik algıları, yaşam tercihleri ve aileye ilişkin değerleri üzerinde benzer yönlü değişimler yarattığını ortaya koyması, modernleşmenin yalnızca ekonomik bir dönüşüm değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal bir değişim süreci olduğunu düşündürmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, modernleşme kuramının ekonomik gelişmenin bireylerin yaşam biçimlerini ve değer yönelimlerini dönüştüren önemli bir itici güç olduğu yönündeki temel savı, farklı toplumlarda elde edilen bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir.

Bununla birlikte, derlenen çalışmalar modernleşmenin etkisinin yalnızca ekonomik büyümenin doğrudan bir sonucu olarak değerlendirilmemesi gerektiğini de göstermektedir. Özellikle bireylerin modern eğitim sistemi, ücretli çalışma yaşamı ve kentleşme gibi süreçlerle daha yoğun etkileşime girmesi, bireysel karar verme kapasitesini, öz yeterlik algısını ve bağımsız hareket edebilme becerilerini destekleyen önemli toplumsal mekanizmalar olarak görünmektedir. Bu bulgular, ekonomik gelişmenin aile yaşamı ve bireysel değerler üzerindeki etkisinin, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini dönüştüren kurumsal ve toplumsal süreçler aracılığıyla gerçekleştiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla modernleşmenin etkisi yalnızca refah düzeyindeki artışla değil, bireylerin içinde bulundukları sosyal çevrenin ve yaşam deneyimlerinin değişmesiyle birlikte değerlendirilmelidir.

Araştırmaların farklı kıtalarda, farklı sosyoekonomik koşullarda ve farklı analiz düzeylerinde benzer örüntüler ortaya koyması, modernleşme kuramının aile değişimini açıklamada önemli bir kuramsal çerçeve sunduğunu göstermektedir. Özellikle aynı toplum içerisinde modern kurumlarla daha fazla etkileşim kuran ya da daha yüksek sosyoekonomik konuma sahip bireylerin daha güçlü bireyci yönelimler sergilemesi, ekonomik gelişmenin yalnızca toplumlar arasında değil, toplumların kendi içindeki farklılaşmaları açıklamada da anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, modernleşme kuramının ekonomik gelişme ile özerklik arasındaki ilişkiye ilişkin öngörülerinin önemli ölçüde ampirik destek bulduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, bu sistematik derlemede incelenen araştırmalar, ekonomik gelişmenin bireyci değerlerin yaygınlaşmasını açıklamada güçlü kanıtlar sunmasına karşın, aile ilişkilerinin bütün boyutlarını aynı ölçüde açıklayamadığını da düşündürmektedir. Nitekim birçok çalışmada bireysel özerklik artarken aile üyeleri arasındaki bağlılık, karşılıklı destek ve ilişkisel yönelimlerin aynı hızda zayıflamadığı; özellikle toplumsal bağların güçlü olduğu kültürlerde yakın ilişkilerin refah artışına rağmen devam edebildiği görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996a; Stewart, Bond, Deeds ve Chung, 1999). Bu durum, ekonomik gelişmenin aile değişiminde önemli bir belirleyici olduğunu kabul etmekle birlikte, değişimin yönü ve niteliğinin yalnızca ekonomik göstergelerle açıklanamayabileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla modernleşmenin aile üzerindeki etkilerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılabilmesi için, ekonomik dönüşümün kültürel bağlamla nasıl etkileşime girdiğinin de dikkate alınması gerekmektedir.

4.2. Kültürel Mirasın Açıklayıcı Rolü: Modernleşme Kuramının Sınırları

Bu sistematik derlemede incelenen bulgular, ekonomik gelişmenin bireyci değerlerin güçlenmesine katkı sağladığını doğrulamakla birlikte, kültürel değişimin yönünü tek başına açıklamak için yeterli olmadığını da göstermektedir. Özellikle benzer düzeyde ekonomik gelişme yaşayan toplumların aile değerleri, kuşaklar arası ilişkileri ve toplumsallaşma örüntülerinde farklılaşmaya devam etmesi, modernleşme sürecinin bütün toplumlarda aynı kültürel sonuçları üretmediğine işaret etmektedir. Bu durum, klasik Modernleşme Kuramı'nın öngördüğü tek doğrultulu yakınsama (convergence) varsayımının ampirik düzeyde sınırlı destek bulunduğunu düşündürmektedir.

Bu sonuçlar, modernleşmenin doğrusal ve deterministik bir süreçten çok, izlek bağımlı ve olasılıksal bir dönüşüm olarak ele alınması gerektiğini düşündürmektedir. Ekonomik gelişme toplumları belirli yönlerde değiştirme eğilimi taşısa da, bu değişimin biçimi ve hızı toplumların tarihsel olarak oluşmuş kültürel miraslarından bağımsız değildir. Protestanlık, Katoliklik, Ortodoksluk, İslam ya da Konfüçyüsçülük gibi tarihsel geleneklerin şekillendirdiği değer sistemleri, ekonomik ve kurumsal dönüşümler sonrasında da aile ilişkileri ve toplumsal yönelimler üzerinde etkisini sürdürebilmektedir. Bu nedenle modernleşmenin sonuçları, bütün toplumların aynı son noktaya ilerlediği kaçınılmaz bir yakınsama süreci olarak değil, ortak ekonomik baskıların farklı tarihsel ve kültürel güzergâhlarda yeniden yorumlandığı bağlama duyarlı bir değişim süreci olarak değerlendirilmelidir.

Bu noktada dikkat çekici olan, ekonomik gelişmenin etkisinin kültürel bağlamdan bağımsız gerçekleşmemesidir. Derlemede yer alan çalışmalar, benzer ekonomik dönüşümlerin farklı toplumlarda farklı değer örüntüleriyle sonuçlandığını göstermektedir. Özellikle Doğu Asya toplumlarında bireysel özerklik göstergelerinde artış gözlenmesine karşın, aileye bağlılık, ana-babaya saygı ve kuşaklar arası dayanışma gibi ilişkisel değerlerin büyük ölçüde korunması, ekonomik gelişmenin mevcut kültürel yapıları tamamen ortadan kaldırmak yerine çoğu zaman onların üzerine inşa edildiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla modernleşme, kültürel mirasın yerine geçen bir süreçten ziyade, onunla etkileşim içinde işleyen toplumsal bir dönüşüm olarak görünmektedir.

Bu bulgular aynı zamanda kültürel değişimin doğrusal bir süreç olmadığını da ortaya koymaktadır. İncelenen araştırmalar, modern ve geleneksel değerlerin birbirini dışlayan iki ayrı yapı oluşturmadığını; aksine aynı toplum, hatta aynı birey içinde birlikte var olabildiğini göstermektedir. Bireysel özerkliğin güçlenmesi ile aile ilişkilerinin sürdürülmesi, çekirdek ailelerin yaygınlaşması ile kuşaklar arası dayanışmanın devam etmesi veya öz-ifade değerlerinin artmasına rağmen ana-babaya saygının korunması gibi örüntüler, kültürel dönüşümün "gelenekselden moderne" doğru doğrusal bir geçişten çok, farklı değer sistemlerinin birlikte yeniden örgütlendiği daha karmaşık bir süreç olduğunu göstermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kültürel değişimin yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden yorumlanması aile yaşamındaki dönüşümlerin önemli bir bölümünü açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Derlemede özellikle Çin üzerine yürütülen çalışmaların yoğun biçimde yer alması da bu açıdan dikkat çekicidir. Çin, hızlı ekonomik büyüme ve modernleşme deneyimine rağmen Konfüçyüsçü kültürel mirasın aile ilişkileri ve değer sistemleri üzerindeki etkisini önemli ölçüde koruyan toplumların başında gelmektedir. Benzer örüntülerin Japonya ve Türkiye gibi farklı kolektivist geleneklere sahip toplumlarda da gözlenmesi, kültürel mirasın yalnızca ülkeye özgü bir olgu olmadığını, ekonomik gelişmenin aile üzerindeki etkilerini biçimlendiren daha genel bir açıklayıcı değişken olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle ekonomik gelişmenin aile değişimini hangi yönde etkileyeceğini anlayabilmek için, toplumların tarihsel, kültürel ve ilişkisel özelliklerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Son yıllarda elde edilen kültürlerarası bulgular, ülkeler arasındaki değer farklılıklarının modernleşmeyle birlikte ortadan kalkmadığını, bazı durumlarda daha da belirginleştiğini göstermektedir. Bu sonuç, modernleşmenin kültürel homojenleşme yaratacağı yönündeki klasik varsayımın yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Görünüşe göre ekonomik gelişme, toplumları benzer ekonomik yapılara yaklaştırsa da, bu dönüşüm her toplumun kendi tarihsel ve kültürel mirası içerisinde farklı biçimlerde yeniden yorumlanmaktadır. Dolayısıyla aile değişimini açıklayan kuramsal modellerin, ekonomik gelişmeyi kültürel bağlamdan bağımsız ele almak yerine, bu iki sürecin karşılıklı etkileşimini açıklayabilecek bütüncül bir çerçeve sunmaları gerekmektedir.

Bu noktada Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramı önemli bir kuramsal açılım sunmaktadır. Kuram, ekonomik gelişmenin aile yapısını dönüştürdüğünü kabul etmekle birlikte, bu dönüşümün toplumların kültürel özelliklerine bağlı olarak farklı aile modelleri üretebileceğini öne sürmektedir. Bu nedenle, modernleşme ile kültürel sürekliliğin birlikte nasıl var olabildiğini açıklama potansiyeli açısından Aile Değişim Kuramı, klasik Modernleşme Kuramı'nın açıklayıcılığını tamamlayan daha kapsamlı bir kuramsal çerçeve olarak değerlendirilebilir.

4.3. Çocuğun Değeri Araştırmaları: İki Kuram Arasında Ampirik Bir Köprü

Bu sistematik derlemede değerlendirilen Çocuğun Değeri araştırmaları, ekonomik gelişme ile aile değişimi arasındaki ilişkinin anlaşılmasında kritik bir ampirik temel sunmaktadır. Bu çalışmalar yalnızca Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Kuramının geliştirilmesine zemin hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramının temel varsayımlarının aynı araştırma programı içerisinde birlikte değerlendirilebilmesine de olanak sağlamıştır. Bu yönüyle VOC araştırmaları, iki kuramın birbirini dışlayan değil, aile değişiminin farklı boyutlarını açıklayan yaklaşımlar olarak değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Derlemede yer alan bulgular, sosyoekonomik gelişmeyle birlikte çocukların aile içindeki ekonomik/faydacı değerinin sistematik biçimde azaldığını göstermektedir. Çocukların yaşlılık güvencesi ve aile ekonomisine katkı sağlayan bir kaynak olarak görülmesinin giderek zayıflaması; doğurganlığın azalması, sosyal güvenlik sistemlerinin gelişmesi ve ekonomik bağımsızlığın artmasıyla birlikte değerlendirildiğinde, bu örüntü Klasik Modernleşme Kuramı'nın ekonomik gelişmenin maddi karşılıklı bağımlılığı azaltacağı yönündeki temel varsayımını önemli ölçüde desteklemektedir. Bu açıdan bakıldığında, modernleşmenin aile üyeleri arasındaki ekonomik ilişkileri dönüştürdüğü yönündeki kuramsal beklentinin güçlü ampirik karşılık bulduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, VOC araştırmalarının ortaya koyduğu en önemli katkı, ekonomik karşılıklı bağımlılığın azalmasının aile içindeki duygusal ilişkilerin de aynı doğrultuda zayıflayacağı anlamına gelmediğini göstermesidir. Çocukların ekonomik değerindeki azalmaya karşın psikolojik ve duygusal değerinin önemini koruması, hatta birçok bağlamda daha da artması, aile üyeleri arasındaki ilişkinin niteliğinde bir dönüşüm yaşandığını düşündürmektedir. Başka bir ifadeyle, aileler çocuklara artık daha az ekonomik gereksinim duymakta; buna karşılık çocuklarla kurdukları sevgi, yakınlık ve karşılıklı duygusal destek ilişkisi önemini sürdürmektedir. Bu örüntü, ekonomik bağımlılığın çözülmesiyle birlikte duygusal bağlılığın da ortadan kalkacağını öngören yaklaşımlarla tam olarak örtüşmemektedir.

Bu örüntü, aile değişiminin tek boyutlu bir süreç olmadığını göstermektedir. Ekonomik gelişmeyle birlikte çocukların ekonomik değerinin azalması, maddi karşılıklı bağımlılığın zayıfladığına işaret ederken; psikolojik değerinin önemini koruması, aile içindeki duygusal bağların aynı doğrultuda çözülmediğini düşündürmektedir. Bu nedenle VOC araştırmaları, ekonomik ve duygusal aile ilişkilerinin toplumsal değişim karşısında farklı biçimlerde dönüşebileceğini ortaya koyan önemli bir ampirik çerçeve sunmaktadır.

Bu çok boyutlu dönüşüm, Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramı arasındaki temel ayırma noktalarından birini görünür kılmaktadır. Çocukların ekonomik değerindeki azalma, ekonomik karşılıklı bağımlılığın çözülmesi bakımından Modernleşme Kuramı'nın öngörleriyle uyumluyken; psikolojik ve duygusal değerinin önemini koruması, Aile Değişim Kuramı'nın ekonomik dönüşüme rağmen duygusal karşılıklı bağımlılığın sürdüğü yönündeki temel varsayımını desteklemektedir. Bu nedenle VOC araştırmaları, iki kuramın aile değişiminin farklı boyutlarını açıklama gücünü aynı ampirik zemin üzerinde değerlendirmeye olanak sağlayan önemli bir araştırma programı niteliğindedir.

Çocuğun değeri araştırmalarının devamı niteliğinde geliştirilen programda elde edilen bulgular da bu değerlendirmeyi güçlendirmektedir. Üç kuşağı kapsayan kültürlerarası araştırmalar, ekonomik değişimlere rağmen kuşaklar arası karşılıklı destek ve duygusal bağlılığın farklı kültürel bağlamlarda devam ettiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, aile değişiminin yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden değerlendirilemeyeceğini; ekonomik gelişme ile kültürel ilişkiselik örüntülerinin birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çocuğun değeri araştırmaları ve devamı niteliğinde olan genişletilmiş araştırmalar, ekonomik gelişmenin aileyi dönüştürdüğünü kabul etmekle birlikte, bu dönüşümün aile bağlarını ortadan kaldırmaktan çok yeniden biçimlendirdiğini gösteren en güçlü ampirik kanıtlar arasında yer almaktadır.

4.4. Aile Değişim Kuramının Değerlendirilmesi

Bu sistematik derlemede incelenen kültürlerarası araştırmalar, Aile Değişim Kuramı'nın aile değişimini açıklamada önemli ölçüde ampirik destek bulduğunu göstermektedir. Özellikle sosyoekonomik gelişmeyle birlikte maddi karşılıklı bağımlılığın azalırken aile üyeleri arasındaki duygusal bağlılığın varlığını sürdürdüğünü gösteren bulgular, kuramın temel varsayımlarının farklı kültürel bağlamlarda karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, mevcut kanıtlar kuramın tüm bileşenlerini aynı düzeyde desteklememekte; özellikle duygusal karşılıklı bağımlılık aile modelinin yapısı ve farklı kültürel bağlamlardaki görünümü konusunda bazı belirsizliklerin devam ettiğine işaret etmektedir. Bu durum, kuramın temel çerçevesini zayıflatmaktan çok, belirli bileşenlerinin daha ayrıntılı biçimde sınanması gerektiğini düşündürmektedir.

Derlemede yer alan geniş ölçekli kültürlerarası araştırmalar, Aile Değişim Kuramı'nın aile modellerine ilişkin kavramsallaştırmasının genel olarak farklı kültürel bağlamlarda gözlenen örüntülerle uyumlu olduğunu göstermektedir. Özellikle Georgas ve arkadaşlarının farklı refah düzeylerine sahip toplumlarda aile yapıları ile benlik yönelimleri arasındaki ilişkileri ortaya koyan bulguları ve Keller ve arkadaşlarının ebeveynlik uygulamaları üzerinden kültürel modelleri inceleyen çalışmaları birlikte değerlendirildiğinde, ekonomik gelişmenin aile yapısını dönüştürdüğü ancak aile üyeleri arasındaki ilişkisel yönelimi bütünüyle ortadan kaldırmadığı görülmektedir. Özellikle ailecilik, karşılıklılık ve kuşaklar arası dayanışmanın yalnızca geleneksel aile yapılarında değil, ekonomik açıdan gelişmiş birçok toplumda da önemini koruması, aile değişiminin yalnızca bireyselleşme ekseninde açıklanamayacağını göstermektedir.

Kuramın ampirik olarak en güçlü destek bulan yönlerinden biri, ekonomik karşılıklı bağımlılık ile duygusal karşılıklı bağımlılığı birbirinden ayırmasıdır. İncelenen çalışmaların ortak örüntüsü, ekonomik gelişmeyle birlikte aile üyeleri arasındaki maddi bağımlılıkların zayıfladığını, buna karşın sevgi, yakınlık, karşılıklı destek ve aileye bağlılık gibi ilişkisel özelliklerin büyük ölçüde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Bu bulgular, aile değişiminin ekonomik ve duygusal boyutlarının aynı doğrultuda ilerlemediğine işaret etmekte ve Kağıtçıbaşı'nın aile ilişkilerinin yalnızca ekonomik işlevler üzerinden açıklanamayacağı yönündeki yaklaşımını desteklemektedir. Bu yönüyle Aile Değişim Kuramı, modernleşme sürecinin aile üzerindeki etkilerini yalnızca yapısal dönüşümler üzerinden değil, aile ilişkilerinin değişen işlevleri üzerinden de açıklayabilen daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Bununla birlikte, mevcut bulgular kuramın özellikle duygusal karşılıklı bağımlılık aile modeline ilişkin varsayımlarının henüz kesin biçimde doğrulandığını göstermemektedir. Georgas ve arkadaşlarının bulgularında duygusal karşılıklı bağımlılık modeli beklenenden daha çok bağımsız aile modeline yaklaşırken, Keller ve arkadaşlarının çalışmasında özerk-ilişkisel modelin yalnızca kısmi destek bulması, bu aile modelinin farklı kültürel bağlamlarda tek tip bir yapı sergilemediğini düşündürmektedir. Benzer biçimde, farklı araştırmalarda göç, kentleşme, eğitim düzeyi ve kültürel uyum süreçlerinin aile ilişkilerini farklı biçimlerde etkilemesi, duygusal karşılıklı bağımlılığın sabit bir aile modeli olmaktan çok, bağlamsal koşullara göre farklı biçimlerde ortaya çıkabilen dinamik bir yapı olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle, özellikle boylamsal ve çok düzeyli kültürlerarası araştırmaların, bu aile modelinin gelişimsel niteliğini ve sınır koşullarını daha ayrıntılı biçimde ortaya koyması gerekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut ampirik kanıtlar Aile Değişim Kuramı'nın temel yaklaşımını büyük ölçüde desteklemektedir. Kuram, ekonomik gelişmenin aile yapısını dönüştürdüğünü kabul etmekle birlikte, bu dönüşümün aile bağlarının çözülmesi anlamına gelmediğini; aksine ekonomik ilişkilerin yeniden örgütlenmesiyle birlikte duygusal bağlılığın farklı biçimlerde sürdürülebileceğini öne sürmektedir. Bu yönüyle Aile Değişim Kuramı, ekonomik gelişme ile kültürel sürekliliği aynı kuramsal çerçevede bir araya getirme konusunda önemli bir açıklayıcılık sunmaktadır. Bununla birlikte, bu açıklayıcılığın Klasik Modernleşme Kuramı ile hangi noktalarda örtüştüğü, hangi noktalarda ayrıştığı ve aile değişimini açıklamada hangi kuramsal çerçevenin daha kapsayıcı olduğu sorusu, iki kuramın doğrudan karşılaştırılmasını gerekli kılmaktadır.

4.5. Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramının Karşılaştırılması

Bu sistematik derlemenin bulguları, Klasik Modernleşme Kuramı ile Aile Değişim Kuramı'nın aile değişimini açıklamada birbirini tamamen dışlayan yaklaşımlar olmadığını, aksine aynı dönüşüm sürecinin farklı boyutlarını açıkladığını göstermektedir. Her iki kuram da ekonomik gelişme, sanayileşme, kentleşme ve eğitim düzeyindeki artışın aile yapısında önemli değişimlere yol açtığı konusunda ortak bir bakış açısını paylaşmaktadır. İncelenen araştırmalar da sosyoekonomik gelişmeyle birlikte aile üyeleri arasındaki maddi karşılıklı bağımlılığın zayıflaması, çekirdek aile yapısının yaygınlaşması ve bireysel özerkliğin artması gibi değişimlerin farklı kültürel bağlamlarda gözlemlendiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ekonomik gelişmenin aile yapısındaki dönüşümün temel belirleyicilerinden biri olduğu yönündeki Modernleşme Kuramı'nın temel varsayımları önemli ölçüde ampirik destek bulmaktadır.

Bununla birlikte, iki kuram arasındaki temel ayrım, ekonomik dönüşümün aile ilişkilerinin niteliği üzerindeki etkisinin nasıl yorumlandığı noktasında ortaya çıkmaktadır. Klasik Modernleşme Kuramı, ekonomik bağımlılığın çözülmesini çoğunlukla aile bağlarının zayıflaması, bireyselliğin güçlenmesi ve geleneksel ilişki örüntülerinin çözülmesiyle ilişkilendirirken, Aile Değişim Kuramı ekonomik dönüşüm ile duygusal ilişkilerin aynı doğrultuda ilerlemediğini ileri sürmektedir. Derleme kapsamında değerlendirilen çalışmalar, ekonomik gelişmenin aile üyeleri arasındaki maddi bağımlılığı azalttığını doğrulamakla birlikte, sevgi, yakınlık, karşılıklı destek ve aileye bağlılık gibi ilişkisel özelliklerin büyük ölçüde varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Bu bulgular, ekonomik ve duygusal aile ilişkilerinin birbirinden bağımsız biçimde değişebileceğini ve aile değişiminin yalnızca bireyselleşme ekseninde açıklanmasının yetersiz kalabileceğini düşündürmektedir.

Bu ayrımın en belirgin biçimde gözlemlendiği ampirik alanlardan biri Çocuğun Değeri araştırmalarıdır. Bu araştırma bulguları, sosyoekonomik gelişmeyle birlikte çocukların ekonomik değerinin azalmasına karşın psikolojik ve duygusal değerinin önemini koruduğunu göstermektedir. Bu örüntü, ekonomik karşılıklı bağımlılığın çözülmesi bakımından Klasik Modernleşme Kuramı'nın öngörülerıyla uyumlu görünürken, aile içindeki duygusal bağlılığın devam etmesi bakımından Aile

Değişim Kuramı'nın temel varsayımlarını desteklemektedir. Bu yönüyle çocuğu değeri araştırmaları, iki kuramın aynı ampirik bulgular üzerinden birlikte değerlendirilebildiğini ve aile değişiminin ekonomik ile ilişkisel boyutlarının birbirinden ayrıştırılması gerektiğini ortaya koyan önemli bir araştırma programı niteliği taşımaktadır.

Bu sistematik derlemenin bulguları ışığında değerlendirildiğinde, Aile Değişim Kuramı'nın Klasik Modernleşme Kuramı'na alternatif olmaktan çok, onu kültürel ve ilişkisel boyutlarla genişleten bir kuramsal çerçeve sunduğu söylenebilir. Modernleşme Kuramı ekonomik gelişmenin aile yapısı üzerindeki dönüştürücü etkisini açıklamada güçlü bir kuramsal temel sağlarken, Aile Değişim Kuramı ekonomik dönüşüme rağmen aile bağlarının neden ve nasıl varlığını sürdürebildiğini açıklayabilmektedir. Dolayısıyla aile değişimini yalnızca ekonomik ya da yalnızca kültürel süreçlerle açıklamak yerine, bu iki boyutun karşılıklı etkileşimini birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşımın, farklı kültürel bağlamlarda gözlenen aile örüntülerini açıklamada daha kapsayıcı olduğu değerlendirilebilir.

4.6. Sınırlılıklar

Bu sistematik derlemenin bulguları değerlendirilirken bazı sınırlılıkların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İlk olarak, Aile Değişim Kuramı'nı doğrudan sınavan kültürlerarası araştırmaların sayısı görece sınırlıdır. Kurama ilişkin ampirik literatür büyük ölçüde belirli araştırma programları etrafında gelişmiş olup, özellikle çocuğun değeri araştırma projeleri ile bunların devamı niteliğindeki çalışmalar mevcut kanıtların önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bu durum, kuramın doğrudan sınındığı çalışmaların hâlen sınırlı olduğunu göstermektedir.

İkinci olarak, derlemeye dahil edilen çalışmalar araştırma desenleri, örneklem özellikleri, kültürel bağlamları ve kullanılan ölçüm araçları bakımından önemli ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Bu metodolojik heterojenlik, bulguların doğrudan karşılaştırılmasını güçleştirmiş ve çalışmalar arasında nicel bir sentez yapılmasını uygun olmaktan çıkarmıştır. Bu nedenle derlemede nitel sentez yöntemi benimsenmiş, sonuçlar ortak eğilimler ve kuramsal örüntüler üzerinden değerlendirilmiştir.

Üçüncü olarak, mevcut literatürün kültürel dağılımı dengeli değildir. Araştırmaların önemli bir bölümü sınırlı sayıda ülkede yürütülmüş; çoğu Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu ve Asya ülkesi gibi farklı sosyokültürel bağlamlara ilişkin ampirik kanıtlar ise görece sınırlı kalmıştır. Bu nedenle elde edilen bulguların, aile değişiminin farklı kültürel örüntülerini bütünüyle temsil ettiği söylenemez.

Son olarak, bu derleme yalnızca İngilizce dilinde yayımlanmış, hakem değerlendirmesinden geçmiş ve Web of Science veri tabanlarında indekslenen çalışmalarla sınırlandırılmıştır. Bu seçim, yöntemsel kaliteyi ve uluslararası karşılaştırılabilirliği artırmayı amaçlamakla birlikte, farklı dillerde yayımlanmış çalışmaların, diğer veri tabanlarında yer alan araştırmaların ve gri literatür kapsamındaki tez, kitap bölümü, rapor ve konferans bildirilerinin derlemeye dâhil edilmemesi nedeniyle ilgili bazı kanıtların gözden kaçmış olabileceği olasılığını da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte, belirlenen dâhil etme ölçütleri doğrultusunda yüksek metodolojik niteliğe sahip çalışmaların sistematik biçimde değerlendirilmesi, aile değişimine ilişkin mevcut ampirik literatürün güvenilir ve tutarlı bir sentezinin sunulmasına olanak sağlamıştır.

4.7. Gelecekte Yapılacak Araştırmalar

Bu sistematik derlemenin bulguları, aile değişimine ilişkin kuramsal tartışmaların daha ileriye taşınabilmesi için çeşitli araştırma alanlarına işaret etmektedir. Öncelikle, Aile Değişim Kuramı'nın özellikle duygusal karşılıklı bağımlılık aile modeline ilişkin varsayımlarının daha kapsamlı biçimde sınavına ihtiyaç bulunmaktadır. Mevcut araştırmalar bu modeli genel olarak desteklemekle birlikte, farklı kültürel bağlamlarda nasıl ortaya çıktığı, hangi toplumsal koşullar altında güçlendiği ya da zayıfladığı ve zaman içerisinde nasıl değiştiği konusunda henüz tutarlı net

sonuçlar sunmamaktadır. Bu nedenle farklı kültürlerde yürütülecek karşılaştırmalı ve boylamsal araştırmalar, kuramın bu bileşeninin daha açık biçimde anlaşılmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca Kağıtçıbaşı'nın modelinde, özeklik (düşük-yüksek) ile ilişkisellik (düşük-yüksek) boyutlarının çaprazlanmasıyla ortaya çıkan dört farklı aile/benlik modelinden biri olan “düşük ilişkisellik, düşük özerklik” modeline ilişkin ulaşılabildiği kadarıyla doğrudan çalışma yapılmamıştır. Hiyerarşik ve ihmalkâr ailelerde ortaya çıkan bu örüntüye karşılık gelen aile modeli, gelişmekte olan birey ve diğer aile üyeleri açısından ciddi psikolojik sorunlarla ilişkili patolojik bir yapı olarak değerlendirildiği için Kağıtçıbaşı'nın aile modelleri kuramına dâhil edilmemiştir ve bu örüntünün herhangi bir kültürde yaygın olduğu düşünülmemektedir (Kağıtçıbaşı, 2005a; Smith ve ark., 2006). Ancak yine de diğer üç aile modelinin yanısıra bu örüntünün de daha iyi anlaşılması için yeni araştırmaların yapılmasında yarar görülmektedir.

İkinci olarak, gelecekteki araştırmaların aile değişimini yalnızca ekonomik göstergeler üzerinden değil, kültürel değerler, göç, kentleşme ve kuşaklar arası etkileşim gibi bağlamsal değişkenlerle birlikte ele alması önem taşımaktadır. Bu derlemede değerlendirilen çalışmalar, ekonomik gelişmenin aile yapısını dönüştürdüğünü göstermekle birlikte, bu dönüşümün farklı kültürel bağlamlarda aynı biçimde gerçekleşmediğine işaret etmektedir. Bu nedenle çok düzeyli analizlerin ve farklı toplumsal bağlamları karşılaştıran araştırma tasarımlarının kullanılması, aile değişiminin altında yatan mekanizmaların daha ayrıntılı biçimde ortaya konmasına katkı sağlayacaktır.

Son olarak, mevcut ampirik literatürün coğrafi dağılımının genişletilmesi gerekmektedir. Araştırmaların önemli bir bölümü Türkiye, Batı Avrupa, Amerika ve Çin, Japonya gibi uzak doğu ülkelerinde yoğunlaşırken, Afrika, Latin Amerika ve Güney Asya gibi pek çok farklı sosyokültürel bağlamlara ilişkin kanıtlar görece sınırlı kalmaktadır. Daha geniş kültürel çeşitliliği kapsayan araştırmaların yürütülmesi, hem Klasik Modernleşme Kuramı'nın hem de Aile Değişim Kuramı'nın farklı toplumsal koşullardaki açıklayıcılığının daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Bu tür araştırmalar, aile değişiminin evrensel ve kültüre özgü yönlerinin daha sağlıklı biçimde ayırt edilmesine katkıda bulunarak, aile değişimine ilişkin kuramsal modellerin geliştirilmesine önemli bir zemin oluşturacaktır.

References

- Allen, M. W., Ng, S. H., Ikeda, K., Jawan, J. A., Sufi, A. H., Wilson, M., & Yang, K.-S. (2007). Two decades of change in cultural values and economic development in eight East Asian and Pacific Island nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(3), 247–269. <https://doi.org/10.1177/0022022107300273>
- Ataca, B. (2013). Türk aile yapısı ve işleyişi. S. Bekman ve A. Aksu-Koç (Ed.), *İnsan gelişimi, aile ve kültür içinde* (pp. 155–172). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Ataca, B. and Sunar, D. (1999). Continuity and change in Turkish urban family life. *Psychology and Developing Societies*, 11(1), 77–90. <http://dx.doi.org/10.1177/097133369901100104>
- Ataca, B., Kağıtçıbaşı, C. and Diri, A. (2005). Turkish family and the value of children: Trends over time. G. Trommsdorff and B. Nauck (Eds.), *The value of children in cross cultural perspective: Case studies from eight societies* in (pp. 91–119). Lengerich, Germany: Pabst Science.
- Aycicegi-Dinn, A., & Kağıtçıbaşı, C. (2010). The value of children for parents in the minds of emerging adults. *Cross-Cultural Research*, 44(2), 174–205. <https://doi.org/10.1177/1069397109358389>
- Bellah, R. N., Madsen, R., Sullivan, W. M., Swidler, A., & Tipton, S. M. (1985). *Habits of the heart: Individualism and commitment in American life*. Hutchinson. <https://doi.org/10.2307/1903616>
- Bengtson, V. L. (2001). Beyond the nuclear family: The increasing importance of multigenerational bonds. *Journal of Marriage and Family*, 63(1), 1–16. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00001.x>
- Brown, W., Bromley, S., & Athreye, S. (Eds.). (2004). *Ordering the international: History, change and transformation*. Pluto Press.
- Chen, F., & Liu, G. (2012). The health implications of grandparents caring for grandchildren in China. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 67(1), 99–112. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbr132>
- Chen, F., Liu, G., & Mair, C. A. (2011). Intergenerational ties in context: Grandparents caring for grandchildren in China. *Social Forces*, 90(2), 571–594. <https://doi.org/10.1093/sf/sor012>
- Chiu, C. H., Ting, K. F., Tso, K. F., & Cai, H. (1998). A comparison of occupational values between capitalist Hong Kong and socialist Guangzhou. *Economic Development and Cultural Change*, 46(4), 749–770. <https://doi.org/10.1086/452372>
- Cong, Z., & Silverstein, M. (2011). Intergenerational exchange between parents and migrant and non-migrant sons in rural China. *Journal of Marriage and Family*, 73(1), 93–104. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00791.x>
- Durgel, E. S., Leyendecker, B., Yagmurlu, B., & Harwood, R. (2009). Sociocultural influences on German and Turkish immigrant mothers' long-term socialization goals. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(5), 834–852. <https://doi.org/10.1177/0022022109339210>
- Georgas, J. (2006). Families and family change. J. Georgas, J. W. Berry, F. J. R. van de Vijver, Ç. Kağıtçıbaşı and Y. H. Poortinga (Eds.), *Families across cultures: A 30-nation psychological study* in (pp. 3–50). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Georgas, J., Berry, J. W., van de Vijver, F., Kağıtçıbaşı, Ç. and Poortinga, Y. H. (2006). *Families across cultures: A 30-nation psychological study*. Cambridge University Press.

- Georgas, J., Mylonas, K., Bafiti, T., Poortinga, Y. H., Christakopoulou, S., Kağıtçıbaşı, C., Kwak, K., Ataca, B., Berry, J., Orung, S., Sunar, D., Charalambous, N., Goodwin, R., Wang, W.-Z., Angleitner, A., Stepanikova, I., Pick, S., Givaudan, M., Zhuravliova-Gionis, I., ... Kодиç, Y. (2001). Functional relationships in the nuclear and extended family: A 16-culture study. *International Journal of Psychology*, 36(5), 289–300. <https://doi.org/10.1080/00207590143000045>
- Goode, W. J. (1963). *World revolution and family patterns*. Free Press.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action: Lifeworld and system: A critique of functionalist reason*. Beacon Press.
- Hamamura, T. (2012). Are cultures becoming individualistic? A cross-temporal comparison of individualism–collectivism in the United States and Japan. *Personality and Social Psychology Review*, 16(1), 3–24. <https://doi.org/10.1177/1088868311411587>
- Hamamura, T., Xu, Q., & Du, Y. (2013). Culture, social class, and independence–interdependence: The case of Chinese adolescents. *International Journal of Psychology*, 48(3), 344–351. <https://doi.org/10.1080/00207594.2011.647030>
- Hawdon, J. (2005). *Drug and alcohol consumption as functions of social structures: A cross-cultural sociology*. Mellen Press.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Sage
- Huntington, S. P. (1993). The clash of civilizations. *Foreign Affairs*, 72, 22–50.
- Inglehart, R. F. (1997). *Modernization and post-modernization: Cultural, economic and political change in 43 societies*. Princeton University Press
- Inglehart, R. and Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65(1), 19–51. <http://dx.doi.org/10.1177/000312240006500103>
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge University Press.
- Inkeles, A. (1975). Becoming modern: Individual change in six developing countries. *Ethos*, 3, 323–342.
- Inkeles, A. (1977). Understanding and misunderstanding individual modernity. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 8(2), 135–176. <http://dx.doi.org/10.1177/002202217782002>
- Inkeles, A. (1998). *One world emerging: Convergence and divergence in industrial societies*. Westview Press.
- Inkeles, A. and Smith, D. H. (1974). *Becoming modern: Individual change in six developing countries*. Harvard University Press.
- İmamoğlu, E. O. (1987). An interdependence model of human development. Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Growth and progress in cross-cultural psychology* in (pp. 138–145). Swets & Zeitlinger Publishers.
- Jackson, J. C., & Medvedev, D. (2024). Worldwide divergence of values. *Nature Communications*, 15, Article 2650. <https://doi.org/10.1038/s41467-024-46581-5>
- Kağıtçıbaşı, C. (1982a). *The changing value of children in Turkey* (No. 60-E). East-West Center.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982b). Old-age security value of children: Cross-national socioeconomic evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13(1), 29-42. <http://dx.doi.org/10.1177/0022022182131004>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Socialization in traditional society: A challenge to psychology. *International Journal of Psychology*, 19(1-4), 145-157. <http://dx.doi.org/10.1080/00207598408247522>
- Kağıtçıbaşı, C. (1985b). A Model of Family Change through development: The Turkish family in comparative perspective. R. Lagunes and Y. H. Poortinga (Eds.), *From a different perspective: Studies of behavior across cultures* in (p. 120- 135). Swets and Zeitlinger.
- Kağıtçıbaşı, C. (1992b). Research on parenting and child development in cross- cultural perspective. M. Rosenzweig (Ed.), *International psychological science* in (pp. 137-160). American Psychological Association.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996a). The autonomous-relational self: A new synthesis. *European Psychologist*, 1(3), 180–186. <http://dx.doi.org/10.1027/1016-9040.1.3.180>
- Kağıtçıbaşı, C. (1996b). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Kağıtçıbaşı, C. (1999). The model of family change: A rejoinder. *International Journal of Psychology*, 34(1), 15–17. <https://doi.org/10.1080/002075999400069>
- Kağıtçıbaşı, C. (2005b). Modernization does not mean Westernization: Emergence of a different pattern. In W. Friedlmeier, P. Chakkarath, & B. Schwarz (Eds.), *Culture and human development: The importance of cross-cultural research for the social sciences* (pp. 255–272). Psychology Press.
- Kağıtçıbaşı, C. (2006). Theoretical perspectives on family change. J. Georgas, J. W. Berry, F. J. R. van de Vijver, C. Kağıtçıbaşı and Y. H. Poortinga (Eds.), *Families across cultures: A 30-nation psychological study* in (pp. 72–89). Cambridge University Press.
- Kağıtçıbaşı, C. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (2nd ed.). Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi* (3. baskı). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, C., & Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3), 317–337. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>
- Kağıtçıbaşı, C., Ataca, B., & Diri, A. (2010). Intergenerational relationships in the family: Ethnic, socioeconomic, and country variations in Germany, Israel, Palestine, and Turkey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(5-6), 652–670. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a036525>
- Kağıtçıbaşı, C., Sunar, D. and Bekman, S. (2001). Long-term effects of early intervention: Turkish low-income mothers and children. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22(4), 333-361. [http://dx.doi.org/10.1016/S0193-3973\(01\)00071-5](http://dx.doi.org/10.1016/S0193-3973(01)00071-5)
- Kameda, T., Takezawa, M., & Hastie, R. (2005). Where do social norms come from? The example of communal sharing. *Current Directions in Psychological Science*, 14(6), 331–334. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00392.x>
- Kashima, Y., Bain, P., Haslam, N., Peters, K., Laham, S., Whelan, J., ... Fernando, J. (2009). Folk theory of social change. *Asian Journal of Social Psychology*, 12(4), 227–246. <https://doi.org/10.1111/j.1467-839X.2009.01288.x>

- Kashima, Y., Bain, P. G., & Perfors, A. (2019). The psychology of cultural dynamics: What is it, what do we know, and what is yet to be known? *Annual Review of Psychology*, 70, 499–529. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-103112>
- Keller, H., Lohaus, A., Völker, S., Cappenberg, M. and Chasiotis, A. (1999). Temporal contingency as an independent component of parenting behavior. *Child Development*, 70(2), 474–485. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00034>
- Keller, H., Papaligoura, Z., Künsemueller, P., Völker, S., Papaeliou, C., Lohaus, A., ... & Mousouli, V. (2003). Concepts of mother-infant interaction in Greece and Germany. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(6), 677–689. <http://dx.doi.org/10.1177/0022022103257035>
- Keller, H., Lamm, B., Abels, M., Yovsi, R., Borke, J., Jensen, H., Papaligoura, Z., Holub, C., Lo, W., Tomiyama, A. J., Su, Y., Wang, Y., & Chaudhary, N. (2006). Cultural models, socialization goals, and parenting ethnotheories. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(2), 155–172. <https://doi.org/10.1177/0022022105284494>
- Kim, U., Park, Y. S., Kim, M. U., Lee, K. W. and Yu, H. S. (2000). Intergenerational differences and life-satisfaction: Comparative analysis of adolescents, adults, and the elderly. *The Korean Journal of Health Psychology*, 5(1), 119–145.
- Kim, U. and Park, Y. S. (2005). Family, parent-child relationships, fertility rates, and value of children in Korea: Indigenous, psychological, and cultural analysis. G. Trommsdorff and B. Nauck (Eds.), *The value of children in cross-cultural perspective. Case studies from eight societies* in (pp. 209–237). Pabst.
- Kim, U., Park, Y. S., Kwon, Y. E., & Koo, J. (2005). Values of children, parent-child relationship, and social change in Korea: Indigenous, cultural, and psychological analysis. *Applied Psychology*, 54(3), 338–354. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00214.x>
- Kohn, M. L. and Schooler, C. (1983). *Work and personality: An inquiry into the impact of social stratification*. Ablex Publishing.
- Lee, C. (2003). Do traditional values still exist in modern Chinese societies? The case of Singapore and China. *Asia Europe Journal*, 1, 43–59. <https://doi.org/10.1007/s103080200001>
- Li, G. (2011). *Chinese culture and modernization: Testing the value shift hypothesis*. SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1924109>
- Ma, V., & Schoeneman, T. (1997). Individualism versus collectivism: A comparison of Kenyan and American self-concepts. *Basic and Applied Social Psychology*, 19(2), 261–273. https://doi.org/10.1207/s15324834basp1902_7
- Mayer, B. (2013). Family change theory: A preliminary evaluation on the basis of recent cross-cultural studies. In I. Albert & D. Ferring (Eds.), *Intergenerational relations: European perspectives on family and society* (pp. 167–187). Policy Press. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781447300984.003.0011>
- Norris, P., & Inglehart, R. (2004). *Sacred and secular: Religion and politics worldwide*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511791017>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Peng, X. Z., & Hu, Z. (2018, November 11). *Forty years of changes of Chinese families since market reformation*. The Paper. https://www.thepaper.cn/newsDetail_forward_2629572

- Rothbaum, F., & Trommsdorff, G. (2007). Do roots and wings complement or oppose one another?: The socialization of relatedness and autonomy in cultural context. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 461–489). Guilford Press.
- Sachs, J. (2005). *The end of poverty: How can we make it happen in our lifetime*. Penguin.
- Santos, H. C., Varnum, M. E. W., & Grossmann, I. (2017). Global increases in individualism. *Psychological Science*, 28(9), 1228–1239. <https://doi.org/10.1177/0956797617700622>
- Silverstein, M., Cong, Z., & Li, S. (2006). Intergenerational transfers and living arrangements of older people in rural China: Consequences for psychological well-being. *The Journals of Gerontology: Series B*, 61(5), S256–S266. <https://doi.org/10.1093/geronb/61.5.S256>
- Snibbe, A. C., & Markus, H. R. (2005). You can't always get what you want: Educational attainment, agency, and choice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4), 703–720. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.4.703>
- Stewart, S. M., Bond, M. H., Deeds, O. and Chung, S. F. (1999). Intergenerational patterns of values and autonomy expectations in cultures of relatedness and separateness. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(5), 575–593. <http://dx.doi.org/0.1177/0022022199030005002>
- Talhelm, T., Zhang, X., Oishi, S., Shimin, C., Duan, D., Lan, X., & Kitayama, S. (2014). Large-scale psychological differences within China explained by rice versus wheat agriculture. *Science*, 344(6184), 603–608. <https://doi.org/10.1126/science.1246850>
- Talhelm, T. (2026). Is modernization widening cultural differences? *PNAS Nexus*. <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgag021>
- Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes toward family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1009–1037. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.01009.x>
- Trommsdorff, G. (1983). Value change in Japan. *International Journal of Intercultural Relations*, 7, 337–360. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(83\)90042-1](https://doi.org/10.1016/0147-1767(83)90042-1)
- Trommsdorff, G., Kim, U. and Nauck, B. (2005). Factors influencing value of children and intergenerational relations in times of social change: analyses from psychological and socio-cultural perspectives: introduction to the special issue. *Applied Psychology*, 54(3), 313–316. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00212.x>
- van den Heuvel, K., & Poortinga, Y. H. (1999). Resource allocation by Greek and Dutch students: A test of three models. *International Journal of Psychology*, 34(1), 1–13.
- Welzel, C., Inglehart, R., & Klingemann, H.-D. (2003). Human development as a theory of social change: A cross-cultural perspective. *European Journal of Political Research*, 42(3), 341–379.
- Yang, K. (1996). Chinese personality and its change. In M. H. Bond (Ed.), *The psychology of the Chinese people* (pp. 106–170). Oxford University Press.
- Zeng, R., & Greenfield, P. M. (2015). Cultural evolution over the last 40 years in China: Using the Google Ngram Viewer to study implications of social and political change for cultural values. *International Journal of Psychology*, 50(1), 47–55. <https://doi.org/10.1002/ijop.12125>

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

I declare that this article is an original work and was prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The article has not been published elsewhere and is not currently under review by another journal.

All sources used in the study have been cited in accordance with academic standards. I declare that the study does not contain plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data, and that the research findings have been presented in accordance with the principles of scientific integrity.

Author Contributions

The author single-handedly designed, conducted, and analyzed the study and prepared the report for this article. I have reviewed and approved the final version of the article and agreed to its publication.

Conflict of Interest

I declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author. Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author.

Copyright and Permissions

I confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

I confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan ederim. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan ederim.

Yazar Katkısı

Çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin raporlama aşamasını tek başına yürütmüştür. Makalenin son hâlini okuyup onayladım ve yayımlanmasını kabul ettim.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan ederim.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmıştır. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri tarafımdan dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk bana aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fıkırî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan ederim.

Yazar Onayı

Makalenin son hâlini okudum, onayladım ve yayımlanmasını kabul ettiğimi beyan ederim.